

AKU AITTOKALLIO

ONNEEN JA OIKEUTEEN
Naantalin Työväenyhdistys 130 vuotta

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN SÄÄTIÖ

ONNEEN JA OIKEUTEEN

Kannen suunnittelu Aku Aittokallio. Taitto Mika Nyström Oy Nord Print Ab. Paino Oy Nord Print Ab Helsinki 2023. © Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö ja Aku Aittokallio. ISBN 978-952-94-8375-4.

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN SÄÄTIÖ

SISÄLTÖ

JULKAISIJAN ESIPUHE MUUTTUVA PAIKKA HISTORIASSA	6
KIRJOITTAJAN ESIPUHE UUDEN EDESSÄ.....	8
AJAN SANAT	10
TYÖVÄENYHDISTYS ENNEN TEOLLISTUMISTA TYÖVÄENAATTEEN MONIMUTKAISET TIET.....	15
SISÄLLISSODAN JÄLKEISET RASKAAT VUODET	26
NESTE NYKYAIKAISTAA NAANTALIN SITOUTUMINEN SOPIMUSYHTEISKUNTAAN	32
KUUMAT SAUNAT JA SAVUISET KABINETIT.....	34
TEOLLISUUSKAUPUNGIN YHTEISTYÖN RAKENTAJAT VAURASTUMISESTA HISTORIAALLISEEN YHTEISTYÖHÖN	42
UUSIEN ULOTTUVUUKSIEN VARHAINEN AHERTAJA	46
NAANTALIN HYVINVOINNIN UURASTAJA.....	49
PARASTA, KUN ON VOINUT AUTTAA	53
TYÖVÄENYHDISTYKSEN SÄÄTIÖN IDEOIJAT.....	57
NAISJAOSTON PERINNE JA MUUTOS YHDISTYSELÄMÄSSÄ KUIN KAIKESSA MUUSSAKIN.....	62
HUOLEHDITTAVA IHMISTEN ASIOISTA	64
ELÄMÄ ON YHTEINEN	68
MITEN TULEVAISUUDESSA KÄY	72
NUORISOJAOSTON UUDISTUMINEN 1970-LUVULLA UUSI PEILIKUVA.....	75
RISTIRIIDOISSAKIN YHTEISET ARVOT	80
MAAILMA OMASTA NÄKÖKULMASTA	86
2000-LUVUN AMMATTIYHDISTYSAKTIIVIT TOISEN SAAPPAISIIN	89
IHMISTEN ASIOISSA JOKA PÄIVÄ.....	93
VETERAANIEN TYÖ JA TÄRKEIN HISTORIA TYÖVÄENTALON TALKOOSUKUPOLVET.....	98
PUNAKAARTISTA PASIFISTIKSI	100
HENKILÖKOHTAISEN KOHTELUN OPETUS.....	103

NAANTALI OLISI TOISENLAINEN	107
HIENOVARAISIN TAITO	109
YLIMMÄLLÄ OKSALLA	110
SYNNYNNÄINEN ASIOIDENHOITAJA.....	113
TULEVAISUUDEN NAANTALIIN VOIMAKKAAMPI OTE ASIOIHIN	116
SÄILYYKÖ TEOLLINEN NAANTALI.....	120
KIRJALLISET JA HAASTATTELULÄHTEET KIRJALLISET LÄHTEET	127
HAASTATTELUT	128
ONNEEN JA OIKEUTEEN ME PYRIMME ONNEEN JA OIKEUTEEN.....	129

MUUTTUVA PAIKKA HISTORIASSA

Mennyt polku avaa tien tulevaisuuteen.

MINULLA ON ELÄMÄN MITTAINEN KUMPPANUUS NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN KANSSA.

Olen syntynyt sosialidemokraattiseen perheeseen ja sukuun, jossa Talo tarkoitti Työväentaloa ja Yhdistys Naantalin Työväenyhdistystä. Aika myöhään ymmärsin, että *työväen*-etuliite tarkoitti työtä tekeviä ihmisiä.

Siksi en ole tullut sosialidemokraatiksi herätyksen tai ahaa-elämyksen seurauksena; kasvoin mukaan vähitellen:

Kävin isäni Armaksen kanssa Rantakadun kivisessä kylpylaitoksen talvisaunassa lauantai-ilta-päivän miestenvuorolla. Iloisten kavereiden saunaryypyt eivät sopineet isälle. Joku siitä loukkaantui ja haukkui häntä noskeksi.

Kotona äitini kertoi, että haukkumanimi kohdistui saksalaisiin sosialidemokraatteihin ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Silloin sisäministeri Gustav Nosken johdolla pidettiin kovakouraista järjestystä kommunisteja vastaan.

Kun minua nimiteltiin koulumäellä kommunistiksi, tiesin jo enemmän; sosialidemokraattien ja kommunistien välillä on vissi ero.

Merkittävässä asemassa lapsuudessani oli edellä mainittu Talo; siellä urheiltiin ja juhlittiin, osallistuttiin talkoisiin.

Kunnallis-, eduskunta- ja presidentinvaalit puhuttivat, piirin maakuntajuhliin ja TUL:n kevätjuhliin osallistuttiin.

Sen vastapainoksi urheilukentällä Naantalin Löylyn pitkäaikaisen voimahahmon, Juholan Papun olympialaisten yhteydessä ymmärsin, etten kuulunut Löylyn valtajoukkoon. Se tietenkin kismitti, mutta pani ajattelemaan ja selvittämään kahtiajaon syytä; sotien välisenä aikana punaisilla oli pääsy kielletty Suojeluskunnan urheilukentälle. Se oli historiallinen painolasti.

Koulussa opetettiin tunnustuksellista historiaa. Punakaartilaisen pojan oli yritettävä selvittää kapinan, kuten isäni kansalaissotaa nimitti, syitä ja seurauksia.

Väinö Tanner, kuten äitini isäkään, Frans Karlström, ei osallistunut väkivaltaiseen kapinaan, vaan valitsivat pohjoismaisen demokratian, jonka kannattajaksi isäkin kääntyi.

Väinö Tannerista tuli demokratian ja Suomen itsenäisyyden puolustajana sosialidemokraattinen sankarini jo kouluaikoina. Sosialidemokraattien joukkoon kuulumisen sai historiallisen perusteen. Sen näkemyksen mukaisesti olen kuvannut vuoden 1918 tapahtumia. Nuoruusvuosieni NTY:n puheenjohtaja Jorkka Salmikiven viisi punaista ruusua ovat jääneet mieleeni.

Historian kirjoittamisella, menneillä asioilla sekä ihmisten ja heidän ajattelullaan on merkitystä sinänsä. Omalta kohdaltani kokemukseni perusteella olen vakuuttunut, että menneisyyden tuntemuksella ja hallinnalla on tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä.

Se on ollut lähtökohta Naantalin Työväenyhdistyksen historian kirjoittamiselle eri aikoina. Tapahtumien kirjaaminen tarkasti yhdistyksen näkökulmasta oli Aaro Tuomisen *Oman katon alla* -kirjan keskeisintä sisältöä. Ulla Heinon *Tie – eilisestä nykyaikaan* selvittää yhteiskunnan ja Naantalin suurta muutosta 1980-luvulle asti. Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö antoi Aku Aittokalion tehtäväksi historian tapahtumien kirjaamisen toivomuksella, että mahdollisimman paljon saataisiin tallennettua Naantalin Työväenyhdistyksen toimintaan osallistuneitten mielipiteitä ja

näkemyksiä. Niistä muodostuu polku, joka selittää yhdistyksen tarkoitusta, tavoitteita, toimintaa ja tuloksia.

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYS ON OLLUT JA ON EDELLEEN AKTIIVINEN SOSIALIDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN PAIKALLISOSASTO JA KUNNALLISJÄRJESTÖ.

NTY:n toiminnan painopiste, kunnallinen toiminta elää muutoksessa. Yhdistys sai uusia jäseniä Naantaliin vuonna 2009 liittyneistä naapurikunnista. Se oli tietenkin myönteinen ilmiö. Sen sijaan suhteellisen kannatuksen pieneneminen ja hallinnon virkavaltaistuminen ovat pienentäneet suoraan vaikuttamista.

Yhdistys on taas kerran tulevaisuuden linjan valinnan edessä. Toivottavasti tästä kirjasta on hyötyä uuden etsinnässä.

Naantalin Työväenyhdistyksen rakenne on muuttunut myös siksi, että yhdistyksen kiinnekohta Naantali Työväentalo joutui väistymään 90 vuoden palvelun jälkeen asuntotuotannon tieltä. Samalla talon myynnistä kertynyt varallisuus siirrettiin Naantalin Työväenyhdistyksen säätiön hoitoon. Säätiö on pystynyt tekemään 30 vuoden toimintansa aikana yhdistyksestä ulkopuolisista tahoista taloudellisesti riippumattoman poliittisen toimijan. Säätiö on turvannut varallisuuden, jonka tuottoja on käytetty poliittiseen vaikuttamiseen, perinteen vaalimiseen ja kulttuurin tukemiseen. Tämä kirja valottaa myös tämän muutoksen syyt ja seuraukset.

Kaiken kaikkiaan Naantalin Työväenyhdistyksen ja sen säätiön historia kertoo murroksista ja muutoksista, menetyksistä ja menestyksistä. Tällä kokonaisuudella on syvälle juurtunut, mutta muuttuvassa yhteiskunnassa tehtävänsä tunnistava paikkansa niin Naantalin, Varsinais-Suomen kuin Suomen historiassa. Minkälainen? Siihen kirja pyrkii vastaamaan. Pitää muuttua, jotta voimme säilyä.

MIKKO RÖNNHOLM
Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö

UUDEN EDESSÄ

Hyvä historiallinen itsetuntemus helpottaa 130-vuotiasta Työväenyhdistystä tulevaisuutensa arvioinnissa.

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYS ON VAALINUT HUOLELLA KOKO OLEMASSAOLONSA AJAN OMAN HISTORIANSA TALTIOINTIA.

1894 perustetun yhdistyksen 50-vuotishistoriikki ilmestyi sotavuosien viivästyttämänä kolme vuotta myöhässä 1947. Sitä kannatti kuitenkin odottaa. Fr. E. Sinisalon toimittama *Naantalin Työväenyhdistyksen juhla-julkaisu 1894-1947* on sivumäärältään suppea, mutta sisällöltään rikkaan monipuolinen ja eloisesti yhdistyksen ensimmäisten vuosikymmenien taivalta kuvaava katsaus. Sen sisältö elää niin lähellä yhdistyksen arkipäivää talkoourastuksineen, kulttuuri- ja liikunta-harrastuksineen sekä inhimillisen komiikan sävyttämine inspiraatioineen ja skismoineen, että onnistuu avaamaan lukijan eteen yhdistyksen historiaa laajemman yhteiskunnallisen ajankuvan.

Aaro Tuomisen kirjoittama 85-vuotishistoriikki *Oman katon alla* vuodelta 1979 käy läpi yhdistyksen sisäisiä vaiheita pöytäkirjalähteisiin painottuen. Syntyy äärimmäisen tarkka kuva yhdistyksen sisäisestä dynamiikasta. Sinisalon ja Tuomisen historiikit ovat arvokasta lähdekirjallisuutta historiantutkimukselle. Ilman niitä yhdistyksellä itselläänkään ei olisi pätevää historiallista identiteettiä ja kulttuurista omanarvon tuntoa.

1984 ilmestyi Ulla Heinon toimittama 90-vuotiskirja *Naantalin Työväenyhdistys 1894-1984*. Se edustaa täysin uudenlaista lähestymistapaa, jonka taustalla vaikuttavat Naantalin elinkeinohistoria ja modernin teollistumisen myötä seurannut poliittisen päätöksenteon dynamiikka. Teos antaa puheenvuorot myös paikallisen teollisuuden ajankohtaisille vaikuttajille. Lähestymistapa kuvaa Työväenyhdistyksen tuolloista vastuunottoa dynaamisessa kehitysvaiheessa olleen kaupungin kehittämisen ja sen kannalta ymmärretyistä yhteistyön suunnista.

Nyt käsillä oleva Työväenyhdistyksen 130-vuotishistoriikki pyrkii taustoittamaan yhdistyksen vaiheet ensinnäkin osana työväenliikkeen monimuotoista aatehistoriallista taustaa vasten. Tuosta taustasta erottuu sosialidemokratian rooli eri aikoina pohjoismaisen parlamentaarisen kansanvallan suojelijana kahdensuuntaisia ääri-ilmioita vastaan. Oheispiirteinä kuvastelee sosialidemokratian muutos kansalaisoikeuksista taistelevasta työväenliikkeestä hyvinvointivaltion julkisten palveluiden esilläpitäjäksi ja keskiluokkaistuneen palkansaajaväestön pragmaattiseksi toimijaksi.

1970-luvun nuorisopolitiikan vasemmistoradikalismi saa tässä kirjassa myös melko laajan, haastattelupohjaisiin henkilökuviin perustuvan paikallisen osuutensa. Syy on tämänhetkisestä aikaperspektiivistä selvä. Työväenyhdistyksen nuorisosaasto toi 1970-luvulla yhdistyksen piiriin ensin omat aatteelliset ja henkilökohtaiset jännitteensä ja sen jälkeen valtuustoon ja lautakuntiin uusia, pitkäaikaisiakin toimijoita. Nuorisosaasto ei kuitenkaan ollut yhtenäinen opillinen kerho, vaan terävästikin erilaisia persoonia ja ajattelutapoja sisällään pitänyt, aktiivinen toimija.

Aatehistoriallisen taustoituksen lisäksi 130-vuotishistoriikki jatkaa Ulla Heinon 90-vuotishistoriikin aloittamaa teemaa, teollistumisen vaikutusta Naantalin väestönkasvuun, vaurastumiseen ja hyvinvointivaltion toimintojen paikallisten rakenteiden syntyyn. Kuvaus painottuu Nesteen rooliin Naantalin vaurauden rakentumisessa.

Sosialidemokratian historia on ollut keskeinen osa suomalaisen yhteiskunnan teollistumisen historiaa. Niin myös Naantalissa. Teollisuus toi vuosikymmenien ajan Naantaliin uusia lapsiperheitä, vanhemmat tekemään työtä ja maksamaan veroja keskinäiseen hyvään, lapset kantamaan

yhteistä sivistystä koulurepuissaan kohti ammatillisia ja korkeakouluopintoja. Tämä oli sosialidemokratian dynaamisinta aikaa Naantalissa.

130-vuotias Työväenyhdistys elää taas kerran uuden edessä.

Naantalin teollisuuden ja työpaikkaomavaraisuuden loistavat vuodet ovat toistaiseksi takana. Teollisuuden vihreä siirtymä voi olla keskeinen osa Naantalin tulevaisuutta. Minkälaiset ovat Naantalin vanhimman poliittisen yhdistyksen näkemys, tahto ja kyky vaikuttaa näkyvillä oleviin tulevaisuuden mahdollisuuksiin? Sen kysymyksen pohdintaan päättyy tämänkertainen kertomus Työväenyhdistyksen vaiheista.

AKU AITTOKALLIO

AJAN SANAT

1867

Karl Marx julkaisee Pääoman ensimmäisen osan, josta muodostuu vasemmistolaisen työväenliikkeen talousfilosofinen perusteos.

1883

27-vuotias huonekalutehtailija Viktor Julius von Wright perustaa muutaman muun elinkeinoelämän edustajan kanssa Helsingin Työväenyhdistyksen. Tarkoitus on järjestää työväestölle kulttuuri- ja sivistysharrastuksia, jotta johtavista teollisuusmaista tutut edunvalvonnalliset levottomuudet eivät onnistuisi levittäytymään suomalaisiin tehtaisiin.

1894

Naantaliin perustetaan wrightiläinen työväenyhdistys. Puheenjohtajaksi valitaan kansakoulunopettaja Oskari Tervo.

1899

Suomen työväenyhdistysten kolmas kokous perustaa Turussa Suomen Työväenpuolueen. Puheenjohtajaksi valitaan filosofian tohtori Nils Robert af Ursin. Hän on johtanut puolueen sosialistisen ohjelman kirjoittamista.

1900

Naantalin Työväenyhdistys päättää perustaa torvisoittokunnan. Yhdistys ottaa 600 markan lainan ja ostaa Saksasta seitsikon torvet.

1903

Suomen Työväenpuolue uudistaa ohjelmansa Forssan puoluekokouksessa ja ottaa nimekseen Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. Uusi puolueohjelma käynnistää taistelun yleisen äänioikeuden sekä kansakoulun ja terveydenhuollon kehittämisen puolesta.

1906

Naantalin Työväenyhdistys omaksuu sosialistisen ohjelman uuden puheenjohtajansa, kirvesmies Kalle Salmisen johdolla. Porvarit jättäytyvät vastalauseena uudelle ohjelmalle pois yhdistyksen toiminnasta. Yhdistyksen jäsenmäärä romahtaa.

1907

Sosialidemokraatit saavat ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 80 edustajaa 200-paikkaiseen eduskuntaan.

1908

Naantalin Työväentalo valmistuu, kun yhdistyksen jäsenet rakentavat talkoilla oman talon. Lääninhallitus hyväksyy piirustukset helmikuussa. Talo on valmis joulukuussa.

1917

Bolshevikit kaappaavat vallan Venäjällä. Suomi itsenäistyy. Sosialidemokraatit jakautuvat Suomessa marraskuun väkivaltaisen suurlakon myötä kahtia. Jyrkkä siipi ottaa puolueessa vallan. Väinö Tannerin johtamat maltilliset vetäytyvät puolueen toiminnasta.

1918

Tannerin johtamat maltilliset jättäytyvät sivuun punakaartien aloittamasta väkivaltaisesta kapinasta, joka laajenee sisällissodaksi. Sodassa ja sen jälkeisillä vankileireillä kuolee kymmenen naantalilaista punakaartilasta. Naantalin Suojeluskunta takavarikoi laittomasti Työväenyhdistyksen torvisoittokunnan soittimet.

1920

Työväenyhdistyksen urheiluaktiivit perustavat urheiluseura Naantalin Toverit.

1922

Korkein oikeus ilmoittaa päätöksessään, että Työväenyhdistykseltä laittomasti takavarikoidut soittimet on palautettava. Näin ei kuitenkaan tapahdu.

1928

Turussa muutama vuosi aikaisemmin perustettu Myllärien Myllynkiventehdas siirtyy Naantaliin. Se on orastava pilkahdus teollistuvan Naantalin tulevaisuudesta. Tehtaan ovat perustaneet isä ja poika Robert ja Uuno Rautavuori. Rymättyläläinen seppä Robert Rautavuori toimi 1917-1918 kotikuntansa työväenyhdistyksessä. Hän ei osallistunut kapinaan.

1934

Työväenyhdistyksen jäsenistö on pudonnut kymmeneen henkilöön. Yhdistys elää jatkuissa taloudellisissa vaikeuksissa.

1935

Sdp:n piirijärjestön naisjaosto vierailee Naantalissa. Työväenyhdistykseen liittyy yksitoista uutta jäsentä, kun yhdistykseen perustetaan oma naisjaosto.

1935

Myllynkivitehtaan tuotanto nykyaikaistuu konepajatoiminnaksi, kun valmistus laajenee myllyjen koneistoihin. Verstaasta kasvaa myöhemmin vuosikymmenien mittaan noin neljäkymmenen työntekijän Myllykone Oy. Se on Naantalin ensimmäinen moderni teollisuusyritys.

1938

Naantalissa järjestetään sosialidemokraattien Varsinais-Suomen piirin kaikkien aikojen suurin maakuntajuhla, johon saapuu eri arvioiden mukaan 15 000 - 17 000 osallistujaa. Huomiota herättää, että pääpuhujana Väinö Tanner sanoo näkemystensä perustuvan marxilaisuuteen.

1939

Talvisota alkaa. Työväentalo vaurioituu pahoin joulukuun lopun pommituksessa.

1940

Talvisota päättyi. Sodassa kaatuu kymmenen Työväenyhdistyksen jäsentä. Talkooväki kunnostaa toimintakelvottomaksi pommitetun Työväentalon käyttökuntoon neljässä kuukaudessa.

1941

Jatkosota alkaa.

1943

Sotasankarina tunnettu varatuomari Lasse Kangas valitaan Naantalin kaupunginjohtajaksi.

1944

Työväenyhdistys täyttää 50 vuotta, mutta sodan vuoksi juhlia ei voi järjestää. Moni sen hetkinen ja tuleva yhdistyksen jäsen taistelee rintamalla.

1945

Sdp ja Skdl muodostavat sotavuosien jälkeisissä ensimmäisissä kunnallisvaaleissa 1945 Naantalissa vaaliliiton. Työväenyhdistys saa valtuustoon kolme edustajaa, kommunistit ja kansandemokraatit yhden.

1946

Työväentaloa laajennetaan. Yläkertaan valmistuu pieni kokoussali ja toimistohuone.

1947

Työväenyhdistykseltä laittomasti takavarikoidut torvet palautuvat omistajalleen 25 vuotta Korkeimman oikeuden päätöksen jälkeen. Kaupunginjohtaja Lasse Kangas toimii asiassa aktiivisesti. Porvaripuolen edustajat katkaisevat välinsä hänen kanssaan. Yhdistyksen 50-vuotisjuhla järjestetään. Juhlaan valmistuu Fr. E. Sinisalon monipuolisesti toimittama juhla-julkaisu. Juhlassa esiintyy muun muassa sodan jälkeen perustettu sekakuoro, edelleen 2023 toimintaansa jatkava Naantalin Laulajat. Työväenyhdistyksen jäsen Aino Malkamäki lausuu runoelmansa Onneen ja oikeuteen, joka on painettu juhla-julkaisun avausaukeamalle.

1948

Valtionyhtiö Neste Oy perustetaan vastaamaan polttonesteiden varastoinnista. Neste valitsee varastojen sijoituspaikaksi Naantalin.

1954

Naantali joutuu Nesteen jalostamohankkeen myötä hetkeksi kansainvälisen politiikan polttopisteeseen. Yhdysvallat ja Iso-Britannia pelkäävät Suomen ajautuvan liiksi Neuvostoliiton strategiseen vaikutuspiiriin ja yrittävät kaataa jalostamoprojektin. Ne lähettävät Suomelle asiasta nootin.

1957

Naantalin varsinainen moderni teollisuushistoria alkaa, kun Neste Oy aloittaa öljynjalostuksen Naantalissa.

1958

Työväenyhdistys perustaa elokuvateatteri Kinon, joka toimii Työväentalossa.

1959

Oikeiston ja vasemmiston poliittisen riitelyn symboliksi noussut Lasse Kangas erotetaan Korkeimman oikeuden päätöksellä virastaan.

1960

Naantalin asukasluku on noussut kymmenessä vuodessa 1938:sta 2735:een. Kaupunkiin muuttavat teollisuustyöntekijät ja -toimihenkilöt vauhdittavat Työväenyhdistyksen jäsenmäärän uuteen nousuun. Asukasrakenteen muutos näkyy kuntavaaleissa. Edellisissä vaaleissa Naantalin sosialidemokraatit ovat menettäneet ääniä, mutta nyt äänimäärä kääntyy nousuun.

1963

Naantali saa vasemmistoenemmistöisen kaupunginvaltuuston. Vaalien ääniharava on entinen kaupunginjohtaja, sosialidemokraatti Lasse Kangas. Työväenyhdistys ajautuu vaalivoiton jälkeen rajuihin sisäisiin riitoihin.

1964

Voimakkaasti teollistuva pikkukaupunki on osoittautunut asuntorakentamisen kannalta ahtaaksi. Naantali ja Naantalin maalaiskunta yhdistyvät Työväenyhdistyksen aloitteen mukaisesti. Naantali saa entistä vahvemman vasemmistoenemmistöisen kaupunginvaltuuston yhdistyneen Naantalin kuntavaaleissa. Sosialidemokraateilla on määrävähemmistö. Valtuuston muut puolueet eivät voi päättää mistään ilman määrävähemmistön kanssa neuvoteltua kompromissia. Vuoden 1963 ja 1964 vaaleissa valitut valtuustot ovat Naantalin tähänastisen historian ainoat vasemmistoenemmistöiset.

1973

Sdp:n ja Kokoomuksen tiivis yhteistyö alkaa Naantalissa ja kestää lähes kaksikymmentä vuotta.

1980

Naantalin Musiikkijuhlat aloittaa toimintansa. Työväenyhdistys on alusta asti hankkeen takana.

1984

Uusi Naantalin kylpylä aloittaa toimintansa.

1988

Työväentalo myydään rakennusliike Kujalalle.

1989

Kuparivuoren tunneli valmistuu. 320 metriä pitkä tunneli on manner-Suomen ensimmäinen maantietunneli.

1991

Neuvostoliitto romahtaa. Suomalaisessa teollisuudessa alkaa rakennemuutos, kun valtiojohtoinen bilateraalin idänkauppa päättyy. Suomi ajautuu lamaan. Naantalin työpaikkaomavaraisuus laskee.

- 1992
Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö perustetaan, kun Työväentalon myynnistä saadut tulot säätiöidään.
- 1993
Nesteen verotulojen romahdus aloittaa uuden vaiheen Naantalin kaupungin ja Nesteen välillä. Muumimaailma aloittaa toimintansa Naantalissa.
- 1998
Elokuvateatteri Kinon toiminta päättyy kymmenen vuotta aikaisemmin myydyssä Työväentalossa, joka puretaan sen paikalle rakennettavan asunto-osakeyhtiö Kinopalatsin tieltä.
- 2000
Naantalin väestön ikärakenne on alkanut painottua entistä iäkkäämpään suuntaan.
- 2009
Rymättylä, Merimasku ja Velkua liittyvät Naantaliin.
- 2011
Askaisten Livonsaari liittyy Naantaliin.
- 2014
Naantalin työpaikkaomavaraisuus laskee edelleen. Naantali tarjoaa kuusi tuhatta työpaikkaa.
- 2020
Naantalin Toverit lakkautetaan. Sen toiminta on hiipunut 1970-luvulta alkaen ja loppunut kokonaan vuosia ennen seuran lakkauttamista.
- 2022
Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö perustaa Jorma Kauppilan muistorahaston. Säätiö on perustettu Kauppilan aloitteesta. Kauppila toimi kolmekymmentä vuotta säätiön valtuuskunnan puheenjohtajana.
- 2023
Neste lopettaa öljynjalostuksen Naantalissa. Naantalin kaupunki odottaa Nesteen päätöksiä puretun jalostamoalueen toimenpiteistä.
- 2023
Naantalin työpaikkaomavaraisuus on romahtanut. Kaksi kolmasosa naantalilaisista työskentelee muualla kuin kotikaupungissaan. Naantali tarjoaa enää vähän yli viisi tuhatta työpaikkaa. Ikärakenne painottuu yhä voimakkaammin vanhusväestön suuntaan.
- 2024
Kaksisataajäseninen Naantalin Työväenyhdistys täyttää 130 vuotta.

TYÖVÄENAATTEEN MONIMUTKAISET TIET

Sosialismin aatteet tavoittivat Naantalin hitaasti. Wrightiläisenä kulttuurikerhona aloittanut Työväenyhdistys muuttui sosialidemokraattiseksi maamme viimeisten työväenyhdistysten joukossa. Työväentalosta muodostui heti valmistuttuaan yhdistyksen henki ja elämä. Yhteisvastuu ja talkoohenki mahdollistivat talon jatkuvat laajentamiset ja kohentamistoimet raskaimpienkin taloudellisten vaikeuksien oloissa.

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYS SYNTYY 1894.

Helsingiläinen huonekalutehtailija Viktor Julius von Wright (1856-1934) edusti oman aikansa teollisuuskapitalismissa nuorekasta valveutuneisuutta. Hän oli 27-vuotias, kun oli perustamassa keskeisenä vaikuttajana Helsingin Työväenyhdistystä 1883.

von Wrightin tarkoitus oli kaksisuuntainen. Hän halusi luoda työväestölle sivistyksellisesti ja kulttuurisesti myönteisen jatkuvuuden ja valoisan tulevaisuuden näköalat. Toisaalta oli tarkoitus torjua Euroopassa akateemisen valtavirran sivussa kasvavan kansantalouden kriittisen tutkimuksen nostattamia uusia poliittisia aaltoja. Sosialismi ja kommunismi olivat nousemassa eurooppalaisen poliittisen kielenkäytön sanastoon. Nuoren von Wrightin kaksiteräinen miekka tähtäsi yhteen ja samaan päämäärään, yhteiskunnalliseen konsensukseen, jossa teollisuustyöväestö sitoutuisi toimimaan työnantajien kanssa yhteisen päämäärän hyväksi siten, kuin valistuneet tehtaanomistajat tuon päämäärän ymmärtäisivät.

Kuten teollisuuskapitalismi, sen oheen syntynyt valistuksellinen työväenliikekin edusti uudenlaista kansainvälistä henkeä. von Wrightia inspiroivat Ruotsissa vastaanlaisista tehtailijavetoisista työväenyhdistyksistä saadut kokemukset.

Helsingin Työväenyhdistyksestä muodostui monipuolisine sivistys- ja kulttuuriohjelmineen sekä sosiaalisine hyväntekeväisyyksineen esikuva muille sen jälkeen perustetuille työväenyhdistyksille eri puolilla Suomea.

Helsingin Johanneksen kirkon urkuri ja Helsingin Työväenyhdistyksen kuoronjohtaja Oskar Merikanto (1868-1924) sävelsi 1894 Työväenmarssin, jonka voi kuulla 2020-luvullakin suomalaisten sosialidemokraattien tilaisuuksissa. Wrightiläisen työväenliikkeen ihanteita ilmaisevat marssin sanat kirjoitti runoilija Antti Törneros. Samana vuonna suomalaisen työväenkulttuurin klassikkosävellyksen valmistumisen kanssa perustettiin Naantalin Työväenyhdistys, joka joutui myöhemmin käymään oikeutta oman soittokuntansa puhaltimien omistusoikeudesta.

Aatehistoriallisesti mielenkiintoinen kuriositeetti liittyy suomalaisen sosialismin varhaisvaiheen yksittäiseen, sattumanvaraiseen naantalilaisyhteyteen. Historioitsijoiden tavaksi on tullut nimetä Suomen ensimmäiseksi sosialistiksi Axel Niklas Herlin, joka syntyi 1838 Naantalissa. Sen erikoisempaa yhteyttä hänelle ei koskaan muodostunut

synnyinkaupunkiinsa, josta hän muutti varhain pois Naantalin seurakunnan kappalaisena toimineen isänsä kuoltua.

Herlin oli ajan kriittisille ylioppilaille ominaiseen tapaan levoton sielu. Hän kulki kaupungista ja maasta toiseen harjoittaen eri alojen opintoja. Hän opiskeli Suomessa ja Saksassa muun muassa teologiaa, tekniikkaa ja lakitiedettä, mutta ehti seikkailla välillä Venäjälläkin, jossa työskenteli kurjissa oloissa metallityömiehenä. Hän perehtyi sosialismin teorioihin opiskellessaan insinööritieteitä Saksan Karlsruhessa 1860-luvun alussa. Joittenkin tietojen mukaan hän olisi osallistunut Nikolaus Finn -nimellä sosialidemokraattisen yhteistyöjärjestö Toisen internationaalien perustavaan kokoukseen Pariisissa 1989. Hän tunsikin oman aikansa johtavia saksalaisia sosialidemokraatteja, kuten Wilhelm ja Karl Liebknechtin. Hän julkaisi Saksassa 1894 teoksen *Das Rechtssystem der Sozialdemokratie* Sosialidemokraattinen oikeusjärjestelmä. Se yhdisti utopiasosialismia marxilaisuuteen, minkä vuoksi sosialidemokratian marxilaiset ideologit Saksassa kutakuinkin tyrmäsivät sen. Tyrmäystä edesauttoi, että samana vuonna ilmestyi marxilaisuuden perussinettinä Pääoman kolmas osa.

Herlin oli erikoinen yksinäinen sosialismin teoreetikko, jota ei juurikaan tunneta ehkä siksi, että hänen veljensä hävitti hänen kirjallisen jäämistönsä, joka sisälsi muun muassa pitkäaikaisen kirjeenvaihdon Wilhelm Liebknechtin kanssa. Hän ei solminut koskaan merkittäviä yhteyksiä suomalaiseen työväenliikkeeseen, joka 1800-luvun lopulla vasta hajanaisesti etsiytyi sosialististen aatteiden pariin. Herlinin elämä kuvastelee yksilötasolla mielenkiintoisesti tuota suomalaisen työväenliikkeen alkuaikojen etsintää ja hapuilua. Hän kuoli Porissa 1906 eläköidyttyään kolme vuotta aikaisemmin Ulvilan kihlakunnan kruununvoudin virasta.

Vuoden 1894 merkittävin kulttuuritapahtuma Suomessa oli Santeri Alkion julkaisema *Puukkojunkkarit*-romaani. Se kuvasi eteläpohjanmaalaisen maaseutuyhteisön väkivaltaista kriisiä. Sääty-yhteiskunnan lainsäädäntöä kireämmät paikalliset sosiaaliset normit olivat herättäneet pitkään hautonutta vastustusta, joka purkautui lopulta oman aikansa järjestäytyneeksi rikollisuudeksi tietyllä maantieteellisellä alueella.

Suomessa ei siis tiedetty sosialismista vielä juuri mitään, Naantalissa ei senkään vertaa, kun kansakoulunopettaja Oskari Tervo ryhtyi Puukkojunkkareitten ilmestymisvuonna perustetun Naantalin Työväenyhdistyksen puheenjohtajaksi. Naantalin merkittävin tapahtuma 1894 oli seurakunnan riitauttama kysymys omistusoikeudesta ranta-alueeseen, jonka kaupunki oli vuokrannut 1863 perustetulle kylpylälle. Naantali oli 650 asukkaan kylpyläkaupunki, jonka asukasluku kasvoi kesäaikaan kylpylä- ja muiden kesävieraiden ansiosta tuhannella henkilöllä.

Työväenyhdistyksen perustajat olivat Oskari Tervon lisäksi opettaja Selma Arppe, työmies I. Koskinen, kamreeri Anders Menander, raatimies Josef Palmgren, leipuri-mestari H. A. Palmroos, kivityömies J. Rosvall, kirvesmies Kalle Salminen ja opettaja Suoma Tervo. Ensimmäinen puheenjohtaja Oskari Tervo toimi myöhemmin Naantalin Kansallis-Osake-Pankin johtajana, kaupunginvaltuuston puheenjohtajana ja ensimmäisenä kaupunginjohtajana. Hän kuului Kansallisen Kokoomuksen paikallisyhdistys

Naantalin Kansallisseuran perustajiin 1921 ja toimi sen ensimmäisenä puheenjohtajana.

Vaikka sosialistiset aatteet eivät olleet Naantalin Työväenyhdistystä perustettaessa vielä huomattavan näkyvä yhteiskunnallisen keskustelun aihe, elettiin taitekohtaa, wrightiläisen työväenliikkeen viimeisiä aikoja.

”Työväenyhdistyksen toiminta oli vaatimatonta paremman väen kulttuurivetoista puuhastelua”, Mikko Rönnholm kirjoittaa Naantalin Työväenyhdistyksen 120-vuotisjuhlaesitelmässään 1994.

Yhdistyksen kokoukset kutsuttiin koolle jumalanpalvelusten yhteydessä luetulla kuulutuksella.

SUOMESSA VAIKUTTAA 1800-LUVUN JÄLKIPUOLISKOLLA SNELLMANIN LINJA, KUNNES 1890-LUVULLA MARXILAISET AATTEET NOUSEVAT YHTEISKUNNALLISEEN KESKUSTELUUN.

Nuori Karl Marx (1818-1883) oli runollinen kaunosielu. Hän hylkäsi kaunotaiteet ja alkoi pohtia taloushistoriaa eurooppalaisen yhteiskuntafilosofian metafysiikka Friedrich Hegelin (1770-1831) kriittikkona. Marx julkaisi 1867 kansantaloustieteen kritiikkinsä pääteoksen, Pääoman, ensimmäisen osan.

Marx ei hyväksynyt Hegelin teoriaa ihmisen henkisestä ja siveellisestä kehittyvästä olemuksesta, jota kuvasti Hegelin mukaan yhteiskunnallisessa mielessä korkeimpana muotona valtio. Marx pelkisti yhteiskunnan taloudelliseksi järjestelmäksi, jonka historiallisesti kehittyviä ristiriitoja ja vastakkainasetteluja teollisuusyhteiskunnan valtio yritti sovittaa tuotantovälineet omistavan luokan eduksi, mitä Hegel tosin ei edes kiistänyt. Hän hyväksyi valtion yhdeksi väistämättömäksi ominaisuudeksi, ettei se voi poistaa omistavan ja työväenluokan ristiriitaa. Marx halusi kumota Hegelin hengenfilosofisen valtioideterminismin.

Samaan aikaan, kun Pääoman ensimmäinen osa kuohutti Euroopassa akateemista ja poliittista eliittiä, toinen Hegelin oppilas, suomalainen Johan Vilhelm Snellman (1806-1881) kamppaili kotimaassaan kaikkien aikojen laman parissa, joka vaikutti suomalaiseen yhteiskuntaan pitkälle yli ajankohdan. Snellman toimi talousasioita vastaavana senaattorina, kun nälkävuodet kulkutauteineen niittivät maassa kuolemaa 1866-1868. Snellman oli vaikuttanut Hegelin valtioidealismista. Se innoitti hänet näkemään siivistystä tarvitsevat suomalaiset ja suomen kielen tulevan kansallisvaltion perustana.

Kahden Hegelin oppilaan vertailu on mielenkiintoinen historiallisen paradoksi. Karl Marx torjui kulttuurin henkisen ulottuvuuden suvereniteetin, mutta hänen seuraajistaan kehittyi 1900-luvun Euroopassa Suomea myöten äärimmäisen teoreettisia eli yhteiskuntaa tietyllä tapaa henkiseltä tasolta tarkastelevia kommunisteja ja muita radikaalivasemmistolaisia.

Snellman, joka inspiroitui Hegelin henkisestä maailmankuvasta, sen sijaan joutui käytännön toimijana kovaan kouluun, kun hän hakeutui kansakunnan tulevaisuuden suunnannäyttäjäksi ja joutui hoitamaan 1860-luvulla autonomisen Suomen

kansantaloutta. Hän toteutti ankaraa talouskuria ja tarpeen vaatiessa inhorealista yhteiskuntapolitiikkaa. Hänessä voi havaita samanlaista aatteellisesta ja henkilökohtaisesta itsekurista kumpuavaa mielenmalttia ja ajankohtaisuuden yli tulevaisuuteen katsovaa näkemyksellisyyttä, kuin 1900-luvun suomalaisen politiikan pitkän linjan pragmaatikossa, Väinö Tannerissa.

Hegeliläinen henkisyys säilyi käytännön mies Snellmanin ajattelussa kansakunnan idealisointina. Valtio ei ollut hänen ajattelussaan yksilölle velkaa, mutta yksilö koko olemassaolostaan palvelusvastuussa kansakunnalle. Valtion tehtävä oli luoda sivistykselliset mahdollisuudet, joitten avulla ihminen voi tavoitella siveellistä, järkipäristä elämää. Se tarkoitti Snellmanin ajattelussa tietynlaista uhrautumista kansakunnan edulle. Tältä osin hänen ajattelustaan on kirjoitettu ristiriitaisia tulkintoja. Mielenkiintoisimmasta päästä on marxilaisen kulttuurikriitikko Raoul Palmgrenin (1912-1995) Snellman-käsitys. Palmgren pyrki osoittamaan kirjassaan *Suuri linja* vuodelta 1948 jatkumon Snellmanista 1900-luvun radikaalivasemmistolaisuuteen, jonka teorioissa yhteiskunnan muutoksista riippumaton yksilömoraali oli merkityksellinen, oikeastaan tarpeeton. Ehkä Snellmanin korostaman yksilön velvollisuusmoraalin kansakuntaa kohtaan voi nähdä kuitenkin hegeliläisen hengenfilosofian muokkaamana maallisenä muunnoksena kristinuskon lähimmäisenrakkaudesta.

Snellman oli pragmatisti, joka pyrki edistämään suomaisuusaatetta yhteistyössä keisarivallan kanssa neuvotellen. Liberaalit pilkkasivat häntä siitä. Työväestön hän näki yksityisen valistuksen ja valtion yleisen sivistysohjelman kohteena. Voi sanoa, että wrightiläinen työväenliike tuki omalta sivustaltaan Snellmanin linjaa, tahtoen tai tahtomattaan.

Nälkävuodet, suomalaisen teollisuushistorian hitaampi kehitys kuin Ruotsissa ja monelta osin muualla Euroopassa, valtiollisen itsenäisyyden puuttuminen sekä hankalat merentakaiset yhteydet Eurooppaan loivat Suomesta syrjäkolkan, joka kohtasi uudet poliittiset aatteet muuta Eurooppaa jäljessä. Suomessa elettiin wrightiläisen työväenliikkeen aatemaailmaa 1800-luvun lopulle asti, kun muualla Euroopassa sosialistit olivat ehtineet jo aloittaa järjestäytymisen.

1890-luvun loppua kohden wrightiläisten työväenyhdistysten vaikutusvalta hiipui, kun uudet eurooppalaiset virtaukset alkoivat viimein rantautua Suomeenkin. Työväenliike alkoi irtautua työnantajien holhouksesta. Työväenyhdistyksissä ja niiden rinnalla toimineissa puhujaseuroissa vahvistui sosialistinen ajattelu, jota oli enää vaikea hillitä. von Wright osallistui työväenyhdistysten edustajakokoukseen viimeisen kerran 1896, minkä jälkeen väistyi sosialistisen suunnan ottaneesta liikkeestä syrjään.

Työmies-lehden perustaminen 1895 lisäsi marxilaisen työväenliikkeen tunnettuutta suomalaisen työväestön keskuudessa. Lehden linja muuttui kärjekkääksi, kun Matti Kurikka aloitti päätoimittajana 1897. Marxilaista sosialismia esiteltiin Työmies-lehden ohella monin tavoin. Työväen kalenteri, alan kirjallisuus, lentolehtiset ja kiertävät agitaattorit toimivat tärkeinä sanansaattajina. Kirjallisen propagandan

levittämistä helpotti suomalaisten verrattain korkea lukutaidon taso. Kirjoitustaitoisia oli huomattavasti vähemmän.

Samalla ammatillinen järjestäytyminen alkoi yleistyä. Ammattiyhdistysliike kokosi ammatinharjoittajia yhteisiin organisaatioihin parempien työehtojen saavuttamiseksi. Organisoituminen eteni tehokkaasti. Jos tietyllä ammattialalla ei ollut ehditty muodostaa omaa liittoa, alan paikalliset ammattiyhdistykset toimivat työväenyhdistysten alaosastoina. Ammatilliset työttömyyskassatkin juontavat jo noilta ajoilta. Paikalliset ammattiyhdistykset perustivat vaatimattomilla resursseillaan työttömien avustuskassoja. Ammattiyhdistykset järjestivät työväenyhdistysten tapaan myös vapaa-ajan aktiviteetteja ja sivistystoimintaa.

Lakot yleistyivät. Ammattiyhdistysliike vaati muun muassa työajan lyhentämistä ja työväen edustajia valtiopäivävaaleihin. Vaatimusten tueksi työväenyhdistykset perustivat Helsinkiin, Tampereelle ja Turkuun paikalliset työväenpuolueet, joitten syntyminen pohjusti Suomen Työväenpuolueen perustamista 1899.

Sitä ennen saman vuoden *Helmikuun manifesti* politisoi kansan ja kuohutti yhteiskuntaa. Nikolai II:n antama julistus rajoitti Suomen säätyvaltiopäivien itsehallinnollista roolia. Sitä voi pitää erilaisine venäläistämisyrittäyksineen niisanottujen sortovuosien alkutahtina. Keisarivalta perusteli uutta asennoitumistaan muun muassa Suomen asemaa säätelevän lainsäädännön ruotsalaishallinnon aikaisella taustalla.

Helmikuun manifesti jakoi kansakunnan jyrkkiin poliittisiin leireihin. Perustuslailiset nousivat vastarintaan, vanhauomalaiset etsivät kompromisseja ja sopua keisarivallan uuden asennoitumisen kanssa. Sen lisäksi yhteiskunnassa vaikutti nyt kolmas, yllättävä voima. Uusi työväenliike näki tilanteessa loistavan mahdollisuuden. Se osasi myös käyttää sen hyväkseen.

Oli luonnollista, että sosialismin aatteet saivat helposti vastakaikua teollisuustyöväestön parissa. Sitä oli ennakoitunut historioitsija, vanhasuomalainen vapaaherra Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen (1830-1903) kirjailijanimimerkillä Yrjö Koskinen *Kirjallisessa Kuukausilehdessä* jo 1874 ennen kuin edes wrightiläinen työväenliike oli aloittanut toimintansa: ”*Tehdasteollisuus on synnyttänyt työväenluokan ja aiheuttanut työväenoloihin sellaisia epäkohtia, että niiden poistamiseksi työväki tulee järjestäytymään. Mitä suurempia epäkohdat ovat, sitä jyrkemman luonteen työväenliike saa.*” (Oittinen 1952.)

Sen sijaan oli ehkä yllättävää, kuinka nopeasti Etelä-Suomen maaseudun köyhin väestö, joka oli tunnettu nöyrästä suhtautumisestaan esivaltaa kohtaan, kääntyi yhteiskunnallisia ja uskonnollisia auktoriteetteja vastaan. Tähän kiinnitti huomiota professori, arkkitehti Mikko Juva (1918-2004) *Valvoja*-lehdessä 1960 ilmestyneessä artikkelissaan *Historialliset katastrofit maailmankatsomuksen järkyttäjinä*.

Juvan mukaan Helmikuun manifesti loi yhteiskuntaan henkisen sekasorron, jossa käsitys esivallasta yhtäkkiä hämärtyi ja mureni.

Kun työväenliikkeen agitaattorit ymmärsivät hetkensä koittaneen ja lähtivät maaseudulle, he kohtasivat otollisen maaperän. Köyhä ihminen halusi tarttua johonkin uuteen, luotettavaan voimaan, varsinkin kun se puhutteli suoraan häntä henkilökohtaisesti

antaen luvan nousta epäselväksi osoittautunutta esivaltaa vastaan. Jotain merkittävää suhteessa esivaltaan oli todennäköisesti kytynyt jo konservatiivisen nöyryyden pinnan alla, minkä agitaattorit lietsoivat esiin. Juva huomauttaa, että Suomessa maaseudun köyhälistö radikalisoitui 1900-luvun alussa poikkeuksellisen voimakkaasti.

SUOMEEN PERUSTETAAN MARXILAINEN TYÖVÄENPUOLUE JA NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYS RAKENTAA OMAN TALON.

Suomen työväenyhdistysten kolmas kokous kokoontui Turussa vajaa puoli vuotta *Helmikuun manifestin jälkeen* heinäkuussa 1899. Tuossa kokouksessa perustettiin Suomen Työväenpuolue. Se oli maan ensimmäinen säätyvaltiopäivien ulkopuolella syntynyt puolue. Suuriruhtinaskunnan asioista päättivät edelleen aatelisto, porvaristo, papisto ja maata omistaneet talonpojat. Naisten lisäksi 90 prosenttia miehistä oli ilman äänioikeutta. Kunnallisvaaleissa työväestö ei ollut täysin äänioikeudeton, mutta sen äänioikeus oli porrastettu tulojen mukaan. Uusi puolue ryhtyi taistelemaan tällaisten olosuhteiden kumoamiseksi.

Puolueohjelman mallina toimi Saksan sosialidemokraattisen puolueen vuoden 1891 ohjelma, joka tunnetaan kansainvälisen sosialidemokratian historiassa *Erfurtin ohjelmana*. Ohjelmaan kirjattiin vaatimus yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta kaikissa vaaleissa. Puolue vaati myös kahdeksantuntista työpäivää, yleistä oppivelvollisuutta, maksutonta opetusta kaikissa oppilaitoksissa, työsuojelun kehittämistä, naisten ja miesten välistä yhdenvertaisuutta, progressiivista tulo- ja perintöveroa sekä alkoholipoliittista kieltolakia. Kieltolain vaatimus ei esiintynyt muiden maiden työväenpuolueiden ohjelmissa. Raittiusaate oli suomalaisen työväenliikkeen erityispiirre.

Puheenjohtajaksi valittiin filosofian tohtori Nils Robert af Ursin (1854-1936), aatelmies joka oli edustanut omaa säätyään valtiopäivillä. Hän oli kuulunut Viipurin Työväenyhdistyksen perustajiin ja toiminut Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtajana. Hänen puheenjohtajakautensa kesti vain puoli vuotta, mutta hänen merkityksensä suomalaisen sosialidemokratian alkuperäisessä aatteellisessa suuntautumisessa oli keskeinen. Vuoden 1899 puolueohjelma oli pitkälle hänen käsialaansa.

af Ursinin lyhyeksi jäänyt puheenjohtajakausi ennakoiti työväenliikettä läpi 1900-luvun vaivannutta ominaisuutta, sisäistä valtataistelua milloin ideologisista, milloin henkilökohtaisista syistä.

Naantalin Työväenyhdistyksen myöhäsyntyinen suunnanmuutos wrightiläisestä sosialistiseksi tapahtui 1906, kun kirvesmies Kalle Salminen valittiin puheenjohtajaksi. Suunnanmuutoksen jälkeen porvarijäsenet jättäytyivät pois yhdistyksen toiminnasta. Sen myötä jäsenmäärä supistui huomattavasti, koska Naantalissa ei ollut edelleen nimeksikään teollisuutta. Kalle Salmisen johdolla pieni yhdistys aloitti pitkän kampaailunsa vaikeissa taloudellisissa oloissa.

Työväenpuolue uudisti ohjelmansa Forssan puoluekokouksessa 1903 ja otti nimekseen Suomen Sosialidemokraattinen Puolue.

Historian kuriositeetti on, että ensimmäinen puoluesihteerinä J.K. Kari (1968-1961) kirjoitti Forssan 1903 ohjelmaehdotuksen oleskellessaan Naantalissa. Kari oli ensimmäinen kolmesta valtiopäiville osallistuneesta sosialidemokraatista vuosien 1904-1905 säätyvaltiopäivillä. Hän vastusti oman puolueensa päätöstä ja toimi 1905-1907 Mechelinin senaatin talousosaston senaattorina, jolloin hänet erotettiin puolueesta.

Uusi puolueohjelma käynnisti täydellä teholla yleisen äänioikeustaistelun ja antoi yksityiskohtaisilla vaatimuksillaan muun muassa kansakoululaitoksen ja terveydenhuollon kehittämistä varhaisen suunnan hyvinvointivaltion periaatteille. Äänioikeusky-symyksen yhteydessä keskusteltiin jo suurlakon mahdollisuudesta asian edistämiseksi.

Työväenpuolue oli pyytännyt Naantalin Työväenyhdistystä liittymään puolueeseen jo 1901, mutta sosialisteilla ei ollut silloin vielä enemmistöä. Yhdistys liittyi sosialidemokraattiseen puolueeseen viimeisenä paikallisyhdistyksenä vuonna 1907.

”Onneksi vasta silloin, koska tontti Työväentalolle saatiin vasta 1906.” (Rönholm 2014.)

Työväenyhdistys osti tontin kaupungilta huutokaupassa. Talo rakennettiin talkoilla. Lääninhallitus hyväksyi raatimies Josef Palmgrenin laatimat piirustukset helmikuussa 1908. Talkooväki ahkeroin niin, että uuden talon vihkiäisiä juhlittiin jo saman vuoden joulukuussa.

Vähältä piti, että talo olisi menetetty melkein samantien. Yhdistyksen taloudelliset vaikeudet jatkuivat. Naantalin kaupunki oli halukas ostamaan talon perustettavan sairaalan käyttöön. Yhdistys suostui talousvaikeuksissaan kauppaan 18 000 markalla. Kaupunginvaltuusto päätyi kuitenkin tarjoamaan lopulta 16 000 markkaa, jolloin kauppa raukesi.

Rakennusvaiheessa otettujen lainojen hoito aiheutti alituisia ongelmia. Yhdistyksen vähäinen jäsenistö järjesti erilaista varainkeräystä, ja yhdistys vuokrasi uudesta talostaan kesävieraille majoitustiloja. Jatkuvasti elettiin veitsenterällä, kunnes Turun Työväen Säästöpankin kiinnelaina korjasi talouden vakaammalle perustalle. Myös talon olemassaolon loppuvaiheissa 1980-luvulla sen ylläpito aiheutti suuria vaikeuksia. Yhdistyksen kunnalliset luottamushenkilöt uhrasivat tuolloin kokouspalkkionsa talon hyväksi.

”Työväentalosta muodostui yhdistyksen jäsenille vuosikymmenien ajaksi yhteen sitova, henkinen tekijä. Talon merkitys oli suuri, kun vapaa-ajan vieton mahdollisuudet olivat rajalliset. Työväentalo tarjosi vähäväkisille mahdollisuuden osallistua niin urheilun kuin kulttuurinkin rientoihin, kun poliittinen toiminta oli sotien välisenä aikana kovassa puristuksessa”, Mikko Rönholm sanoo syksyllä 2022.

1922 talosta irtisanottiin siinä asuneet kaksi vuokralaista. Asuinhuoneitten paikalle rakennettiin juhla- ja liikuntasalin näyttämö, koska yhdistyksen huvitoimikunta järjesti talossa aktiivista toimintaa.

Alakerrassa alkoi toimia 1960-luvulla yleinen sauna, kun kylpylaitoksen sauna oli lopettanut toimintansa. 1915 aloittanut, kannatusyhdistyksen varassa toiminut yksityinen Naantalin yhteiskoulu toimi alkuaikoina puutteellisissa olosuhteissa. Se vuokrasi

sodan jälkeen toiminnoilleen tiloja Työväentalolta voimistelutunteja varten. Yhteiskoulun ensimmäiset abiturientit kirjoittivat siellä ylioppilaskirjoituksensa.

”Kun tulin yhdistyksen puheenjohtajaksi 1978, edeltäjäni Erkki Luotonen sanoi, että Työväentalosta on päästävä eroon. Mutta on sanottava, että vastuu talon hoitamisesta edesauttoi myös taloudellisen kyvyn kehittymistä”, Rönholm sanoo.

Työväentalon harrastus- ja juhlatoiminta muuttui vuodesta 1958 alkaen, kun elokuvateatteri Kino aloitti talossa toimintansa. Elokuvateatteri jatkoi vielä kymmenen vuotta talon myymisen jälkeen vuoteen 1998.

Työväenyhdistys myi kiinteistön 1988 rakennusliike Kujalalle, joka oli jo ostanut viereisen Teollisuusyöväen asunto-osakeyhtiön takaa tontteja, mutta alueen kaavoitus oli vielä kesken. Työväentalon paikalle rakennettiin Asunto-osakeyhtiö Kinopalatsi.

Työväentalosta luopuminen 80 vuotta sen rakentamisen jälkeen otti koviin.

”Kun vanhempani seurustelivat, sähköasentajaisäni oli reissuhommissa. Lauantaina äiti meni aina junalle isää vastaan. Junalta piti mennä joka kerta ensimmäiseksi talolle katsomaan sen aikaisten talkootöiden etenemistä. Työväentalo ei ollut pelkkä symboliarvo, se oli elämän subjekti ja objekti. Sen elämään oli kasvettu. Muistan, että pikkupoikana Työväentalon yhdyssanalla ei ollut merkitystä, se oli itsenäinen käsite.”

SOSIALIDEMOKRAATIT YLLÄTTÄVÄT ITSENSÄ ENSIMMÄISISSÄ EDUSKUNTAVAALEISSA 1907, NAANTALISSA TYÖVÄENYHDISTYS OTTAA KOKOAN SUUREMMAN VAIKUTUSVALLAN.

Helmikuun manifestin jälkeinen poliittinen epävakaus huipentui 1905, kun Venäjällä alkanut keisarivallan vastainen poliittinen suurlakko laajeni Suomeen. Suomessa suurlakkoon sisältyi kansallisia vastakkainasetteluita. Helmikuun manifestin jälkeisen venäläistämiskauden päättymisen lisäksi Suomi siirtyi suurlakon jälkeisissä oloissa säätyvaltiopäivistä yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden pohjalta poliittisten puolueitten osittaiseen parlamentarismiin. Suomi sai yksikamarisen eduskunnan, mutta korkein valta jäi yhä keisarihallinnolle lainhylkäämis-oikeuksineen ja osittain senaatillekin. Se aiheutti vuoden 1907 eduskuntavaalien jälkeen edelleen jatkuvaa yhteiskunnallista epävakautta.

Keisarille kuulunut eduskunnan hajoitusoikeus jarrutti lainsäädännöllisiä uudistuksia. Keisarivalta käytti oikeuttaan sumeilematta. Hajoitusoikeus siirtyi presidentin valtaoikeuksiin itsenäisen Suomen ensimmäisessä perustuslaissa, jossa se säilyi 1990-luvun valtiosääntöuudistukseen asti.

Sosialidemokraatit saivat ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 80 edustajaa 200-paikkaiseen eduskuntaan. Tulos yllätti puolueen itsensäkin. Vaalituloksessa kuvastui Mikko Juvan vuoden 1960 Valvoja-artikkelissa mainitsema agitaattoreiden tehokas toiminta maaseudulla. Myös työväenlehdistö laajeni suurlakon jälkeen. Sen vaikutusvalta kasvoi.

Melko yleinen käsitys ennen vaaleja oli, että pääasiassa vain kaupunkien työväestö äänestäisi sosialidemokraatteja, jotka saisivat ehkä kymmenen prosenttia äänistä. Äänioikeutetuista vain 13 prosenttia asui kaupungeissa, 87 maaseudulla.

Vaalien yllätyksiin kuului myös naisehdokkaiden menestys. Eduskuntaan valittiin 181 miestä ja 19 naista. Naisehdokkaiden osuus oli 7,5 prosenttia kaikista ehdokkaista, eduskuntaan valituista 9,5 prosenttia. Sosialidemokraatteihin kuului yhdeksän, vanhuomalaisten Suomalaiseen puolueeseen kuusi, Nuorsuomalaiseen puolueeseen kaksi sekä Ruotsalaiseen kansanpuolueeseen ja Maalaisliittoon kumpaankin yksi naiskansanedustaja.

Vuoden 1905 suurlakko näkyi Naantalissa käsityöläisten ja kauppiaiden suljettuina verstaina ja putiikkeina. Äänestysaktiivisuus oli pienessä, tiiviissä yhteisössä korkea. Vuoden 1907 vaaleissa. 96,5 prosenttia äänioikeutetuista osallistui vaaleihin. Vanha-suomalaiset saivat äänistä 38,4 prosenttia. Suomalainen puolue ja Ruotsalainen kansanpuolue säilyivät siitä eteenpäin kaupungin valtapuolueina toinen toistaan seuranneissa eduskunnan hajoitusvaaleissa.

Venäjän sotilaallinen ja yhteiskunnallinen kriisiytyminen ensimmäisessä maailmansodassa kärjisti maan sisäisen tilanteen keisarin kukistumiseen asti. Kaksi miljoonaa sotilasta pakeni armeijasta, kun maa ajautui sodan alkuvaiheen yksittäisten menestysten jälkeen kaaokseen Serbian liittolaisena Itävalta-Unkaria ja sittemmin Saksaa vastaan. Suomenkin yleinen ilmapiiri ja arkinen elämänmeno olivat politisoituneet ja kärjistyneet läpikotaisin vuoden 1907 vaaleista alkaen kohti Venäjän keisarivallan tuhoutumista vuonna 1917, jolloin Venäjällä koettiin ns. maaliskuun ja lokakuun vallankumoukset.

Lokakuun vallankumouksessa ”*sosialismin teorioiden vastaisesti Venäjän bolshevikit kaappasivat vallan Saksan avustuksella*”. (Rönholm 2014.)

Suomessa levottomuudet etenivät syrjäiseen Naantaliinkin. Työväenyhdistyksen aktiivisuus loi sille vaatimatonta jäsenmääräänsä merkittävämmän painoarvon paikallisessa kansalaisliikehinnässä vuoden 1917 maaliskuun vallankumouksen jälkeen.

”*Työväki painosti Naantalin kaupunginvaltuustoa, jotta tämä erottaisi vihatun sortovallan edustajat eli paikalliset poliisit. Kaupungissa esiintyneestä kuohunnasta olivat myös osoituksena ne lukuisat uteliaat, jotka saapuivat kuuntelemaan asian käsittelyä ja jotka ensi kerran täyttivät yleisille varatut tilat ääriään myöten. (...) valtuusto hetken harkittuaan päätti suostua vaatimukseen.*” (Heino 1983.)

Turussa alkoi esiintyä kesällä 1917 ryöstelyä. Naantaliin perustettiin suojeluskunta estämään levottomuuksien leviämisen. Levottomuudet lisääntyivät varsinkin suurimmissa kaupungeissa. Syksyn tullen työttömyys ja elintarvikepula kärjistyivät koko maassa. Suojeluskunnat ja punakaartit esiintyivät järjestyksen ylläpitäjinä. Sadat yksittäiset lakot johtivat marraskuussa yleislakkoon.

Lokakuussa Venäjällä väkivaltaisesti vallan kaapanneet bolshevikit kannustivat suomalaisia sosialidemokraatteja toimimaan samoin. Sosialidemokraatit jakautuivat parlamentaristeihin ja vallankumouksellisiin.

VUODEN 1918 SISÄLLISSOTA NÄKYÄ NAANTALISSA VERRATTAIN RAUHALLISENA, MUTTA YHDEKSÄN NAANTALILAISTA KUOLEE PUNAKAARTIN SOTATOIMISSA JA VANKILEIRILLÄ.

Suomen eduskunta antoi itsenäistymisjulistuksen 6.12.1917. Leninin johtamat Venäjän bolshevikit hyväksyivät Suomen tunnustuspyynnön 31.12.1917 ja. Oletettavasti taustalla vaikutti ajatus, että sosialidemokraattien johtama työväenluokka ottaisi aseellisen kumouksen avulla Suomessa vallan samaan tapaan, kuin bolshevikit Venäjällä. Olihan suomalaisilla sosialidemokraateilla lähes 50 prosentin kannatus, kun bolshevikien kannatus oli ollut Venäjällä alle viisi prosenttia.

Marraskuun yleislakko oli pakottanut eduskunnan hyväksymään muun muassa kahdeksan tunnin työajan, mutta Kullervo Mannerin (1880-1939) johtamat sosialidemokraatit radikalisoituivat yleislakon myötä väkivaltaisen vallananastamisen kannalle. Sdp, sen eduskuntaryhmä ja Suomen Ammattijärjestö SAJ olivat perustaneet Työväen vallankumouksellisen keskusneuvoston. Lakkolaisilla oli aseita käytössään. Tulevien vuosikymmenien sosialidemokraattinen linjanvetäjä Väinö Tanner oli irtautunut jo aikaisemmin puoleen vallankumouksellisista, jotka ottivat yleislakon myötä lopullisesti vallan puolueessa.

Suurlakko toi Naantaliinkin työväen järjestyskaartin. Se suoriutui tehtävästään aikalaistodistuksen mukaan ilmeisen puhtain paperein.

”Se piti 41 miehen voimin yllä järjestystä kaupungin kaduilla ja kujilla sekä menestyi pormestarin myöhemmän todistuksen mukaan hyvin toimissaan.” (Heino 1983.)

Suomessa sai surmansa marraskuun lakon aikana toistasataa henkilöä. Suomalaisen sosialidemokratian jakautuminen kahtia alkoi. Väkivalta etäännytti maltilliset sosialidemokraatit puolueen linjalta.

Suomen ensimmäinen vuosi itsenäisenä valtiona 1918 alkoi tyystin toisenlaisissa merkeissä, kuin idealistinen Snellman oli kaavaillut. Osa kansasta näki nälkää. Oikeistolaisten ja sosialistien välinen vastakkainasettelu syveni. Kumpikin osapuoli varustautui aseellisesti. Maalla ei ollut armeijaa eikä valtiolla yksiselitteistä järjestysvaltaa.

Valtiovalta tukeutui suojeluskuntiin. Venäjältä paennut kenraali Carl Gustaf Emil Mannerheim (1867-1951) sai tehtäväkseen rakentaa niiden varaan jääkäriliikkeen tukema armeija. Senaatti varautui punaisten vallankaappausyritykseen. Keskeinen osa senaatista siirtyi Mannerheimin johtaman maanpuolustuskomitean mukana Helsingistä Vaasaan.

Senaatti virallisti suojeluskunnat hallituksen joukoiksi tammikuun lopussa. Punakaartit julistivat kaksi päivää myöhemmin vallankumouksen alkaneeksi. Punakaartien johtoon perustettiin Kansanvaltuuskunnan vallankumousohallitus, jota johti Kullervo Manner. Mannerheimin johtamat valkoiset aloittivat samana päivänä Pohjanmaan venäläisvaruskuntien riisumisen aseista. Sisällisota oli alkanut.

Sotatoimet ja vankileirit vaativat yhdeksän naantalilaisen punaisen hengen. Itse kaupungissa elämä näyttää sujuneen verrattain rauhallisesti. Naantalilainen laivanvarustaja,

kauppias ja raatimies Atte Franck merkitsi havaintoja sisällissodan tapahtumien kulusta kotikaupungissaan tammikuusta huhtikuuhun 1918.

(Päivämätön:) *”Puhelinliikenne ei toimi Helsinkiin. Punakaartit valvovat pankkeja Turussa. Helmikuun 23. Aseistettu patrulli tullissa ja rannassa. Helmikuun 27. Punakaartilaiset tulivat hevosella ja ottivat viinavaraston ja seuraavana päivän viimeiset kannut Marjasen varastosta. Maaliskuun 4. Turusta tuli varkaita apteekkiin, mutta punakaartilaiset tulivat avuksi ja estivät. Maaliskuun 8. Punakaartilaiset ottivat hevosen Merimaskuun. Maaliskuun 9.-11. Satakunta saksalaista ja pohjoismaista menivät Naantalin kautta Ahvenanmaalle. Maaliskuun 22. Satakunta punakaartilaisista tuli tänne illalla ja lähtivät Hakkenpäähän. Huhtikuun 4. Erkki-hevonen haettiin kotiin ja (Armas) Rönnholm pesi kärryn. Punalippu laskettiin raatihuoneen tangosta. Punaiset hävisivät yöllä. Huhtikuun 11. Sosialisti ei ilmestynyt. Huhtikuun 16. Kokous Kaivohuoneelle suojeluskunnan perustamiseksi.”* (Rönnholm 2014.)

Vuoden 1918 sisällissota käytiin 27.1.-15.5. Punaisista noin 5 200 kaatui, 7 400 teloitettiin, 1 800 katosi, yli 10 000 haavoittui ja 11 700 kuoli vankileireillä. Valkoisista kaatui noin 3 400, 1 400 teloitettiin, 4 katosi ja 7 500 haavoittui.

1910-luvun *”ajanjakson raskaimman taakan kantoi yhdistyksen puheenjohtaja Kalle Salminen, joka toimi uhrautuvasti, jotta yhdistys saattoi jatkaa toimintaansa, ottaen vastuulleen niin taloudelliset kuin poliittisetkin huolet. Vuoden 1918 tapausten jälkeen Kalle Salminen joutui pitkäaikaiseen vankeuteen toiminnastaan NTY:n puheenjohtajana ja palasi usean vuoden kuluttua vankilasta jo väsyneenä miehenä.”* (Tuominen 1980.)

Salminen osoittautui sitkeäksi uurastajaksi. Hän osallistui Työväenyhdistyksen jäsenenä sodan vuoksi viivästyneeseen yhdistyksen 50-vuotisjuhlaan vielä 1947.

Vuosikertomusten mukaan yhdistys aloitti opintorengastoiminnan 1919, jolloin siihen osallistui aktiivisesti 6-15 henkilöä, kaikki miehiä. Opintorengas tapahtumiin kuului muun muassa puheita, keskustelua ja runonlausuntaa. Toiminta kuitenkin päättyi jo vuoden 1920 syksyllä, kunnes jatkui opintokerhon nimellä vasta 1948.

SISÄLLISSODAN JÄLKEISET RASKAAT VUODET

Työväenyhdistyksessä koitti sisällissodan jälkeen sisäisten ristiriitojen aika. Tämä kaikki oireili muun muassa puheenjohtajan jatkuvana vaihtumisena vuosien ajan. Yhdistyksen jäsenmäärä pysytteli ensimmäiset vuosikymmenet korkeimmillaankin muutamassa kymmenessä. Poliittiset vastakkainasettelut jatkuivat Naantalissakin jyrkinä. Työväenyhdistys joutui kohtaamaan laittomuuksia.

MONIPUOLINEN HARRASTUSTOIMINTA PITÄÄ YHDISTYKSEN ELOSSA SISÄLLISSODAN JÄLKEISESSÄ EPÄVAKAUDESSA.

Työväenyhdistyksen puheenjohtaja Kalle Salminen ei ollut vain puheenjohtaja. Hän oli kantanut yhdistyksestä vastuuta henkilökohtaisin takauksin. Hänet tuomittiin sisällissodan jälkeen pitkään vankeustuomioon. pieni yhdistys ajautui sekasortoisten sotatapahtumien jälkeen vahvan johtajan puuttuessa sisäisiin vaikeuksiin. Tilannetta ei helpottanut yleinen ilmapiiri, joka tuomitsi kaiken työväentoiminnan epäilyttäväksi ja yhteiskunnan roskaväen touhuksi.

1918-1920 yhdistyksen puheenjohtajana toimi Edvard Salonen, jonka jälkeen puheenjohtajaksi valittiin jo edellisellä vuosikymmenellä puheenjohtajana toiminut Frans Karlström. Vuoden kuluttua puheenjohtajana aloitti Armas Rönnholm. Puheenjohtajat vaihtuivat tämän jälkeenkin vuoden välein, kun Bernt Salenius ja Frans Leinonen seurasivat Rönnholmia.

Silti saatiin aikaan uutta ja merkittävää. Yhdistyksen piirissä virisi toimelias näytelmäkerhoharrastus. Yhdistys perusti 1920 voimisteluseuran, ensin omaan alaisuuteensa, sittemmin itsenäisenä urheiluseurana, joka sai nimekseen Naantalin Toverit. Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Armas Rönnholm, jolle Tovereista muodostui ajan myötä tärkeä elämäntehtävä. Muutama vuosi perustamisen jälkeen Tovereitten toiminta oli vilkastunut lajivalikoimaltaan ja jäsenmäärältään niin, että seuraan perustettiin oma naisjaostonsa. Tovereitten toiminta alkoi hiipua 1950-luvun jälkeen. Virallisesti seura lopetettiin sata vuotta perustamisensa jälkeen, mutta käytännössä se ei ollut toiminut enää Työväentalon myynnin 1988 jälkeen.

Naantalin kaupunki haastoi vuoden 1918 sodan jälkeen Työväenyhdistyksen oikeuteen punakaartin tekemisistä.

Yhdistys vetosi puolustuksessaan siihen, että sotatoimien tapahtumista vastasi alueellinen punakaarti, yhdistys ei ollut sodan osapuoli. Työväentalon kohtalo joutui taas vaakalaudalle, kun raastuvanoikeus hyväksyi Naantalin kaupungin mittavat korvausvaatimukset punakaartin kaupungille aiheuttamista vahingoista. Oikeuden määräämät korvaukset olisivat merkinneet käytännössä Työväentalon siirtymistä kaupungin omistukseen.

Hovioikeus kumosi raastuvanoikeuden päätöksen, mutta säilytti kaupungin oikeudenkäyntikulut yhdistyksen maksettaviksi. Korkein oikeus katsoi, ettei Työväenyhdistyksellä voinut olla minkäänlaista osuutta punakaartin tekoihin ja vapautti yhdistyksen kaikista korvausvaatimuksista.

Mutta sitä ennen 1920-luvulla yhdistys oli ajautunut ahdinkoon jo pelkkien oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimuksien vuoksi, mitkä hovioikeus oli ehtinyt hyväksyä. Nekin olivat yhdistykselle ylivoimaiset.

Suojeluskunta oli käyttänyt yhdistyksen tukalan tilanteen hyväkseen. Se takavarikoi laittomasti Työväenyhdistyksen torvisoittokunnan soittimet väittäen, että se toimi kaupunginhallituksen luvalla. Kaupunginhallituksen pöytäkirjat tuolta ajalta osoittavat, ettei tarina pitänyt paikkaansa.

Korkein oikeus päätti jo 1922, että torvet on palautettava Työväenyhdistykselle, mutta ne palautuivat omistajalleen vasta, kun 1943 kaupunginjohtajana aloittanut, Lasse Kangas tarttui asiaan. Kaupunginjohtajan aktiivisuuden vuoksi Naantalin porvaripoliitikot katkaisivat pysyvästi välinsä Kankaan kanssa. Työväenyhdistyksessä Kangas koettiin oikeudenmukaisuuden sankarina, jonka kanssa varsinkin Armas Rönnholm ystävystyi eliniäksi.

Torvet liittyivät myös yhdistyksen sisäisiin riitoihin, jotka johtivat 1920 puheenjohtaja Edvard Salosen eroamiseen tehtävästään ja johtokunnan jäsenyydestä. Yhdistyksen yleinen kokous oli antanut hänelle varoituksen. Hän ei ollut puoltanut soittokunnan torvien palautusta yhdistykselle kaupunginvaltuuston kokouksessa.

Seuraavana vuonna poliittiset riidat tasoittuivat, mutta henkilökohtaisia hankauksia näyttää esiintyneen. Vuoden 1921 toimintakertomuksen kirjoittaja päättää kertomuksensa opetuksellisiin sanoihin: ”*Kun paljon vaatii toisilta itse tehden mahdollisimman vähän, ei ole oikea järjestötoiminnan mies.*”

Sisällissodan jälkeinen ilmapiiri oli Naantalissakin raskas. Vihamielisyydet jakoivat kaupunkilaiset kahteen leiriin. ”*Turun Sanomien lukijakin luokiteltiin kommunistiksi.*” (Rönnholm 2014.)

Työväenyhdistyksen jäsenmäärä alkoi 1930-luvulle tultaessa hiipua. Naantali oli edelleen teollisesti arvioituna takapajuinen syrjäkaupunki, mutta talouslama ahdisti Naantalin köyhää väestöä. Yhdistys antoi työttömien kokouksille huoneen käyttöön, mutta taloudellista tukea se ei pystynyt tarjoamaan. ”*Lainoja oli otettava ja entisiä sanoivat rahalaitokset irti. Johtokunnan jäsenet menivät henkilökohtaisiin takauksiin lainoja hankittaessa.*” (Tuominen 1980.)

VÄINÖ TANNERIN KUULUISA PUHE ELÄHDYTTÄÄ KAIKKIEN AIKOJEN MAAKUNTAJUHLASSA

Koska modernista teollisuudesta ei ollut tietoa, ei ollut merkittävässä määrin työväestökään. Yhdistyksen jäsenistö käsitti alimmillaan vuonna 1934 kymmenen henkilöä. Ponnisteluita toiminnan jatkamiseksi pidettiin sinnikkäästi yllä. ”*Vappujuhlat järjestettiin, arpajaiset pidettiin ja saatiin talolle uusi katto (tosin vain toinen puoli), ravintolaa hoiteli vahtimestari omaan laskuunsa, taloa kunnostettiin jne.*” (Tuominen 1980.)

Seuraavana vuonna yhdistyksen jäsenmäärä yli kaksinkertaistui, kun siihen liittyi yksitoista uutta jäsentä. He olivat kaikki naisia.

Piirin naisjaoston tekemän vierailun yhteydessä Työväenyhdistykseenkin perustettiin oma naisjaosto. Yhdistyksen sihteeri Einari Toivonen saattoi todeta vuoden 1935 vuosikertomuksessaan, että taloudellinen tilanne oli hieman parantunut. Työväentalon talkoot jatkuivat vähäiselläkin jäsenmäärällä. Jäsenet osoittivat nyt talkoohenkensä taloudellisessakin mielessä. *”Uusi lattiakin saatiin jäsenten uhrautuvilla lainoilla.”* (Tuominen 1979.)

On mielenkiintoinen historiallinen ilmiö, että jäsenpulan keskellä Naantalissa järjestettiin 1938 sosialidemokraattien Varsinais-Suomen piirin kaikkien aikojen suurin maakuntajuhla. Se toi alle tuhannen asukkaan kaupunkiin eri arvioiden mukaan 15 000-17 000 osallistujaa.

Maakuntajuhla oli aina suuri tapaus. Sinne suunnattiin perhekunnittain. Perinne jatkui pitkään sodan jälkeisinä vuosikymmeninä.

1930-LUKU TOI POLIITTISET ÄÄRI-ILMIÖT NAANTALIINKIN.

”Naantalissa toimi pieni vasemmisto. Porvaripuoli oli vahvasti IKL-vetoinen, liberaalit porvarit olivat oikealla pienenä vähemmistönä. Naantalissakin nähtiin saksalaisia natsveja ottamassa paikallisen Suojeluskunnan marssi vastaan natsitervehdyksin. IKL vaati kansallisella tasolla Sdp:n lakkauttamista. Svinhufvud voitti Ståhlbergin presidentinvaalissa. Keski-Euroopassa vain Tšekkoslovakia säilyi demokraattisena valtiona. Suomikin eli vakavassa vaarassa. Väinö Tannerin vaikutusvallalla oli suuri merkitys suomalaisen demokratian suojelemisessa”, Mikko Rönnholm sanoo haastattelussaan tammikuussa 2023.

Naantalissa maakuntajuhlan osallistujatkin saivat kokea ajalle ominaisia, organisoituja häiriöitä. Tapahtuman pääjuhla järjestettiin nykyisen campingalueen maastossa. Kaupunki esti kokoontumien viereisellä Kuparivuoren urheilukentällä, joka oli urheiluseura Naantalin Löylyn ja Suojeluskunnan käytössä. Juhlapuheen piti sosialidemokraattien linjanvetäjä, tuolloinen valtiovarainministeri Väinö Tanner.

”Kesken Tannerin puheen sähkötkatkesivat. Suojeluskunnan poikaosasto oli asialla.” (Rönnholm 2014.)

Mikko Rönnholm on kuullut tarinan, jonka mukaan tekijä olisi myöhemmin sanonut, että olisi jättänyt tekemättä, jos olisi tiennyt, kuinka hyvä mies Väinö Tanner oli.

Tannerin puhe herätti suurta huomiota. Hän ilmoitti yhteiskunnallisten näkemystensä perustuvan suoraan marxilaisuuteen. Hän käsittelee marxilaisuutta myönteisesti kirjoissaan, mutta marxilaisuutta julistavana puheena hänen esiintymisensä oli poikkeuksellinen. Ehkä se liittyi osittain ajankohtaisena taktiikkana sosialidemokraattien sisäiseen keskusteluun ja valtataisteluun. Joka tapauksessa puhe nousi valtakunnan lehdistössä otsikoihin. Sdp:n päälehti Suomen Sosialidemokraatti julkaisi puheen kokonaisuudessaan, kuten Tanner itsekin myöhemmin muistelmissaan.

Maakuntajuhlien onnistumista edesauttoi, että 1930-luvun lamavuosien jälkeen Työväenyhdistyksenkin toiminta elpyi vuosi vuodelta, hitaasti mutta varmasti.

Vuoden 1937 toimintakertomukseen oli kirjattu entistä pitempi raportti sekä Työväentalon korjauksista että huvitoimikunnan aktiivisuuden tuottamista varoista. Yhdistyksen jäsenmäärä oli noussut kolmeenkymmeneen. Toiminta oli integroitu entistä tiiviimmin sosialidemokraattisen puolueen tavoitteiden mukaiseksi muuttamalla yhdistyksen säännöt puolueen mallisääntöjen mukaisiksi.

Yhdistyksen toiminta kuvasteli 1930-luvun lopulla uudenlaista valoisuutta, jäsenistön uskoa itseensä ja tehtäväänsä. Noina poliittisen ja henkisen kasvun vuosin johtokunnan puheenjohtajana toimi Armas Rönnholm, sihteerinä Ilmari Heinonen sekä jäsenenä Juho Luotonen, A.H. Neulainen, Veikko Salmi ja Kustaa Vikala.

Naisten arvostus oli vireästä naisjaostosta huolimatta konservatiivista. Naisjaoston voimainen Sofia Kaunisto oli hyväksytty vain johtokunnan varajäseneksi.

TALVISOSODASSA KAATUU KYMMENKUNTA NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN JÄSENTÄ, TYÖVÄEÄNTALO VAURIOITUU POMMITUKSESSA.

Jos Tanner halusikin pitää yllä luottamusta marxilaisuuteen, Neuvostoliiton kommunistinen hallinto piti marxilaista yhteiskunta-analyysia pilkkanaan, kun Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen suurvaltapolitiisin motiivein marraskuussa 1939. Vuonna 1939 Suomi oli maksanut lamavelkansa pennilleen. Kansantalouden oli kääntynyt vahvaan nousuun. Eduskunta oli säätänyt edistykselliset kansaneläkelain ja vuosilomalain. Palkansaaajilla riitti työtä. kaikesta Suomen työväestön aseman voimakkaasta parantumisesta huolimatta suomalaisten emigranttikommunistien informoima Stalinin hallinto kuvitteli, että Suomen työväestö ottaisi neuvostoarmeijan vastaan vapauttajana. Neuvostoliitto piti yksipuolisesti silmällä vain sitä, että kommunistien toiminta oli Suomessa kielletty. Kremlin sulkeutunut piiri ei ymmärtänyt, että Suomen kansantalouden nousujohteinen ja turvallisuutta luova vaihe yhdistäisi kommunistitkin puolustamaan suotuisaan suuntaan kehittyntä yhteiskuntaa. Marx yhteiskunnallisine analyysineen ei istunut marraskuussa 1939 Stalinin olkapäällä. Hänet oli suljettu Moskovassa Lubjankan vankilan poliittisten vankien selleihin.

Viimeistään talvisota sinetöi lopullisesti suomalaisen työväenliikkeen valtaviiran sitoutumisen demokraattisten arvojen kunnioittamiseen. Nyt se ei enää vain kunnioittanut noita arvoja, vaan puolusti niitä ase kädessä.

Myöhemmin jatkosodassa äärivasemmistolainen kulttuurieliitti valitsi vankilan, mutta kommunistityöläiset lähtivät rintamalle sosialidemokraattien tavoin, vaikka hyökkääminen vanhan rajan ylittämisen jälkeen otti moraalisesti koviin. Vasemmistolaisille ristiriitainen jatkosotakaan ei kuitenkaan synnyttänyt lievää sabotaasitoimintaa ja helposti hallittavissa olleita yksittäisiä vakoojatapauksia merkittävämpää kapinointia kommunistien ja muiden vasemmistoradikaalien piirissä.

Talvisodassa kaatui kymmenkunta Naantalin Työväenyhdistyksen jäsentä. Vielä yhdistyksen viimeisimmän pyöreiden vuosien juhlan, vuoden 2014 120-vuotisjuhlan aikaan yhdistykseen kuuluneista viime sotien veteraaneista olivat yhä elossa Paavo

Pensamo, Jorma Pohjaranta, Jorma Salmikivi sekä yhdistyksen kaikkien aikojen pitkäaikaisin jäsen, tuolloin 91-vuotias Vilho Laaksonen, jolla oli alkanut 2014 seitsemäskymmenes vuosi Työväenyhdistyksen jäsenenä.

Sota koetteli Työväentaloakin. Talo vaurioitui pahoin sotatalven 1939 joulukuun lopun pommituksessa. Kun sota päättyi maaliskuussa 1940, talkooväki oli taas valmiina toimimaan. Jo heinäkuussa toimintakelvottomaksi pommitettu talo oli jälleen käyttökunnossa. Valtio korvasi talon sotavahinkoja rahallisesti ja materiaalisesti, mutta vaurioiden kunnostamiseen oli otettava myös lainaa.

RYMÄTTYLÄLÄINEN SOSIALIDEMOKRAATTI ROBERT RAUTAVUORI PERUSTAA NAANTALIN ENSIMMÄISEN MERKITTÄVÄN TEOLLISUUSYRITYKSEN.

1935 perustettu Työväenyhdistyksen naisjaosto ennakoiti myöhempää hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista sosiaalisine arvoineen ja lähimmäisistä huolehtimisineen. Naisjaosto teki sotien jälkeen vapaaehtoista hyväntekeväisyystyötä muun muassa auttamalla sotaorpoja ja ottamalla avustettavakseen kummilapsia.

Sosialidemokraatit elivät sodan jälkeen monin tavoin hankalia aikoja. Kommunistien hallitsema Skdl oli noussut sodanjälkeisissä ensimmäisissä eduskuntavaaleissa Sdp:n eduskuntaryhmästä tapahtuneen kahden puolueloikkauksen myötä suurimmaksi puolueeksi ja hallituspuolueeksi. Sotavuodet hallitusvastuuta kantanut Sdp oli siirtynyt oppositioon. Eduskunta oli säättänyt Neuvostoliiton painostuksesta taannehtivan sotasyyllisyyslain. Väinö Tanner oli tuomittu seitsemän muun syytetyn kanssa vankeuteen.

Naantalinnon kunnallisvaaleissa sosialidemokraattien ääniosuus pysyi vähäisenä. Sdp ja Skdl osallistuivat Naantalissa sotavuosien jälkeisiin ensimmäisiin kunnallisvaaleihin joulukuussa 1945 vaaliliitossa. Työväenyhdistys sai valtuustoon kolme edustajaa, Skdl:n kommunistit ja kansandemokraatit yhden.

Työväentaloa laajennettiin taas jo 1946. Yläkertaan rakennettiin pieni kokoussali ja toimistohuone.

Työväenyhdistys oli täyttänyt 50 vuotta 1944. Jatkosodan vuoksi 50-vuotisjuhlan vietto onnistui vasta 1947. Juhlaan valmistui Fr. E. Sinisalon toimittama juhla-julkaisu. Se valaisi monipuolisesti ja monelta osin pikkutarkasti yhdistyksen siihenastiset vaiheet. Huolella toimitettu juhla-julkaisu osoitti yhdistyksen kestokykyä ja tulevaisuudenuskoa yhteiskunnan myrskyissä.

”Jäsenten ja toimihenkilöiden uhrautuvalla työllä vaikeuksista on aina selvitty ja kehitys on sittenkin kulkenut eteenpäin uutta ja parempaa tulevaisuutta kohti. (...) Sillä tavoin naantalilaisista hävisi kuvittelu. He oppivat näkemään maailman sellaisena kuin mitä se on todellisuudessa.” (Sinisalo 1947.)

Tuossa vaiheessa Naantalinnon muutos kohti uutta aikaa, teollistumista, oli ilmennyt vaihkeaisena orastuksena. Turussa 1920-luvulla perustettu Myllärien Myllynkiventehdas siirtyi Naantaliin muutama vuosi myöhemmin vuonna 1928. Yritys valmistui Naantaliin rakentamassaan verstaassa ensin pelkästään myllynkiviä. 1935 tuotanto nykyaikaistui

konepajatoiminnaksi, kun valmistus laajeni myllykoneistoihin. Alun vaatimattomasta verstaasta kasvoi vuosikymmenien mittaan parhaimmillaan noin neljänkymmenen työntekijän teollisuuslaitos Myllykone Oy. Se oli tavoiteltu työnantaja muun muassa nykyaikaisine terveydenhuoltoineen.

Myllykone kuuluu Naantalinnon elinkeinohistorian merkittävimpiin yrityksiin. Sen perustivat isä ja poika Robert ja Uno Rautavuori. Rymättyläinen seppä Robert Rautavuori toimi 1917-1918 kotikuntansa työväenyhdistyksessä, mutta ei osallistunut punakaartin toimintaan.

Robert Rautavuoren toiminnassa kuvastuu sosialidemokratian yhteiskunnallinen eetos, joka voi olla 2020-luvunkin vasemmistolaisuudessa vaikea ymmärtää. Hän ei ollut radikaali, vaan käytännön mies, työläisyydestä ja itsenäisestä ammatinharjoittamisesta ponnistellut yrittäjä ja työnantaja, mikä on hyvinkin tavallinen tarina Suomen teollisuudessa, myös 1960-luvulta alkaneessa metalliteollisuuden alihankintaketju-tuksen historiassa.

Rautavuori eli aikaansa edellä ja esitti moderneja julkisen sektorin työllistämisen- ja hyvinvointihankkeita aikana, jolloin hyvinvointivaltiota ei ollut olemassa. Hänen mielestään kunnan olisi pitänyt perustaa hätäaputoita varten tehdas, jonka voitto olisi tuloutettu kunnalle.

Mutta tähänastisen historiansa merkittävimmän vaikutusvallan Naantalinnon Työväenyhdistykselle toi Naantalinnon teollistumisen valtiiovetoisen käynnistyminen 1950-luvulta alkaen. Sosialidemokratian historia on ollut pääomavaltaisen teollistumisen historiaa, ja päinvastoin, niin myös Naantalissa.

SITOUTUMINEN SOPIMUSYHTEISKUNTAAN

Kansantaloudellisesti raskaat sotakorvaukset muokkasivat suomalaista teollisuutta myös myönteisesti. Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysliikkeen sitoutuneisuus työmarkkinayhteistyöhön vaikeina vuosina solmi sopimusyhteiskunnan perustan. Naantalissa alkoi Nesteen jalostamon myötä sen historian suurin muutos.

SUOMEN TEOLLISUUS RAKENTUU SODAN JÄLKEEN UUTEEN USKON NEUVOSTOKOMENNOSSA, MUTTA SAKSALAISIN OPEIN.

Sotakorvaukset määrittivät Suomen vientiteollisuuden tehtävän ja kilpailukyvyn lähtökohdat toisen maailmansodan jälkeen.

Suomen teollisuushistoria on työväenliikkeen ja sosialidemokratian historiaa, ja päinvastoin. Suomalaista teollisuushistoriaa siinä mielessä, kuin se muodostui sotakorvausvuosista selviytymisen myötä, ei olisi olemassa nimenomaan ilman sosialidemokraattista työväenliikettä.

Sotakorvausvuodet 1944-1952 loivat valtiontalouteen voimakkaan alijäämäärakenteen. Valtion osto-organisaationa toimi Sotakorvausteollisuuden valtuuskunta Soteva. Se ei pystynyt rahoittamaan sotakorvausostoja verovaroin, vaikka verotus oli kireää. Valtio velkaantui moneen suuntaan, myös Suomen Pankille. Valtiontalous ajautui pitkälliseen alijäämäkierteeseen. Sotakorvaukset lohkaisivat valtion budjetista ensimmäisinä vuosina jopa neljäsosan.

Sotakorvaustuotanto vaikutti kielteisesti maksutaseeseenkin, kun Suomen vientimahdollisuudet valuuttaa tuoville vapaille länsimarkkinoille hupenivat vastikkeettoman sotakorvaustuotannon vuoksi. Tämän vuoksi esimerkiksi teollisuutta ja kansantaloutta puhtaasti rahoitusnäkökulmasta tarkasteleva pankkiiri ja taloustieteilijä Björn Wahlroos on esiintynyt jyrkkänä kriitikkona, kun raskaan teollisuuden vuorineuvokset ovat kiitelleet sotakorvausaikaa suomalaisen teollisuuden myöhempien vuosikymmenien menestystarinan pohjustajana.

Lähes 300 miljoonan dollarin sotakorvaukset vuoden 1938 kullan arvoon liitettynä sitoivat Suomen teollisuuden ja kansantalouden pitkäksi ajaksi Neuvostoliiton talousjärjestelmään, myös sotakorvausvuosien jälkeen, mikä haittasi suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä länsimarkkinoilla korvausten jälkeenkin.

Suomi aloitti sotakorvausponnistelunsa poliittisessa ja kansantaloudellisessa kriisissä. Historioitsija Hannu Rautkallion toimittama *Suomen sotakorvaukset* -teos (Paasilinna 2014) dokumentoi, kuinka taloustieteilijät ja valtiovarainministeriön analyytikot, samoin kuin ulkomaiset diplomaatit ja muut Suomen politiikkaan ja talouteen perehtyneet kansainväliset arvioijat pitivät mitä todennäköisimpänä, että Suomi ei selviytyisi Neuvostoliiton raskaista vaatimuksista, vaan ajautuisi tavalla tai toisella Neuvostoliiton

haltuun, ensin synergiseksi osaksi sen talousjärjestelmää ja sitä myötä valtiollisen itsenäisyytensä menettäen.

Sotakorvausten organisaatiomalli valmisteltiin kovassa kiireessä syyskuksi 1944. Teollisen tuotannon ohjelmaa olivat keskeisesti suunnittelemassa kauppa- ja teollisuusministeriön nuoret virkamiehet Jaakko Enäjärvi ja Uolevi Raade.

Suomessa ei ollut kokemusta näin valtavasta eri teollisuudenaloja yhteen sitovasta projektista. Suomalaiset yritysjohtajat ja insinöörit olivat kuitenkin tutustuneet sodan aikana vastaaviin, koko valtakunnantason projektiorganisaatioihin Saksassa. Siellä poliittisilla päätöksillä syntyneissä teollisissa projekteissa oli keskeistä tutkimuksen, teknologisen tietotaidon ja taloudellisten resurssien kokonaisvaltainen yhdistäminen.

Suomalainen sotakorvausorganisaatiomalli rakentui saksalaisen 1930- ja 1940-lukujen esimerkin mukaan. Näin syntyi yhä 2020-luvullakin jossain määrin näkyvä, omaleimainen yksityisten ja valtionyritysten yhteistyö Suomessa. Maan koko teollinen resurssi viimeistä sorvia myöten oli saatava käyttöön. Kansantaloudellisesti kyse oli julkisen kysynnän kasvattamisesta vero- ja velkarahoituksella.

Sotakorvausten projektiorganisaation, Sotakorvausteollisuuden valtuuskunta Sotevan kuusijäseniseen johtoon valittiin palkansaajien edustajana Metallityöväenliiton puheenjohtaja Ilmari Rantala. Sosialidemokraatti Rantalan asema oli tärkeä maltillisena ammattiyhdistysjohtajana.

Kommunistien rooli oli voimakas sodanjälkeisessä Suomessa ja sitä myötä myös Metalliliitossa. Rantala onnistui sitomaan liiton kansalliseen konsensukseen, vaikka kommunistien organisoimia työtaisteluita esiintyi jatkuvasti. Ne olivat vaarallisia. Neuvostoliitto oli asettanut vähäisillekin myöhästymisille niin ankarat sanktiot, että Suomen kestäkyky ja itsenäisyys olisivat joutuneet vaakalaudalle.

Massiivinen ilmaisen tuotannon valmistus oli kansantaloudellisesti turhauttavaa tyhjäkäyntiä, mutta edesauttoi teollisuuden tuotantoteknologian kehitystä sotakorvausvuosien jälkeen.

Neuvostoliittolaisten laadunvalvonta yllätti suomalaiset jokseenkin täysin. Rauha-Repolan entinen pääjohtaja Tauno Matomäki kirjoittaa Rautkallion teoksessa: ”Diktatuuri osoitti tehonsa ja muokkasi teollisuutta vauhdilla, joka demokratiassa olisi mahdottomuus. Muu kansantalous kärsi seuraukset.”

Matomäen mielestä sittemmin menestyneiden teollisuusyhtiöiden jatkuvuus juonsi suoraan sotakorvausvuosilta, joskin valmistavan teollisuuden yhtiöt muuttuivat ennen kaikkea alihankintaketjuja hyödyntäviksi kapean tuotevalikoiman yhtiöiksi ja konserneiksi.

Kaiken perusteella vaikuttaa, että sotakorvausten aika muokkasi suomalaista yhteiskuntaa kahdella tavalla. Syntyi sosialidemokraattien jatkossa ylläpitämä näkemys kansantaloudellisesti merkittävimmän teollisuuden valtio-omisteisuuden tärkeydestä ja teollisuuden sosialidemokraattisen ammattiyhdistysliikkeen sitoutumisesta sopimusyhteiskuntaan.

Näistä yhteiskunnallisista taustoista teollistuvan Naantalinnon merkittävin yhtiö Neste aloitti jalostamotoimintansa kaupungissa.

KUUMAT SAUNAT JA SAVUISET KABINETIT

1950-luvun jalostamohanke nosti Naantalin sekä kansallisen että kansainvälisen politiikan polttopisteeseen. Naantalin nopea muutos teollisuuskaupungiksi osoitti kaupungin maantieteellisen pienuuden, kun teollistuminen käänsi väkiluvun voimakkaaseen kasvuun. Kasvava teollisuusyöväestö avasi uuden sivun Työväenyhdistyksen poliittisessa vaikutusvallassa, minkä myötä yhdistys ajautui historiansa vaikeimpaan sisäiseen kriisiin.

SOSIALIDEMOKRAATTIEN AJAMA NAANTALIN JALOSTAMO HELPOTTAA MAALAI SLIIT TOLAISEN URHO KEKKOSEN PRESIDENTTIT IEN.

Paavinistuin päätti perustaa birgittalaisluostarin Maskun Karinkylään 1438. Luostari siirtyi Raision Ailostenniemeen, jossa rakennustyöt alkoivat 1443. Ailosiin siirtymisen ehtoihin kuului, että luostarin ympärille oli rakennettava majataloja ja krouveja sen ajan turisteille eli pyhiinvaeltajille. Vatikaanin päätöksestä sai alkunsa matkailukaupunki Naantali. Kauppakaupunkina Naantali eli jatkuvissa vaikeuksissa Turun naapurina ja sen painostustoimien alaisena. Naantali sinnitteli vuosisatojen läpi köyhänä käsityöläiskaupunkina, jota kesäaikojen vaihtelevat matkailijasuhdanteet ajoittain helpottivat. Naantalin teollistuminen alkoi vasta viisisataa vuotta Ailostenniemen luostarin perustamisen jälkeen.

Valtio-omisteinen energiayhtiö ”Imatran Voima Oy, Mobil Oy ja Valtion viljavarasto auttoivat Naantalin ennennäkemättömään taloudelliseen kukoistukseen yhdessä jo aiemmin Naantaliin kotiutuneiden Juurikassokeri Oy:n ja Naantalin Saha Oy:n kanssa. 1960-luvulla alkanut Suomen ja Ruotsin välinen autolauttaliikenne korosti entisestään Naantalin merkitystä satamakaupunkina. Naantali oli jonkin aikaa jopa Suomen suurin tuontisatama.” (naantali.fi/fi/kulttuuri- ja-vapaa-aika/museot-kulttuuriperinto- ja-naytelyt/naantalin-historiaa.)

Ensimmäinen isompi teollisuuslaitos oli siis sokeritehdas, mutta Naantalin varsinainen teollisuushistoria alkaa Nesteen öljynjalostamon perustamisesta.

Jalostamon rakentaminen Suomeen nousi valtion huoltovarmuuskeskusteluun ensimmäisen kerran toisen maailmansodan alla. Hanketta ei kuitenkaan ehditty toteuttaa. Suomi eli sotavuodet tuontipolttoaineen varassa. Sodan loppuvaiheissa alkoi kalionsisäisten öljyvarastojen suunnittelu Naantaliin Tupavuoren merikylpylän viereen. Rakentaminen alkoi sodan jälkeen.

Tupavuori valikoitui paikaksi, koska se sijaitsi lähellä keskeisiä kulutuskeskuksia ja pitkään sulana pysyvien, riittävän syvien vesiväylien tavoitettavissa. Louhittavat kalliot tarjosivat turvallisen varastoinnin säiliöiden sijoituspaikaksi. Myös maantie- ja rautatieliikenteen mahdollisimman vaivaton kulku ilman sillanrakennustarpeita koitui Tupavuoren alueen eduksi.

Valtio pakkolunasti 1947 viisikymmentä hehtaaria maata Tupavuoresta yhä voimassa olleen, sotilastarkoituksiin säädetyn pakkolunastuslain perusteella. Siitä alkoi Naantalin kehittyminen merkittäväksi teollisuuskeskukseksi Suomessa.

Vuonna 1948 perustettiin valtionyhtiö Neste Oy, aluksi huolehtimaan polttonesteiden varastoinnista. 1950-luvun alun suurvaltojen vastakkainasettelu kylmäksi sodaksi kohensi Nesteen taloutta. 1930-luvun ajatus jalostamosta nousi uudestaan ajankohdattaiseksi.

”Poliittisesti Naantalin jalostamoprojekti sisältää mielenkiintoisen sekoituksen huoltovarmuutta, ideologiaa, ulkopoliittikkaa, kauppapolitiikkaa, teknologia- ja teollisuuspolitiikkaa sekä alue- ja puoluepolitiikkaa.

Suuri ideologinen kysymys valtion omistuksen lisääntymisestä toi kuvaan sosialismin peikon.

Ulkopoliittikan osalta kysymys oli suuntautumisesta länteen vai itään. Paradoksi oli, että molemmat puolet vastustivat hanketta peläten sen vievän omalta kannaltaan katsottuna väärään suuntaan.

Kauppapolitiikassa oli myös niin läntisillä kuin itäisilläkin toimijoilla - siis Essolla, Shellillä, Gulfilla ja Teboilla - menetettävää. Säännöstelyn peikkokin pilkisteli ja sekin, että yksityinen metalliteollisuus Wärtsilän johdolla pelkäsi venäläisten kanssa käytävässä kahdenvälisessä kaupassa öljytuotteiden tuonnin vähenemisen kaventavan hyvähintaista itävientä.

Teknologisena aluevaltauksena kehittyneeseen kemianteollisuuteen nähtiin öljynjalostus oivana mahdollisuutena, jonka yhteydessä maahan voidaan saada läntistä teknologiaa. Suomalaisen teollisuuden vahvistaminen sinänsä, uusien investointien käynnistäminen sekä valuutan säästäminen olivat perusteluina erityisesti kauppa- ja teollisuusministeriössä.” (Rönholm 2004.)

Sosialidemokraattien rooli osoittautui keskeiseksi jalostamohankkeen kädenväänöissä ja poliittisissa kaupoissa.

Sotakorvausohjelman strategina kauppa- ja teollisuusministeriössä toiminut ylijohdaja, 1955 Nesteen toimitusjohtajaksi nimitetty Uolevi Raade (1912-1998) kutsui itsensä audienssille Väinö ja Linda Tannerin maatilalle Vihdin Sorkkiin. Linda Tanner oli koulutukseltaan kemisti. Ennen kaikkea hänen myönteinen näkemyksensä asiaan vaikutti Väinö Tannerin ja sitä myötä koko sosialidemokraattisen puolueen asennoitumiseen. Puolue oli tuolloin hajoamassa, mutta jalostamokysymyksessä se esiintyi yhtenäisenä.

”Yleensäkin, mutta erityisesti 1950-luvun alussa, Suomessa kaikki on vaikuttanut kaikkeen. Tuohon aikaan sopivat ja kuuluivat suuret persoonat ja heidän suhdeverkostonsa. Kabinetit olivat savuiset ja saunat kuumia.” (Rönholm 2017.)

Sosialidemokraateille jalostamoratkaisu oli helppo, mutta Maalaisliitolle ei. Miten perustella asia maatalousyrittäjille ja takametsien miehille? Puoluesihteri Arvo Korsimo myi jalostamohankkeen omalle puolueelleen, mutta taustalla veteli naruja vuoden 1956 presidentinvaaleihin tähdännyt Urho Kekkonen.

”Kekkonen halusi pääministeriksi, koska hän uskoi, että se auttaisi häntä myöhemmin presidentinvaaleissa, kuten auttoikin. Tämä ratkaisi Maalaisliiton kannan. Skdl saatiin kannattamaan hanketta Neuvostoliitosta ostettavan raakaöljyn vuoksi. Öljynjalostamo lisäisi idänkauppaa. Turkulainen kansanedustaja Paavo Aitio ajoi asiaa

voimakkaasti omassa ryhmässään. Se oli hyvää varsinaissuomalaista edunvalvontaa vasemmistopuolueiden sekä Varsinais-Suomesta lähtöisin olleiden Aition ja Korsimon kesken”, Rönholm sanoo tammikuussa 2023.

Naantali joutui Nesteen jalostamohankkeen myötä hetkeksi kansainvälisen politiikan polttopisteeseen. Yhdysvallat ja Iso-Britannia yrittivät kaataa jalostamoprojektin. Ne lähettivät Suomelle 1954 asiasta nootin. Ne pelkäsivät Suomen ajautuvan energiariippuvaiseksi Neuvostoliitosta. Suomessa Kokoomus vastusti hanketta samasta syystä.

Niin kävikin, että öljynjalostus painottui Neuvostoliiton-tuontiin. Alkuperäiseen suunnitelmaan kuului, että puolet raakaöljystä olisi ostettu lännestä, puolet idästä, mutta bilateraalisen neuvostokaupan myötä jo 1960-luvulla 70 prosenttia raakaöljystä tuli Neuvostoliitosta.

Joka tapauksessa toteutui sosialidemokraattien teollisuuspolitiikan perimmäinen ajatus, jonka mukaan valtion pitäisi toimii suuria pääomia vaativien yritysten omistajana.

”Se tarkoitti sosialismia sosialidemokraateille. Sosialidemokraatit halusivat myös, että Suomeen syntyisi muutakin merkittävää teollisuutta, kuin puunjalostusta”, Rönholm sanoo.

Hän muistuttaa mielenkiintoisesta ylikunnallisesta kuviosta, joka liittyi Nestein sijoittumiseen Naantaliin. Naantalin itsenäisyys ajautui vaakalaudalle.

”Naantalin ja Raision yhteistyö vesilaitoksen perustamiseksi oli merkittävä. Samoin se, että Turussa Skdl esti määrävähemmistöllä määrärahan myöntämisen Turun veden saamiseksi Naantaliin, mikä olisi tarkoittanut Naantalin liittämistä Turkuun. Turku haki asiaan valtioneuvoston lupaa, mutta valtioneuvosto ei myöntänyt sitä. Ne ovat merkittäviä tapahtumia Naantalin uudelle tulemiselle ja mahdollisuudelle vaurastua, kuten teollistumisen myötä tapahtui.”

Jalostamoratkaisua seurasi pian toisen valtionyhtiön, Imatran Voiman höyryvoimalaitoksen perustaminen jo toimintansa aloittaneen Juurikassokeri Oy:n naapuriin Nestein läheisyydessä. Ennen voimalaitoksen rakentamista oli aloittanut toimintansa 1957 niin ikään sokeritehtaan naapuriin perustettu pohjoismaiden suurin laiva-, teollisuus-, sekä moottori- ja vaihteistoöljyjä valmistava Mobil Oil Oy. Näitten läheisyydessä toimivat lisäksi Valtion viljavarasto, Naantalin Saha ja Turusta siirtynyt hienomekaniikan pk-yritys Kope Oy. Uusi teollisuus oli asettunut pienelle alueelle sataman ympäristöön häiritsemättä matkailukaupungin idylliä ja toimintoja.

Ennen kaikkea Nestein, mutta sen ohessa muunkin teollisuuden yhteisöverotulot sekä Nestein satamamaksut kohensivat nopeasti Naantalin vero- ja maksutuottoja. Naantali kuului jo 1960-luvulla maan varakkaimpien kaupunkien joukkoon. Satamamaksuja kerryttivät myös Imatran voiman tarvitsema hiilisatama ja vähän myöhemmin alkaneet autolautta- ja junalauttatoiminnot.

”Teimme Naantalissa kaikki investoinnit omin varoin. Kaupungin palveluvarustus kasvoi nopeasti, ja Naantalista tuli todellinen silta Ruotsiin”, Rönholm sanoo.

Kunnat oli jaettu taloudellisten resurssiensa ja rahoitusasemansa perusteella kymmenenteen, kun esimerkiksi Turun luokitus vaihteli seitsemännen ja kahdeksannen kantokrykyluokan välillä.

1957 toimintansa aloittaneen jalostamon perustamiseen liittyi maankäyttösojimus Naantalin ja Raision kanssa. Raisio luovutti Naantalille maa-alueita Nestein käyttöön, Neste rakennutti toimihenkilöilleen ja työntekijöilleen asuinalueen Raision Viheriäisiin.

Naantali sai jalostamon, Raisio asukkaikseen sen ensimmäiset työntekijät.

NAANTALIN VÄKILUKU KOHENEV VAUHDILLA, KUN KASVAVA TEOLLISUUS TARVITSEE JATKUVASTI UUTTA TYÖVOIMAA, MUTTA SITTEN ALKAVAT TYÖVÄENYHDISTYKSEN SISÄISET RIIDAT.

Vuonna 1950 Naantalin asukasluku oli 1 938, mutta kymmenen vuotta myöhemmin jo 2 735. Väestönkasvu perustui teollisuustyöpaikkojen nopeaan lisääntymiseen. Vuonna 1950 Naantalissa toimi yhdeksän teollisuustyönantajaa, joitten yrityksissä työskenteli 261 työntekijää. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin 1970 teollisuustyönantajia oli 15 ja työntekijöitä 1 597, vuonna 1980 18 työnantajaa, jotka työllistivät 1 944 työntekijää.

Naantali oli edennyt maan toiseksi merkittävimmäksi teollisuuskeskukseksi teollisuuden jalostusarvoin mitattuna. Edellä oli vain Porvoo, johon oli perustettu Nestein Kilpilahden-jalostamo 1966. Vuonna 1980 Suomen kaupunkien teollisuuden jalostusarvo asukasta kohden oli keskimäärin 15 400 markkaa, Naantalissa 64 000 markkaa.

Naantalilaiset maksoivat 1980 kunnallisveroa keskimäärin 27 500 äyriin perusteella, kun koko Suomessa kaupunkilaisten keskimääräinen verotusperuste oli 19 200 äyriä.

Kaupunkirakenteen muutos oli muodostunut jo 1960-luvun alussa ongelmaksi. Teollisuuskaupungin asuntorakentamisen kaavoituksen vuoksi kuntaliitos Naantalin maalaiskunnan kanssa osoittautui välttämättömäksi. Se toteutui vuoden 1964 alusta. Kuntaliitosta esitti alun perin Naantalin maalaiskunnan kunnanvaltuuston sosialidemokraattinen ryhmä vuoden 1960 lopulla.

Kaupunkiin muuttaneet teollisuustyöntekijät ja -toimihenkilöt vauhdittivat Työväenyhdistyksenkin jäsenmäärän uuteen nousuun. Asukasrakenteen muutos näkyi kuntavaaleissa vuoden 1960 vaaleista alkaen. Edellisissä vaaleissa Naantalin sosialidemokraatit olivat menettäneet ääniä, mutta nyt äänimäärä oli kääntynyt lievään nousuun. Valtuuston paikkamäärä pysyi kutienkin ennallaan. Kolme vuotta myöhemmin tapahtui raju käänne.

Naantali sai vasemmistoenemmistöisen kaupunginvaltuuston vuoden 1963 vaaleissa. Sama toistui seuraavana vuonna kuntaliitoksen jälkeisen, yhdistyneen Naantalin kuntavaaleissa 1964. Nämä valtuustot ovat Naantalin tähänastisen historian ainoat vasemmistoenemmistöiset.

Työväenyhdistyksen kannalta vuoden 1963 vasemmistoenemmistö syntyi eräässä mielessä ”vääriään” aikaan. 1943 kaupunginjohtajaksi valittu Lasse Kangas oli erotettu virastaan poliittisten riitojen ja niistä nousseen oikeudenkäynnin jälkeen 1959. Hän oli

liittynyt jo kaupunginjohtajavuosinaan Työväenyhdistyksen jäseneksi ja saanut osakseen porvaripuolen pysyvän torjunnan, koska oli edesauttanut Työväenyhdistykseltä sisällissodan jälkeen laittomasti takavarikoiden omaisuuden palauttamiseen, mistä oli korkeimman hallinto-oikeuden päätös jo 1922.

Kangas nousi erottamisensa jälkeen sosialidemokraattina valtuustoon. Hän oli kaupungin ääniharava, mutta kiisteltyinä persoonana hajottava tekijä Työväenyhdistyksessäkin. Moni yhdistyksen pitkän linjan työläisvaikuttaja vierasti älykästä, sanavalmistaa ja kärsimätöntä, konflikteihin altista varatuomaria. Yhdistys jakautui suhteessa Kankaaseen.

Kankaalla oli kaupunginjohtajan virasta erottamisensa vuoksi kielteisiä asenteita oikeistolaisia luottamushenkilöitä kohtaan, kun taas Työväenyhdistyksen vahva vaikuttaja, yhdistyksen puheenjohtajana 1958-1963 toiminut Paavo Nylander edusti yhteistyöhaluisempaa suhtautumista.

Nylanderin tapaan Työväenyhdistyksen toinen vaikutusvaltainen henkilö oli Armas Rönnholm. Hänestä ja Kankaasta oli tullut läheisiä yhteistyökumppaneita muun muassa siksi, että Kangas oli vaikuttanut kaupunginjohtajana keskeisesti työväenyhdistykseltä aikoinaan laittomasti takavarikoitujen torvien palauttamiseen, mutta muistakin Naantalien päätöksentekoon liittyneistä syistä. Heidän 1940-luvulla syntynyt ystävyytensä säilyi elinikäisenä Kankaan kuolemaan 1969 asti.

Yhdistyksessä syntynyt kriisi kulminoitui kahden voimakkaan persoonan, Nylanderin ja Rönnholmin ajautumiseen vastakkain. Perimmäinen syy asetelmaan oli heidän vastakkaisissa näkemyksissään keskeisten luottamushenkilöpaikkojen jakamisesta. Riidassa nousi tapetille ajankohtaisena kohtalon oikkuna Lasse Kankaan yli puolue-rajojen poliittisiin ihmissuhteisiin vaikuttanut rooli.

Rönnholm ja Kangas olivat keskustelleet epävirallisesti yhteistyöstä Skdl:n edustajien kanssa. Rönnholm oli halukas sopimaan Skdl:n kanssa, että ääniharava Kangas nousisi kaupunginhallituksen varapuheenjohtajaksi. Se olisi tarkoittanut myös kaupunginjohtajan varamiehenä toimimista. Kaupunginjohtaja toimi tuolloin kaupunginhallituksen puheenjohtajana.

Tämä olisi tiennyt pahinta mahdollista myrkkyyä entistä kaupunginjohtajaa hyljeksi-välle porvaripuolelle, jota Nylander oli halukas kuulemaan luottamushenkilöasioissa.

Nylanderin edustama Työväenyhdistyksen enemmistö tulkitsi, että kommunistit halusivat käyttää syntyneitä vasemmistoenemmistöä hyväkseen ja pyrkivät painostamaan sosialidemokraatteja näiden omissa henkilövalinnoissa luottamustehtäviin.

Kommunistit pyrkivät taitavina taktikoijina hyödyntämään Naantaliinkin ulottunutta sosialidemokraattien hajoamista. Sen seurauksena oli syntynyt Työväen ja pienviljelijöiden sosialidemokraattinen liitto Tpsl. Se oli edennyt Naantalissakin valtuustoon ja esiintyi kommunistien liittolaisena.

Paavo Nylander oli tarkka ja intomielinen poliitikko, joka arkistoi huolellisesti noihin aikoihin liittyvät omat kirjalliset dokumenttinsa. Hänen jälkeensä jääneistä papereistaan

löytyy hänen näkökulmansa luottamushenkilöpaikkoihin liittyneestä valtataistelusta Työväenyhdistyksen sisällä.

Kommunistien tehokas toiminta ilmenee havainnollisimmin selonteosta, jonka Nylander on kirjoittanut 9.1.1964 kolmen vasemmistopuolueen yhteisneuvottelusta. Tuossa neuvonpidossa piti sopia luottamushenkilöpaikat. Kommunistit vaativat, että heille olisi kerrottava, kenet sosialidemokraatit keskuudestaan halusivat millekin paikalle. Tämä siksi, että sosialidemokraateille kuului suurimpana puolueena kaupunginhallituksen puheenjohtajuus, joka siis tarkoitti myös kaupunginjohtajan varamiehenä toimimista. Oli nimenomaan kommunistien tahto saada tälle paikalle Lasse Kangas.

Risainen ja riitelevä kokous katkesi vähän väliä ryhmien sisäisiin neuvonpitoihin, joissa hiottiin henkilökysymysten taktiikkaa. Sosialidemokraatit taipuivat neuvotteluiden edistämiseksi esittelemään ehdokkaansa, jotka eivät ensin kelvanneet kommunisteille.

Neuvottelut ajautuivat perusmutiin asti, kun oli väännettävä kättä itse monipuoluejärjestelmän perusperiaatteista.

Vasemmistoenemmistön suurimpana ryhmänä sosialidemokraatit onnistuivat moneen vaiheen jälkeen pitämään pintansa esittämästään lähtökohdasta, että jokaisella puolueella on oikeus valita itsenäisesti edustajansa sille kuuluviin luottamustehtäviin. Kompromissia edelsi kuitenkin Nylanderin uhkaus erota Työväenyhdistyksen tehtävistään. Rönnholmin vastaveto oli, että Kangas valitaan joka tapauksessa kaupunginhallitukseen, vaikkei sen puheenjohtajaksi.

Kompromissin jälkeen Nylander ilmaisi omat johtopäätöksensä yleisesti ja Skdl:n toiminnasta erityisesti selonteossaan Työväenyhdistykselle.

”Periaate joka oli ja on paljon arvokkaampi kuin koskaan saa henkilökysymys olla. Tällaiseen ei sosialidemokratia saa koskaan käsitykseni mukaan alistua niin kauan kun on vapaus ja itsemääräämisoikeus. (...) Ja myöskin jatkosta sovittiin että siellä kollektiivi ei enää määrää henkilöitä vaan ainoastaan paikkajaon.” (Paavo Nylander 9.1.1964.)

Riita otti yhdistyksen sisällä kuitenkin paljon kovemmalta. Nylander tilitti puhtaasti henkilökohtaisia tuntojaan Työväenyhdistyksen kokouksessa kymmenen päivää myöhemmin 19.1.1964.

Nylanderin pitämä puheenvuoro kattaa kuusi liuskaa tiheästi kirjoitettua konekirjoitustekstiä. Hän käy läpi Työväenyhdistyksen päätöksentekoa sitovia demokraattisia periaatteita, joista hänen mielestään oli poikettu käymällä epävirallisia keskusteluita. Lopussa tulee raju henkilökohtainen purkaus Lasse Kankaalle ja ennen kaikkea Armas Rönnholmille.

Nylander kiittää Rönnholmia, kuinka tämä on toiminut hänen oppi-isänään sosialidemokratian puolesta porvareita vastaan ja demokratian puolesta kommunisteja vastaan. Sen jälkeen tulee selväksi, kuinka luottamushenkilöpaikoista käyty valtataistelu on purkanut esiin henkilökohtaisen katkeruuden. Luottamuspaikoista tehty kompromissi ei ole poistanut kaunoja, vaan riita kärjistyy Nylanderin puheessa. Se saa raa’an ilmaisen.

Nylander väittää, että Rönholm ja Kangas ovat yrittäneet luopua Työväenyhdistyksen itsemääräämisoikeudesta toisen poliittisen puolueen hyväksi. Hänen mielestään kaksikko ei ole kelvoinen yhteenkään luottamustehtävään. Eikä siinä kaikki. Hän ei pidä Rönholmia enää sosialidemokraattina.

”Tuo ilta osoitti minulle että sinä olet luopunut vapaasta sosialidemokratiasta ja ryhtynyt kuuntelemaan ulkopuolisten neuvoja ja ohjeita. Armas sinä et tällä hetkellä nauti luottamustani.” (Nylander 19.1.1964.)

Valtataistelu on ollut monitahoinen. Nylander halusi valtuuston puheenjohtajaksi, johon Rönholmilla oli vahva kannatus. Porvaripuoli halusi pitää Kankaan syrjässä kaikesta mahdollisesta vaikutusvallasta. Kankaan ja Rönholminkin syrjäyttäminen oli omiaan avaamaan vahvoja luottamushenkilöpaikkoja muille sosialidemokraateille.

TYÖVÄENYHDISTYKSEN SISÄINEN RAUHANTEKO VAATII KOVAT EHDOT.

Koko suomalainen vasemmisto eli sosialidemokraattien puoluehajaannuksen vuoksi erityistä valtopoliittisten asetelmien kärjistymisen aikaa. Kommunistit näkivät sosialidemokraattien hajaannuksessa tilaisuuden vahvistaa vaikutusvaltaansa teollistuvassa yhteiskunnassa. Teollistuva ja sen myötä uudenaikaisella dynamiikalla politisoituva Naantali sai oman osansa yleisestä vasemmistopuolueiden keskinäisestä kuohunnasta.

Valtakunnallisesti perimmäinen vaikutin oli suhtautuminen presidentti Kekkoneseen, jolla oli silloisen valtiosäännön suoma valta päättää pitkälle teollistuvan kansantalouden ja koko yhteiskunnan askelmerkeistä suhteessa idänkauppaan ja läntiseen integraatioon.

Sosialidemokraatit saavuttivat rankoista riidoistaan huolimatta, täysin vastoin omia odotuksiaan, yhdistyneen Naantalin ensimmäisissä kunnallisvaaleissa kaikkien aikojen vaalivoiton.

Työväenyhdistys valmistautui vaaleihin yleisen poliittisen tilanteen ja yhdistystä repineiden sisäisten riitojen vuoksi epäselvin tunnelmin. Sosialidemokraatit eivät odottaneet parannusta asemaansa vuoden 1963 vaalivoiton jälkeen.

Yllätys oli suurin Työväenyhdistyksen edustajille itselleen, kun he paransivatkin asemaansa entisestään. Puolue nousi ratkaisevaan asemaan Naantalin päätöksenteossa. Se sai seuraavaksi neljäksi vuodeksi määrävähemmistöaseman yhdistyneen Naantalin ensimmäisessä valtuustossa. Voimassa ollut määrävähemmistölaki takasi, että porvareiden, kansandemokraattien ja tpsl-läisten oli otettava kaikessa huomioon sosialidemokraattien tahto ja neuvoteltava heidän kanssaan kompromisseista.

”Perusasetelma oli meille paljon huonompi kuin v 1963, lopputulos kuitenkin meille erittäin hyvä. Kansanvaltainen sosialidemokratia piti pintansa ja pystyi vielä 1 paikan voittoonkin.” (Nylander 19.11.1964.)

Vuoden 1964 vaalien jälkeen asetelma Työväenyhdistyksessä kääntyi melko nopeasti riidoista rauhoittumiseen, kun Jorma Salmikivestä tuli kaupunginhallituksen varapuheenjohtaja ja Paavo Nylanderista valtuuston puheenjohtaja. Sosialidemokraatit saivat kaupunginhallitukseen kolme paikkaa. Yksimielisyyden sijasta henkilöistä

oli kuitenkin äänestettävä. Salmikiven lisäksi kaupunginhallitukseen valittiin Reino Penttinen ja Viljo Turunen.

Eteneminen kohti Työväenyhdistyksen sisäistä rauhantilaa oli edellyttänyt kovaa peliä.

Yksiselitteistä dokumenttia ei ole olemassa, mutta lienee ilmeistä, että Kankaan syrjässä pitämiseen olisi liittynyt poliittinen kauppa: Työväentalon taloudellisesta tilanteesta huolestunut Nylanderin johtama sen hetkinen sosialidemokraattien enemmistö olisi saanut porvaripuolen hyväksynnän kaupungin tukitoimiin Työväentalolle pitämällä Kankaan poissa tärkeistä asemista. Jotta porvaripuolen kanssa päästiin sopimaan asioista, Työväenyhdistys joutui uhraamaan ääniharavansa vaikutusvallan.

Paavo Nylanderin kirjoitusten lisäksi muita dokumentteja yhdistyksen tuon ajan sisäisiin konflikteihin liittyvistä, erilaisista näkökulmista ei ole käytettävissä. Sen voi kuitenkin panna merkille, että Nylanderin muutettua pois Naantalista Kangas hyväksyttiin tärkeisiin luottamustehtäviin.

Nylander oli omaperäinen, voimakas persoona. Hänellä oli aikoinaan iso rooli muun muassa elokuvateatteri Kinon perustamisessa Työväentalolle 1958.

VAURASTUMISESTA HISTORIALLISEEN YHTEISTYÖHÖN

Globalisaatiosta tuli vuosituhaten vaihteen jälkeen muodikas käsite. Se ei ole uusi asia. Jos asettaa Naantalin teollisuushistorian mikroskooppiin, globalisaation organismit näyttävät. Naantali teollistui kansainvälisen talousyhteistyön myötä. Naantalissa Sdp ja Kokoomus rakensivat yhteistyössä kaupungin hyvinvoinnin ennen kaikkea Nesteen jalostamon tuottojen varassa sen jälkeen, kun Kokoomus oli eduskunnassa vastustanut jalostamon perustamista.

TYÖVÄENYHDISTYS KANNUSTAA TALOUDELLISEN YHDENTYMISEN YMMÄRRYKSEEN.

Globalisaation käsite ilmestyi 2000-luvun Suomessa yleiseen talouspoliittiseen puheeseen. Globalisaatio, tai sen muotoutuminen, on ollut kuitenkin todellisuutta koko teollistumisen historian ajan raaka-aineiden hankinnan, vientimarkkinoiden sekä pääomien ja työvoiman liikkuvuuden kannalta. On oikeastaan yllättävää, kuinka varhaisessa vaiheessa Karl Marx ja Friedrich Engels onnistuivat kiinnittämään asiaan taloushistoriallisen huomionsa pyrkiessään rakentamaan eurooppalaisen teollisuuden melko varhaisessa vaiheessa kokonaisvaltaisen kansantalousfilosofisen järjestelmän. Voi sanoa historiallisena kompana, että Euroopan unioni on marxilainen luomus. Marx huomautti jo *Pääomaa* (1. osa 1867) valmistelleissa *Taloudellisissa käsikirjoituksissaan* (1857-1858), että kansallisvaltioiden poliittiset rajat joudutaan ennen pitkää purkamaan kapitalismin kotimarkkinarajojen tieltä.

Suomi oli 1980-luvulla omalaatuinen kansantalous Länsi-Euroopan markkinatalouden ja kommunistisen Neuvostoliiton ja muun Itä-Euroopan suljetun talouden välissä. Pariisin rauhansopimuksen, YYA-sopimuksen ja sotakorvausvuosien myötä muotoutunut bilateraalinen kauppa Neuvostoliiton kanssa oli muokannut Suomen teollisuuden tuotantorakenteen ja viennin muista eurooppalaisista demokratioista poikkeavaksi. Suomi oli silti onnistunut avaamaan vapaakauppasopimuksin länsivienillekin uudenlaista tilaa. Suomi oli liittynyt jo Neuvostoliiton aikana hitaasti, mutta varmasti osaksi maailmankaupan nykyaikaista verkostoa.

Naantali liittyi teollistuessaan globalisaation kehitykseen. Maansisäisen muutto liikkeen ohessa modernin teollisuuden rakentamisessa tarvittiin kansainvälistä teollisuusteknologian tietotaitoa. Tankkerit toivat Nesteen jalostamoon öljyä eri puolilta maailmaa, hiililaivat hiiltä Puolasta, Naantalin sataman autolautat kuljettivat rekkvoja Ruotsiin ja takasiin, kun Suomesta vietiin ja tänne tuotiin teollisuustuotteita ympäri Euroopan.

Kuin huomaamattaan Naantalin Työväenyhdistyksen puheenjohtaja Mikko Rönnholm puki käytännön miehenä Marxin edellämainitun poliittista taloushistoriaa

koskeneen ennakkoinnin konkreettiseksi ajankuvaksi Työväenyhdistyksen *Yhteinen Naantali* -julkaisussa 1/83.

”Meidän tulisi hyväksyä tosiasiana, että kunnanvaltuustot kuntatasolla ja eduskunta valtakunnan tasolla pystyvät vaikuttamaan vain osaan asioista. Suomi on osa vapaakaupan maailmaa ja Naantali vain osa Suomea. Voidaan väittää, että sheikki Jamanilla, Saudi-Arabian öljyministerillä on enemmän vaikutusta naantalilaisten elämään kuin kaupunginjohtaja Kalliolla. Toisaalta, vallitseeko perheessä rauha ja rakkaus, riittävätkö perheen rahat elämiseen, on useasti enemmän kiinni omista toimista kuin politiikasta. Niin pitää ollakin, sanottakoon se tässä, kun joillakin tuntuu olevan halua väittää meidän (Rönnholm tarkoittaa sosialidemokraatteja) toivovan muuta. Poliitikalle jää siis kansainvälisen kehityksen, yksityisten yritysten ja ihmisten omien päätösten väliin suhteellisen vähän päätettävää. Vapaan poliittisen harkintavallan pienuudesta huolimatta poliittinen toiminta on kuitenkin tärkeää ja vaikuttavaa, se on yhteisten asioiden hoitoa, mutta vain sitä. Kansalainen, naantalilainen, kavahda sitä, joka väittää Suomen olevan oman onnensa seppä tai sitä, joka lupaa ihmiselle henkilökohtaisten ongelmien ratkaisua vaalien avulla.”

Mielenkiintoisempaa kuin verrata siteerausta marxilaisuuden historiallisiin yleiskuviin, on huomata kirjoituksen ajankohta. Naantali eli kukoistavinta aikaansa. Teollisuuden, ennen kaikkea Nesteen yhteisöverotuotto oli mahdollistanut kaupungin palveluiden kehittämisen valtakunnallisesti huipputasolle.

Teollisuuspuolue Sdp:ssä tällaisen todellisuuden ymmärtäminen oli vaivatonta. Sosialidemokraatit näkivät teollisuusyhteiskunnan synnyn ja sen luomat sosiaaliset ja sivistykselliset mahdollisuudet kansainvälisen toiminnan tuloksena. Pienen, mutta merkittävän teollisuuskaupungin Työväenyhdistyksen julkaisu otti rivien välissä reippaasti kantaa taloudellisen yhdentymisen puolesta melkein kymmenen vuotta ennen Neuvostoliiton romahdusta.

NAANTALIN HYVINVOINTI RAKENTUU TANNERILAISEN PERINTEEN HENGESSÄ.

Yhteiskunnallisten realiteettien kansainvälisyyden ymmärtäminen – ei julistaminen – oli nuorekasta tannerilaisuutta, mutta edellä siteerattu kirjoitus henki Väinö Tannerin realismia toisestakin näkökulmasta: Poliitiikan tehtävä ei ole luvata kenellekään kuuta taivaalta. Poliitiikan tehtävä ei ole myöskään sulkea silmiä yksilön vastuusta omasta elämästään. Poliitiikan tehtävä on hyödyntää kehittyvälle yhteiskunnalle talouskasvusta kertyvät varannot ”yhteisten asioiden hoitona”.

Yhteisten asioiden hoito saa tuossa kirjoituksessa Naantalin teollisuushistoriaan liittyen merkityksen, josta marxilainen voisi ehkä sanoa, dialektisen käytännön kuvan.

Naantalin kunnallispolitiikka eli 1970-luvulta 1990-luvulle Kokoomuksen ja Sdp:n yhteistyön aikaa. Päätöksenteko oli ripeää. Sitä edesauttoi, että Sdp saavutti joissakin vaaleissa valtuuston määrävähemmistöaseman. Kokoomus oli suurin puolue.

Sanontaa yhteisten asioiden hoitamisesta on totuttu käyttämään julkisessa keskustelussa usein hyssyttelevässä mielessä: ”olemme kaikki samassa veneessä”, ”olemme kaikki samanlaisia ihmisiä”. Yhteiskunnallinen elämä on kuitenkin täynnä ristiriitaisia intressejä, jotka vaikuttavat jokaisen suomalaisen, jokaisen naantalilaisen jokapäiväiseen elämään.

Poliittisten intressien kannalta ristiriidat muuttuvat yhteisesti hoidetuiksi, kun eriävistä käsityksistä pyritään neuvottelemaan ja sopimaan pitkäjänteisesti niin, että kaupungin kehittäminen toimisi dynaamisesti ja olisi ennakoitavissa vuosiksi eteenpäin. Tämän tyyppinen ajattelu vaikutti 1970-luvulla alkaneen Kokoomuksen ja Sdp:n yhteistyön taustalla Naantalinnon kunnallispolitiikassa. Koska päätöksenteko oli tehokasta ja nopeaa, kriitikot kummassakin puolueessa arvostelivat sitä johtajakeskeisyydestä. Kokoomuksessa kritiikki näkyi yksittäisten edustajien äänestyskäyttäytymisenä valtuustossa. Työväenyhdistyksessä asiat käsiteltiin etukäteen yhdistyksen yleisessä kokouksessa. Kritiikki ja kovakin keskustelu käytiin siellä.

1970-luvun suomalaisia suuria uudistuksia olivat peruskoulu, terveyskeskukset ja kunnallinen päivähoido. Ne olivat lakisäateisiä, mutta ne mahdollistivat paikallisen päätöksenteon soveltamiset.

”Kun oli varakkuutta luoda hyvinvointipalveluita, oli syytä sopia. Kokoomus sai Naantalissa keskeiset luottamuspaikat, jolloin he puolestaan olivat valmiita joustamaan hyvinvointipalveluiden rakentamisessa, jotka pystyimme rahoittamaan”, Rönholm sanoo.

Sosialidemokraateille tarjoutui yhteistyössä useita lautakuntajohtajuuksia. Se, että merkittäviä tehtäviä voi jakaa mahdollisimman monelle luottamushenkilölle, oli tärkeää myös Työväenyhdistyksen yhteishengen koossa pitämisen kannalta, varsinkin kun tämä vahvisti aktiivisen nuorisosaoston asemaa.

Sittemmin erotetun kaupunginjohtaja Jorma Kallion valinnassa 1975 nähtiin tavanomaisesta poikkeava enemmistömenettely. Kallio oli Liberaalisen kansanpuolueen jäsen. Sosialidemokraatit sopivat keskiryhmien, Liberaalien ja Keskustan kanssa syntyneen yhden äänen enemmistön turvin Kallion valinnasta. Sosialidemokraatit saivat kaupassa valtuuston puheenjohtajuuden. Se olisi ollut tarjolla Mikko Rönholmille, mutta hän tähtäsi eduskuntaan, johon hänet valittiin kahdesti.

Taloudellisen kasvun ja hyvinvointipalveluiden rakentamisen vuosikymmenien, 1970- ja 1980-lukujen yhteistyö henkilöityi pitkälle Kokoomuksen Eero Sutiseen sekä Sdp:n Mikko Rönholmiin ja Martti Sipposeen.

Se ei miellyttänyt kaikkia kummassakaan puolueessa. Kokoomuksen valtuustoryhmässä esiintyi yksilöllisiä irtiottoja. Työväenyhdistyksessä kritiikki oli systemaattisempi, mutta pysyi yhdistyksen sisäisenä keskusteluna, kun taas Kokoomuksen yksilölliset irtiotot näkyivät valtuustossa.

Työväenyhdistyksessä esittivät kritiikkiä 1970-luvulla mukaan tulleet nuorisosaoston radikaalit ja muutama vanhempi luottamushenkilö, jotka kokivat, että jäivät toisinaan asioiden valmistelun ulkopuolelle. Kriittiset keskustelut ja kädenväännöt käytiin Työväenyhdistyksen sääntöjen mukaan jäsenten ja valtuustoryhmän yleiskokouksessa.

Kun yleiskokous oli päättänyt asiat ja ohjeistanut valtuustoryhmän kannat, esimerkiksi 1970-luvun nuorisosaostolaisista valtuustoon edennyt Heikki Aalto äänesti aina yleiskokouksen yhteisen kannan mukaisesti, vaikka olisi esittänyt kokouksessa eriäviä mielipiteitä. Sama sisäisen päätöksenteon käytäntö, yleiskokous päättää, valtuustoryhmä toteuttaa, toimii yhdistyksessä edelleen.

Mikko Rönholm aloitti Naantalinnon kaupunginvaltuustossa 1969. Nesteen jalostamon rooli Naantalissa muodostui tulevalle diplomi-insinöörielle alusta asti sydämenasiaksi. Hän toi Naantalissa poliittiseen keskusteluun ja yleiseen tietouteen kaupungin ja sen keskeisen teollisuuslaitoksen elintärkeän suhteen. Hän piti keskustelua aktiivisesti yllä vuosikymmenien ajan eri yhteyksissä lukuisissa tiedotusvälineissä jalostamon toiminnan päätökseen asti. Puheenvuoroihin on liittynyt paikallisen intressin lisäksi yhteiskunnallinen näkökulma.

”Kun öljyn tuottajat, joista Jamani tunnetuimpana edustajana, päättivät nostaa öljyn hintaa, seurasi siitä öljyn kulutuksen väheneminen, mistä taas seurasi muun muassa monia tankkilaivatuksien peruutuksia, joilla oli vaikutuksia Wärtsilään, Valmetiin ja Navireen. Seurauksena oli myös öljynjalostuskapasiteetin vajaakäyttöä. Suuröljy-yhtiöt ovat joutuneet vähentämään öljyn jalostusta, laitoksia on suljettu, luonnollisesti vanhimmat, pienimmät ja kauimpana sijaitsevat ensin. Esitänkin kysymyksen: olisiko Naantalinnon jalostamo käytössä, jos se ei olisi kansallisen Neste Oy:n omistuksessa? Toisin vastauksen helpottamiseksi voi sanoa, että ellei Neste olisi alkanut jalostaa öljyä, ei meillä Naantalissa olisi suljettavaakaan jalostamoa. Neste taas on tuonut Naantaliin ei vain satoja työpaikkoja, vaan myös nykyrahassa laskettuna lähemmäs kolmensadan miljoonan markan tulot, jotka kriisistä huolimatta on kansallisella pohjalla toimineen yhtiön toimesta säilytetty. Naantali saa siis kiittää kehittyneistä olosuhteistaan Nestettä ja ennenkaikkea niitä päättäjiä, jotka uskalsivat vastustuksesta ja parjauksesta huolimatta perustaa Nesteen Naantalinnon jalostamon vuonna 1954.” (Rönholm 1983.)

Nesteen historia on ollut 1960-luvulta alkaen laajentumishistoriaa, mikä tiesi vuosikymmenien mittaan jatkuvia taisteluita Naantalinnon jalostamon puolesta. Naantalinnon jalostamo yritti sinnitellä muun muassa erilaisilla erikoistuotteilla öljykriisin läpi.

Rönholm uskoo, jos jalostamo olisi ollut toiminnassa ennen sotaa, kuten alkupe-
räinen suunnitelma oli, se olisi tuottanut huomattavaa voittoa sekä ennen sotaa että varsinkin sodan aikana, mutta huoltovarmuusajatukselta oli jouduttu luopumaan.

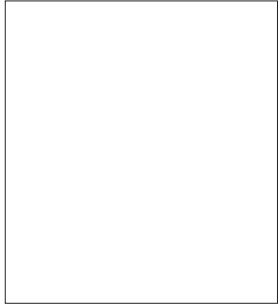
Neuvostoliiton-kaupan hajoaminen ja Nesteen verotulojen romahdus 1993 aloittivat uuden vaiheen Nesteen ja Naantalinnon kaupungin välillä.

Verotulojen romahduksen taustalla vaikutti Esko Ahon hallituksen muutos yritysten verotukseen. Aikaisemmin sovellettu resurssivero oli ollut Naantalille edullinen. Tuossa mallissa tietty osa yrityksen liikevaihdosta katsottiin suoraan verotettavaksi tuloksi. Uudistuksen jälkeen siirryttiin pelkistettyyn tuloverotukseen. Se oli yritysystävällinen kannustin, mutta iso tappio Naantalinnon verotuotolle.

Naantali oli pystynyt kasvattamaan asukaslukuaan 1970- ja 1980-lukujen hyvinä vuosina, mutta työpaikkojen kasvu oli päätynyt 1980-luvulla.

UUSIEN ULOTTUVUUKSIEN VARHAINEN AHERTAJA

Olavi Jokinen vaikutti ammatillisella ja poliittisella tarmokkuudellaan Naantalin kasvuun ja kehitykseen yli puolen vuosisadan ajan. Hän oli myös kuntapolitiikan syvälinen näkijä, joka ymmärsi muita ennen pienten kuntien yhdistymisen hyödyt. Naantali sai uutta ulottuvuutta, alkoi tapahtua suuria asioita, hän sanoi teollistumisen aiheuttamasta, välttämättömästä kaupungin ja maalaiskunnan liitoksesta. Niin voisi sanoa hänestä itsestäänkin, kun hän ryhtyi toimeen rakentajana ja luottamushenkilönä.

Olavi Jokinen. (Kuva myöhemmin)

OLAVI JOKINEN (1911-1992) SYNTYY LIETSALASSA VAATIMATTOMAAN TORPPAAN.

Jokinen sairasti nuorena tuberkuloosin. Hän oli hoidettavana Kalevanniemen parantolassa, joka sijaitsi 1980-luvulla rakennetun kylpylän paikalla. Parantola-aika poiki toimeliaalle nuorukaiselle työpaikan. Hänestä tuli 1920-luvun lopulla parantolan puutarhanhoitaja.

Ennen pitkää käsistään taitavan nuoren miehen taipumukset vetivät kirvesmiehen töihin, joita hän jatkoi yli 70-vuotiaaksi asti. Jokinen rakensi Naantaliin sekä kirvesmiesryhmänsä kanssa että yksin kymmeniä omakotitaloja. Peruskorjattujen tai muuten remontoitujen rakennusten myötä hänen käsiensä jälki on näkynyt Naantalissa yli sadassa talossa. Olavi Jokisen poika Tapani Jokinen muistelee, että Jokisen kirvesmiesryhmään olisivat kuuluneet viimeistään 1950-luvulta alkaen ainakin Lauri Karke ja Onni Nylander sekä muurarina Aki Murto ja suunnittelijana Erkki Luotonen, kaikki Naantalissa tunnettuja alansa ammattilaisia sodanjälkeisiltä vuosikymmeniltä. Olavi Jokinen mainitsee Rannikkoseudun haastattelussa vuodelta 1981 myös Paavo Alasen ja Veikko Salmen.

”Isä taisi rakentaa sodan aikana Karjalan Kannaksellakin yhden omakotitalon”, Tapani Jokinen sanoo.

Olavi Jokinen osti nuorena miehenä ennen sotavuotia Viluluodosta Pränni-Villen eli 1800-luvun viinatehtaan entisen talonmiehen vanhan hirsimökin. Hän rakensi uudet perustukset, siirsi rakennuksen niitten päälle ja kunnosti sen. Myöhemmin hän laajensi rakennuksen nelihenken perheen omakotitaloksi.

Hän tutustui vaimoonsa Kirstiin (Kerstin) hoitaessaan 1940-luvulla vanhempiensa maitotiliasioita Torikadun Valion myymälässä, jossa Kirsti oli töissä. Noissa tiloissa on toiminut 2010-luvulta alkaen Työväenyhdistyksen Tiiliholvi.

NAANTALIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN JÄSENMÄÄRÄ ON 1930-LUVUN LOPULLA MUUTAMIA KYMMENIÄ.

Näin Jokinen muisteli 70-vuotishaastattelussaan Turun Päivälehdessä 1981. Hän totesi tyytyväisenä, että haastatteluhetkellä jäsenmäärä lähenteli kahtasataa. Jokinen liittyi itse Työväenyhdistykseen 26-vuotiaana 1937. Sitä ennen jo 1931 hän oli liittynyt juuri perustettuun urheiluseura Naantalin Tovereihin.

Hän jatkoi itsenäisenä elinkeinonharjoittajana suomalaisen sosialidemokraattisen työväenliikkeen alkuaikojen perinnettä, jossa itselliset käsityöammattilaiset, suutarit, räätälit ja puusepät kantoivat vastuuta työväestön yhteiskunnallisen tietoisuuden herättelystä. Ammatissaan vuosikymmenet pitkiä työpäiviä tehneeltä kirvesmieheltä liikenä koko työuran ajan aikaa myös monipuoliselle poliittiselle toiminnalle ja Työväenyhdistyksen talkoisiin, kun esimerkiksi Työväentaloa oli kunnostettava tai laajennettava.

”Velvollisuuksia ja vastuita riitti. Muistan lapsuudesta ja nuoruudesta, että isää ei näkynyt juuri koskaan kotona”, Tapani Jokinen sanoo.

Olavi Jokinen toimi 18 vuotta Työväenyhdistyksen sihteerinä, yhden vuoden puheenjohtajanakin. Hän osallistui kunnallisiin luottamustoimiin 1940-luvulta aina 1980-luvulle, jolloin hän toimi vielä kaupungin historiatoimikunnassa ja raittiuslautakunnassa.

Vuoden 1936 kunnallisvaaleissa valitut valtuustot toimivat lopulta vuoden 1945 loppuun asti. Valtuustojen toimikausi piteni normaalista kolmesta vuodesta sodan aiheuttamien vaalien lykkäämistä vuoksi. Ensimmäiset sodanjälkeiset kunnallisvaalit pidettiin Lapin sodan päättymisvuonna, joulukuussa 1945. Uudet luottamushenkilöt aloittivat tehtävissään tammikuussa 1946.

Noissa vaaleissa 34-vuotias sotaveteraani Olavi Jokinen tuli valituksi Naantalin maalaiskunnan valtuustoon ja samantien kunnanhallitukseen. Hän jatkoi maalaiskunnan luottamustehtävissä lähes kaksikymmentä vuotta, kunnes Naantali ja Naantalin maalaiskunta yhdistyivät 1964. Jokinen jatkoi sen jälkeen vuoden uudessa kaupunginvaltuutuksessa, mutta lautakuntatehtäviä kertyi vuosikymmeniksi muun muassa vero- ja taksoituslautakunnissa.

Jokinen toimi Työväenyhdistyksessä ja uurasti luottamustehtävissä teollisen Naantalin voimakkaimpien kasvuvuosikymmenien ajan. Hän näki ja koki kaupungin kasvun monesta näkökulmasta ja oli omalta osaltaan aktiivisesti ohjaamassa yhdistyksen toimintaa teollisen kasvun vaatimaan poliittiseen yhteistyöhön 1970- ja 1980-luvuilla.

”Kaupungin ja maalaiskunnan yhdistäminen loi elinvoimaa.” (Turun Päivälehti 1981.)

”Alkoi tapahtua suuria asioita. Teollisuutta oli Naantaliin saatu jo aikaisemmin, nyt kaupunki alkoi kasvaa Taimon ja Karvetin kauppojen ansiosta. Naantali sai uutta ulottuvuutta, joka on antanut suuntaa kaupungin kehityksessä.” (Rannikkoseutu 1981.)

Muutaman lehmän, porsaan ja pienen kanatarhan pikkumökistä ponnistanut ahertaja tunnusti oman aikansa kuntaliitoksen merkityksen. Hän ei vain ennakoinut kuntaliitoksia, vaan suositteli tutkimaan aktiivisesti pienten varsinaissuomalaisten kuntien yhdistymisistä koituvia hyötyjä, vuosikymmeniä ennen kuin liitokset toteutuivat

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen päätteeksi. Hänen mielestään yhdistämisen tiellä ilmeni toisarvoisia tunnuseikkoja.

Olavi Jokisen tarmokkuus ulottui myös ammattiyhdistytoimintaan. Hän oli perustamassa Rakennustyöväenliiton osastoa 221, jonka sihteerinä toimi seitsemän vuotta ja johtokunnassa vielä pidempään.

NAANTALIN HYVINVOINNIN UURASTAJA

Martti Sipponen kuuluu vuosikymmenien ajalta Naantalin kunta- ja poliittisen keskeisiin vaikuttajiin, valtuutettuna ja kaupunginhallituksen jäsenenä sekä pitkäaikaisena virkamiehenä. Naantalin vauraus ja palvelutaso rakentuivat ennen kaikkea 1970- ja 1980-lukujen pitkäjänteisellä yhteistyöllä, hän sanoo.

Martti Sipponen

LIBERAALI-SANALLA ON MONTA MERKITYSTÄ, MUTTA KUKA ON NAANTALIN HISTORIAN MERKITTÄVIN LIBERAALI?

Suomi teollistui 1950-luvulla vauhdilla. Rakentajat reissasivat ympäri maan. Teollisuuden tarvitsemat kymmenet tuhannet työntekijät muuttivat kasvaville teollisuuspaikkakuntia.

1956 Kaipolan paperitehdas, tuolloin Pohjoismaiden suurin, alkoi olla Jämsässä viittä vaille valmis. Työmaan rakennuspäällikkö siirtyi Naantaliin rakentamaan Nesteen öljynjalostamo. Hänen mukanaan paperitehtaan rakennustyömaalta suuntasi Naantaliin kymmeniä jämsäläisiä. Aaro ja Hilka Sipponen nuori perhe kuului näihin Jämsästä muuttaneisiin.

Aaro Sipponen ajoi omaa kuorma-autoa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Hilka Sipponen emännöi työmaaruokaloita. Perhe asettui pysyvästi Naantaliin, joka eli voimakasta kasvuvaihetta ja tarjosi pysyvät työmahdollisuudet. Ensimmäinen koti löytyi Kaivokadulta, jossa olosuhteet olivat sen ajan naantalilaisittain harvinaiset: talossa oli kunnallistekniikka. Perhe asui myöhemmin muun muassa Kristiinankadulla ja silloisen torin vieressä Mannerheiminkadulla, joka oli lukuisine kaupponeen ja kaksine pankkeineen tuohon aikaan kaupungin pääkatu.

Vanhin poika Martti täytti Naantaliin-muuttopäivänä kymmenen vuotta. Myöhemmin Naantalin yhteiskoulussa tulivat läheisiksi kavereiksi muun muassa kaupunginjohtaja Lasse Kankaan poika Lauri Kangas, josta tuli diplomaatti, ja Mikko Rönholm, myöhempien vuosikymmenien ystävä ja keskeinen poliittinen yhteistyökumppani.

Sipponen opiskeli Turun yliopistossa suomen kieltä. Opinnot jäivät kesken, kun hänet valittiin 1973 Naantalin kaupungin nuorisosihteeriksi. Hän oli ehtinyt toimia sitä ennen nuorisolautakunnan luottamustehtävässä.

Sipponen valittiin myöhemmin vapaa-aikatoimen päälliköksi ja 1988 merkittävimpään virkaan kaupunginjohtajan jälkeen, kaupungin yhteispäälliköksi, jossa tehtävässä

vastasi kaupunkisuunnittelun, maankäytön ja asemakaavoituksen valmistelusta sekä kaupungin yhteistyöstä yritysten kanssa. Hän toimi yhteyspäällikön viran ohella kaupunginjohtajan sijaisena 2012-2014. Hän osallistui kaupunginhallituksen työhön ja kokouksiin vuosina 1975-2014, vuoteen 1988 asti kaupunginhallituksen luottamushenkilöjäsenenä, sen jälkeen virkahenkilöedustajana, kun oli tullut valituksi yhteyspäällikön virkaan.

LIBERAALI KERÄÄ TUNNETTUJA KANNATTAJIA SOSIALIDEMOKRAATTI MAUNO KOIVISTON TAAKSE.

Nuori Martti Sipponen, jonka naantalilaiset tuntevat ristimänimensä Kallen ansiosta ”Sipposen Kalluna”, edusti nuorisolautakunnassa ja myöhemmin kaupunginvaltuustossa 1977 alkaneella vaalikaudella Liberaalista kansanpuoluetta. Hän pysyi virkamiehenäkin puolueen jäsenenä sen lakkauttamiseen asti. Kokoomuksen ja Keskustapuolueen välisessä marginaalissa elänyt pienpuolue sulautui vuoden 1984 alussa virallisesti Keskustapuolueeseen. Enin osa puolueen jäsenistä liittyi Kokoomukseen, mutta osa myös Keskustapuolueeseen ja Sdp:hen.

”Sitten tulee vaikea kysymys: Onko Kallu liberaalinen sosialidemokraatti vai sosialidemokraattinen liberaali? Päättelisin, että Kallussa sosialidemokratia ja liberaalisuus yhdistyvät sopusointuisasti. Kohtuus kaikessa.” (Rönholm 2021.)

Kun suomalaisen poliittisen liberalismiin monipolvista historiaa parikymmentä vuotta edustanut Liberaalinen kansanpuolue poistui Suomen poliittiselta kartalta, Sipponen liittyi Sdp:hen, jonka jäsenenä hänet äänestettiin valtuustoon vuoden 1984 vaaleissa.

Puoluevalinta oli luontevea.

”Asiaan liittyi omalta kannaltani yhteiskunnallinen tilaus. Kuuluin Liberaalisen kansanpuolueen puoluehallitukseen. Esitin, että olisimme asettuneet vuoden 1982 presidentinvaaleissa sosialidemokraatti Mauno Koiviston taakse.”

LKP:n puoluehallituksen enemmistö näki presidentinvaaleissa oljenkorren puolueen profiilinnostoon. Puoluehallitus päätti äänestyksen jälkeen pyytää presidenttiehdokkaakseen muun muassa YK:ssa uraa luoneen varatuomari Helvi Sipilän. Sipilä sai runsaasti julkisuutta, mutta liberaalien profiilinnosto epäonnistui. Sipilä sai presidentin valitsijamiesvaalissa vain yhden valitsijamiehen kolmestasadasta.

Hävitty äänestys pohjusti Martti Sipposen pesäeroa nuoruuden puoluevalintaan. Hän ryhtyi toimimaan itsenäisesti Mauno Koiviston vaalikampanjan puolesta. Hän keräsi vaikutusvaltaisen nimilistan Koiviston kannatukseksi ja sai mielipidemuokkaajana valtakunnallista julkisuutta.

Henkinen muutos sosialidemokratian suuntaan oli alkanut jo aikaisemmin.

”Vaikka olin alunperin Naantalın kaupunginhallituksessa liberaalina, olin mieleltäni vähintään yhtä paljon demari, kuin demarit itse.”

SOSIALIDEMOKRAATTIEN JA KOKOOMUKSEN YHTEISTYÖ TUOTTAA 1980-LUVULLA HISTORIALLISTA SAAVUTUKSIA, JOIDEN MONUMENTTINA KUPARIVUOREN TUNNELI OSANA UUTTA TIELINJAUSTA.

Työväenyhdistyksen nuorisosaoston 1970-luvun radikaalit ottivat 1970- ja 1980-luvulla paikkansa Naantalın luottamustehtävissä. Uuden polven esiintulo oli vahva. Sipponen muistaa ikäpolvimuutoksen myönteisenä ajanjaksona.

”Se heijastui kaupunginhallituksen työskentelyynkin myönteisesti. Päätöksenteon näkökulmat laajenivat. Nuoret luottamushenkilöt osasivat lähestyä asioita ajankohdattaisen käytännön lisäksi periaatteellisesta ja teoreettisesta näkökulmasta. Sillä oli oma vaikutuksensa tapaan, jolla Naantali kehittyi. Ajankohtaisesti paransimme yritysten toimintaedellytyksiä ja työpaikkojen syntyä, mutta oli tärkeää pitää etusijalla palveluitten ja elinolojen turvaaminen pitkällä tähtäyksellä suhdannenäkymien yli. Tulevaisuus rakentui tasapuolisesti ja monipuolisesti.”

1970- ja 1980-luvulla luottamustehtävissä tositoimiin päässeet nuorisosaoston radikaalit kritisoivat toisaalta ankarasti Työväenyhdistyksen yhteistyötä Kokoomuksen kanssa. Sipponen näkee nuo vuosikymmenet kaikkine Työväenyhdistyksen sisäisine keskusteluineenkin saman myönteisen kehityksen jatkumona, joka jatkui koko 1980-luvun ajan.

”Se oli Naantalın historiassa merkittävää aikaa. Se alkoi 1970-luvun puolivälissä, kaupunginvaltuuston enemmistön hyvä yhteistyö. Jos varsinaisessa päätöksenteossa ilmeni yksittäisiä ristiriitoja, ne olivat toisen osapuolen sisäisiä. Sosialidemokraatit toimivat omien sisäisten päätösten mukaisesti. Keskeiset vaikuttajat, sosialidemokraattien Mikko Rönholm ja Kokoomuksen Eero Sutinen näkivät kaupungin kehittämisen välttämättömät yhteistyötarpeet.”

Pitkäjänteinen yhteistyö ja päätöksenteon ennakoitavuus oli uusi ilmiö Naantalın kunnallispolitiikan historiassa. Valtuuston selkeän enemmistön muodostaneet puolueet onnistuivat muuttamaan jopa viranomaisnäkökulmat valtion infraratkaisuissa.

Maantieyhteys Turusta Raision ja Naantalın kautta saaristoon oli ollut uudistussuunnitelmien kohteena 1960-luvulta asti. 1980-luvulle tultaessa Tie- ja vesirakennuslaitos TVL oli suunnitellut Raision tehtailta Naantaliin tulevan tien nelikaistaistamisen. Se olisi edennyt Naantalissa Luolalanjärven ohi Kuparivuoren campingalueelle ja siitä palkkisiltana Luonnonmaalle.

Mikko Rönholmilla oli Naviren kehitysjohtajana kokemusta teräsrakentamisesta. Hän oli perehtynyt myös kehittyneisiin kalliolouhintateknikoihin ja uusien teknikoiden kustannustehokkuuteen. Hänen aloitteestaan tehty analyysit saivat valtion tieviranomaisen kääntämään päänsä ja myöntymään uuteen tielinjaukseen ja tunnelivaihtoehtoon, mitä tieviranomaisen ensin ankarasti vastusti. Valtionhallinto ei tuntenut tunnelitekniikan kehitystä, mikä oli vaikuttanut kustannuskehitykseenkin suotuisasti.

Urheilukentän alle louhittu tunneli oli Suomen ensimmäinen maantietunneli. Yhtä merkittävä oli poliittinen prosessi, jolla tunneliratkaisu neuvoteltiin valtion päätökseksi.

”Ilman silloista Naantalin vahvaa asennetta meillä ei olisi nyt suoraa väyläyhteyttä Turkuun. Piti olla voimaa ja taitoa viedä vaihtoehdot suunnitelmat valtionhallinnossa läpi”, Sipponen sanoo.

Hänen haastattelunsa aikaan vuonna 2023 valtion alueviranomaisen Ely-keskus suunnittelee tuon 1980-luvulla rakennetun suoran tielinjauksen uudistamista Naantalin ja Raision väliseltä osuudelta lisäkaistoilla ja siltarakenteilla.

”Nyt sanotaan, ettei uutta tielinjausta Naantalin ja Raision välillä voi aloittaa Naantalin päästä, vaikka se olisi murto-osa edellämainitun väylärakentamisen kustannuksista. Se vähentäisi Raision päässä sumputusta, joka jatkuu vuosikausia Naantaliin asti, jos tien korjaus toteutuu suunnitellussa järjestyksessä.”

1980-LUVUN PÄÄTÖSTEN MYÖNTEINEN VAIKUTUS NÄKYVÄ 2020-LUVULLAKIN, MUTTA NAANTALIN TYÖPAIKKAOMAVARAISUUS TAANTUU RAJUSTI.

Nesteen öljynjalostamon verotuoton merkitys oli Naantalin nopean kehityksen vuosikymmeninä ensisijainen. Naantali hoiti yhteistyössä oman vastuunsa. Kaupunki lainasi valtiolle rahaa, jotta valtio rakensi Nesteen tankkereille uuden syväväylän.

”Teimme silloin merkittäviä kunnallisia kehityshankkeita. Loimme pohjan, jonka myötä verotulot kasvavat nykyään viisi miljoonaa euroa vuodessa. Onnistuimme aloittamaan jo 1980-luvulla Naantalissa kehityssuunnan, jonka myötä kaupunki tunnetaan muutenkin kuin luonnonolosuhteiltaan.”

”Lapset ja nuoret olivat tuohon aikaan kaupungin kasvavin ikäluokka. Ikärakenne on kääntynyt 2000-luvulla päinvastaiseen suuntaan. Nyt 2020-luvulla kasvaa vain yli 65-vuotiaiden määrä.”

Naantalin suurin ongelma vuonna 2023 on, että viimeiset viisi, kuusi vuotta työpaikkaomavaraisuus on romahtanut. Kaksi kolmasosaa naantalilaisista työskentelee muualla kuin kotikaupungissaan. Naantali tarjoaa vuonna 2023 vain vähän yli viisi tuhatta työpaikkaa, kun luku oli vuonna 2014 kuusi tuhatta.

”Työpaikkaomavaraisuus on pudonnut yli 120 prosenttia. Naantali tarjoaa enää alle 60 prosenttia työpaikoista työssä oleville kaupunkilaisille. Naantali on pudonnut tärkeimmässä tehtävässään viime vuosina mestaruussarjasta maakuntasarjan karsintoihin.”

Martti Sipponen on toiminut Naantalin Työväenyhdistyksen johtokunnassa kolmekymmentä vuotta, rahastonhoitajana yli kaksikymmentä vuotta. Hän on kokenut, että perinteinen reipas yhteisöllisyys ja osallistuvuus kantoivat hyvin 2010-luvulle asti.

”Ei ole sattumaa, että sosialidemokraattien kannatus oli aikoinaan joissakin kuntavaaleissa yli kolmekymmentä prosenttia. Aikoinaan esiin tulleen uuden sukupolven edustajien kohdalta keskeinen kiitos kuuluu Mikko Rönnholmille, esimerkkinä myös nykyisen kaupungintalon aikaansaaminen.”

PARASTA, KUN ON VOINUT AUTTAA

Aate elähdyttää yhä, Hannu Aalto sanoi loppuvuodesta 2021 Työväenyhdistyksen Yhteinen Naantali -lehden haastattelussa. Takana oli juuri päättynyt 45 vuoden uurastus Naantalin työväenyhdistyksen sihteerinä. Sen lisäksi tuossa vaiheessa oli kertynyt 36 vuotta kaupunginvaltuustossa ja melkein yhtä pitkä aika kaupunginhallituksessa. Työvaltuustossa jatkuu vaalikaudella 2021 - 2025. Nuorena kertyi kokemusta myös kiinteistö- ja rakennuslautakunnasta.

Hannu Aalto

KOULUNKÄYNTINSÄ NAANTALIN YHTEISKOULUSSA KESKEN PÄÄTTÄNYT NUORI HANNU AALTO HAKEUTUU RAKENNUKSILLE TÖIHIN.

Hän oli rakentamassa muun muassa Naantalin Ruonan ensimmäisiä kerrostaloja 1960-luvun lopulla. Hän liittyi Rakennustyöväenliittoon. Raskaat työt muurareitten ja raudoittajien apulaisena antoivat sysäyksen kiinnostua palkka-asioista ja työntekijöitten toimeentuloasioista laajemmin. Ensimmäiset poliittisen toiminnan kokemukset kertyivät alle kaksikymppisenä Mikko Rönnholmin vaalikampanjassa kuntavaaleissa 1968.

2000-luvun lapsiperheiden on hankala kuvitella ongelmia, joita 1970-luvun alun lapsiperheet joutuivat pähkäilemään. Vanhempienvapaata ei ollut. Äitiysloma oli kolme kuukautta. Kunnallinen päivähoito kattoi vain murto-osan sitä tarvinneiden lapsiperheiden määrästä.

Hannu ja Irmeli Aallon vanhin poika oli elämänsä ensimmäisen vuoden aikana viidessä eri hoitopaikassa. Se vahvisti avioparin yhteistä kokemusta julkisten palveluiden kehittämisestä. Sosialidemokraatit näyttäytyivät tämänkin asian kannalta varteeno-tettavimmalta vaihtoehdolta.

Irmeli Aalto osallistui 1970-luvulla kaksi kertaa kuntavaaleihin. Hänet valittiin molemmilla kerroilla kaupunginvaltuustoon. Hän veti myös muutaman vuoden Työväenyhdistyksen nuorisajaoston elokuvakerhoa, jonka Mikko Rönnholm ja Lauri Kangas olivat perustaneet 1960-luvulla.

AALLOSTA TULEE TYÖVÄENYHDISTYKSEN HISTORIAN PITKÄAIKAISIN SIHTEERI.

Hannu Aalto valmistui 24-vuotiaana teknillisestä koulusta rakennusmestariksi. Kokemukset ay-liikkeestä, Naantalin Työväenyhdistyksestä ja sen nuorisajaostosta

johtivat siihen, että hänet valittiin 1975 25-vuotiaana Työväenyhdistyksen sihteeriksi. Hän hoiti tehtävää yhdistyksen historian pisimmän ajan, 45 vuotta.

Vuosikymmenien varrella moni sihteerä työllistännyt toiminto helpottui. Siinä missä menneinä vuosina piti käyttää esimerkiksi yhdistyksen kuukausittaisessa jäsenvies-tinnässä tuntikausia kirjeiden kopiointiin ja kuorien ja postimerkkien liimaamiseen, homma hoituu nykyään sujuvasti sähköpostitse.

Yleinen mentaliteettikin on muuttunut.

”Ihmiset osallistuivat aikaisemmin erilaisiin järjestötehtäviin nykyistä aktiivisemmin.”

Työväenyhdistyksen kansanvaltainen toimintatapa pysyy kuitenkin muuttumat-tomana. Jokaisella yhdistyksen jäsenellä on mahdollisuus osallistua kuukausittain järjestettävään kokoukseen sanomaan sanansa kaupunginvaltuustossa esiin tuleviin asioihin. Puolueen valtuustoryhmä ei voi päättää kantansa ennen kuin yhdistyksen kuukausikokous on päättänyt asiasta.

”Keskustelumme ovat pysyneet aitoina. Koviakin kiistoja ja yhteenottoja ilmenee.”

Sihteerä on tarvittu vähän joka käännteessä.

”Asiat on ensin valmisteltava. Kun jotain on päätetty, jonkun on hoidettava päätös-ten toimeenpano.”

Kuntavaalit joka neljäs vuosi oli vuosikymmenien ajan Aallon pitkäaikainen tai-donnäyte. Hän johti työväenyhdistyksen ehdokashankintaa, kunnes vetovastuu siirtyi vuoden 2021 vaaleissa Heikki Lindgrenille.

Ehdokashankinta on monitahoista yhteistyötä. Vinkkejä hyvistä potentiaalisista ehdokkaista tarvitaan. Mutta itsellä pitää olla hyvät vaistot, minkälaisista asioista joku toinen ihminen on kiinnostunut.

”Mielenkiintoinen ehdokas voi tulla vastaan, missä vain. Yhtäkkiä jossain arkielämän tilanteessa tai vaikka sanomalehden mielipidesivun kirjoittajana.”

Mielenkiintoisin ehdokas taisi olla aikoinaan Ilkka Kantola, jonka menestys edus-kuntavaaleissa oli Mikko Rönholmin mukaan pitkälle Hannu Aallon käsialaa.

ELÄMÄNTEHTÄVÄKSI TULEE JOKAISEN OIKEUS KOTIIN.

Kaupungin omistama vuokratyöyhtiö Naantalin Vuokratyö Oy omistaa vuonna 2023 jo yli tuhat asuntoa eri puolilla kaupunkia, myös manner-Naantalin ulkopuolella.

Hannu Aalto on toiminut yli kolmekymmentävuotiaan yhtiön hallituksen puheen-johtajana melkein yhtiön koko olemassaolon ajan. Vaikka kunnallisten vuokra-asun-tojen suhde asukaslukuun nähden ylittää Naantalissa valtakunnallisen keskitason, Aallon mielestä varsinkin Naantalin keskustassa tarvittaisiin 2030-lukua lähestyttäessä lisää kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. 2023 keskustan vuokratyöissä asuu vajaa 300 asukasta. 70 prosenttia asukkaista on yli 70-vuotiaita.

”Täkkää ihmiset haluaisivat muuttaa keskustaan palveluiden ääreen, mutta kilpai-lukykyisistä vuokria tarjoavista asunnoista on pula. Kohtuuhintaisten vuokra-asun-tojemme käyttöaste on kauttaaltaan korkea. Naantali tarvitsee tulevaisuudessa kovasti palveluasuntoja lisää.”

Urheilupaikkarakentaminen on Hannu Aallon sydäntä lähellä. Hän sanoo, että on ollut siihen liittyvässä päätöksenteossa aina innolla mukana.

KUUNTELEMISEN TAITO OSOITTAUTUU TÄRKEÄKSI.

Työväenyhdistys kuuluu Naantalin päätöksenteon keskeisiin vaikuttajiin.

”Olen kokenut päätöksenteon kannalta hyvänä yhteytenä, että olen voinut toimia yhtäaikaan yhdistyksen sihteerinä ja kaupunginhallituksessa.”

Taustapuurtaja, Hannu Aallon arvio kuuluu itsestään.

”Minut on koettu varmaan luotettavana ja tunnollisena. Parasta on, kun on voinut auttaa toista ihmistä. Se on innostanut aina jatkamaan. Ihmisten kuunteleminen, hei-dän asioittensa ajaminen ja auttamisensa”, Aalto kuvaa henkilökohtaisen aatteellisen tuntemuksensa.

SYVÄLLISET SITEET

Alpo Aalto, Hanskin isä oli aktiivi urheilija ja vuosia Löylyn luottomies. Urheilu oli Hanskin lapsuusympäristön, Toripuiston - Kantinhännän muksujen elämän-tapa. Urheilu oli keskustelujen ja usein kinojen keskeisin sisältö. Urheilusivut olivat motiivi lukutaidon hankinnalle. Hanskin isovelji, edesmennyt Jouko Aalto, Jokkeri, oli porukan lahjakkain, Hanski sakin nuorimpana sisukkain. Sen ominaisuuden tunnustavat vielä tänäänkin Hanskin tuntevat.

Hanski ei ollut mikään tavallinen poika. Lastentarhassa hän viihtyi puoli päi-vää, eivätkä koulussakaan opettajat hänen päätään silitelleet. Nuorukainen etsi paikkaansa rajoja koetellen. Pohjoismaista yhteistyötä harjoitettiin skootterilä-hetyksenä, ja hyvällä tuurilla nekin ajat ovat muistoja.

Kivenkovan tahdon vastapainona Hanskin sisältä on aina löytynyt tunteikas pehmo. Irmeli sen löysi. Tahto käännettiin toiminnaksi. Aallon miesten mal-lin mukaan Teku ja rakennusmestarin tutkinto johti Hanskin menestykselli-selle uralle Hartelan työmaille ja sieltä YH Rakennuttajien valvojaksi. Tuhannet asunnot ovat Hanskin valvonnassa syntyneet ja tarkkana, muttei vaikeana kontrollina hän on ollut haluttu ammattilainen, jota rakentamisen osapuolet arvostavat.

Velvollisuudentunto on Hanskin elämän johtotähti. Hanski ei ole eturiviin tunkija. Sen sijaan hän on muita ollut nostamassa. Suurimman työn Hanski on tehnyt puolestani.

Jonkin sortin diplomityö – siitä vaikeimmasta päästä olen hänelle ollut. Kan-sanedustajan paikan saamiseksi on tarvittu uskoa ja vielä enemmän voimia eikä korvaa ole voinut kallistaa kritikoille. Se on ollut tehtävä impossible. Irmeli valtuustoon oli helppo tapaus ja Ilkka Kantola eduskuntaan on ollut leikintekoa. Kun ensin Hanski hoitaa koko porukan kasaan ja kuuntele muiden murheet, tulee sitten vasta oman vaalin hoitamisen aika. Realistinen käsitys asioiden

todellisesta laidasta yhdistettynä pirullisuutta tihkuvaan tyyliin ei suosi lupauksia janoavia. Äänet on saatava yksi kerrallaan.

Teoriaherrana Hanskia ei pidetä, vaikka hänen elämänsä onkin ollut dialektiikkaa. Aallon Pappan eli liikemies Hugo Aallon pihalla ei punaväri paistanut. Kotonakin luettiin Uutta Auraa, kun taas äiti oli taas NTY:n puheenjohtajan tytär. Näissä oloissa oli teesiä ja antiteesiä tarjolla päivittäin. Kyseenalaistaminen, epäily ja vastaväite loivat elämäntavan. Tämän taidon mestari on pikkuveli Heikki, Aallon veljesten Suslov, kun taas vanhin veli Jokkeri oli joustava. Hanski sijoittuu väliin kompromissihakuisempina repparina. Paremmiin hänet tuntevat tietävät, että hänen sisällään on myös puntari, jossa harvinaisen hyvin arvioidaan tekijöiden vaikutusta. Helppoa se ei hänelle ole, mutta tuloksellista.

Kutsumme arvostavasti Hannu Aaltoa Naantalinnon Työväenyhdistyksen pääsihteeriksi. Se viittaa johtavaan asemaan. Vaalipäällikkönä – vaalikausi toisensa jälkeen – Hanski keräsi Naantalinnon demareiden ehdokaslistat täyteen, ja tulokset ovat olleet suhteellisesti ottaen vaalipiirin parhaita. Yhdistys, säätiö ja demarijärjestö ovat varmoissa käsissä. Onneksi Hanski kuuluu pitkäikäiseen sukuun.

Hanski on mies. Rosoisuutta on maailman syrjä hionut. Eivät hänestä kaikki tykkää, mutta se ei ole hänen vikansa, vaan hänen toimintansa tulosta. Arvostusta Hanski saa osaksensa fiksuilta vastustajilta ja uskon, lähes kaikilta puoluevereilta. Kun viime vaalien alla näytti Hanskille käyvän huonosti, latistui tunnelma Työväentalolla ja spontaanit kiro sanat kirposivat, mutta ilon kiljahdukset kajahtivat, kun hän selvittikin tiensä valtuustoon. Hanski on enemmän kuin kaveri. Hanski on luotettava toveri. Hän on ystävänä läheinen. Lyhyesti sanottuna, hyvä mies.

MIKKO RÖNNHOLM

TYÖVÄENYHDISTYKSEN SÄÄTIÖN IDEOJA

Jorma Kauppila nousi alle kolmekymmentävuotiaana merkittäviin luottamustehtäviin Naantalinnon kunnallispolitiikassa. Hänet tunnettiin keskustelukykyisenä ja kuuntelevana henkilönä. Hän toi Työväenyhdistyksen toimintaan toiminnallista näkemystä ja dynaamista päätöksentekoa, kauaskantoisimpana esimerkkinä työväenyhdistyksen säätiön perustaminen, jossa hän toimi kantavana voimana. Ei ihme, että häneen asetettiin suuria toiveita yhdistyksen ja koko kaupungin tulevaisuuden kannalta. Kauppila päätti kuitenkin toisin. Pedagogiset ja koulujen hallintotehtävät, jatkuva henkilökohtainen kouluttautuminen sekä vuosikymmenien vapaaehtoistyö lukuisissa vammaisjärjestöjen päätöksentekotehtävissä saivat aikaan muut yllättäneen päätöksen, muuton Naantalista. Työväenyhdistyksen luottomies säilytti silti siteensä yhdistykseen ja pysyi sen jäsenenä koko elämänsä ajan. ”Jopi oli sydämen sosialidemokraatti, ei teoreettinen sosialisti”, Mikko Rönnholm sanoo.

Jorma Kauppila

RADIKAALI NUORISOJAOSTO SAA MALTILLISEN JÄSENEEN.

1970-luvun alussa edellisen vuosikymmenen suomalainen nuoriso- ja opiskelijaradikalismi organisoitui yleis- ja seksuaalipoliittisesta arvokapinasta sosialidemokraattien, kansandemokraattien ja kommunistien piirissä systemaattiseksi puoluepoliittiseksi järjestötoiminnaksi. 1959 perustettu Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliitto SNK kasvoi noina vuosina yli 40 000 jäsenen järjestöksi. Se edusti ohjelmassaan radikaalivasemmistolaisista yhteiskuntateoriaa perinteisen sosialidemokratian ja neuvostoliittolaisen käytäntöjen välillä.

Ajan hengen mukaisesti teoreettiset opintopiirit valtasivat nuorisjärjestön paikallisosastojen toiminnan. Naantalinnon Työväenyhdistyksen nuorisajaosto oli elänyt pitkään rauhaisaa eloa yhdistyksen kainalossa. Sitä oli johtanut viimeksi kirjapainotyöntekijä Seppo Vainio, uutterra järjestöaktiivi, joka teki merkittävän elämäntyön Suomen Puolalaisen Ristin vapaaehtoistyössä. Muutama SNK:hon liittynyt lukioikäinen nuorukainen teki yhdistyspoliittisen keikauksen, jossa Työväenyhdistykselle perustettiin uusi nuorisajaosto. Nyt Naantalissakin toimi ajan henkeen liittynyt sosialidemokraattinen nuorisajaosto, joka aloitti kerran viikossa kokoontuneen marxilaisen opintopiirin. Jaostoon kuului noina vuosina parhaimmillaan kolmisenkymmentä jäsentä.

Syksyllä 1973 uuden nuorisajaoston puheenjohtaja Pekka Ekholm allekirjoitti jaoston jäsenkirjan numero 1 Jorma Kauppilalle (1955-2022.) Molemmat olivat Naantalinnon yhteiskoulun oppilaita.

Kauppila oli aloittanut lukion toisen luokan. Hänet oli valittu vuotta aiemmin Naantalin yhteiskoulun ensimmäiseen kouluneuvostoon porvariryhmän edustajana. 1970-luvun lyhytaikainen puoluepoliittinen aalto huokui Suomen kouluissa.

Nuorta lukiolaista askarruttivat monenlaiset yhteiskunnalliset kysymykset. Havainnot epäoikeudenmukaisuuksista alkoivat kallistaa mieltä vasempaan. Päätös oli tehtävä. Se tapahtui muutaman kuukauden kuluttua kouluneuvostovaalin jälkeen. Yhteiskoulussa syntyi pieni kohu, kun Kauppila siirtyi edustamaan sosialidemokraatteja kesken kouluneuvostokauden.

Työläisperheen kotitausta ohjasi Kauppilan luontevasti sosialidemokraattien pariin. Syksyn 1973 Chilen verinen sotilasvallankaappaus, jossa latinalaisen Amerikan ensimmäinen demokraattisilla vaaleilla valittu vasemmistolainen presidentti Salvador Allende syrjäytettiin, synnytti länsimaissa sukupolvikokemuksen, joka vahvisti Kauppilankin vasemmistolaisen maailmankuvan. Hän liittyi Chilen tapahtumien jälkeen Sdp:n jäseneksi.

”Miksi Sdp? Asiaan vaikutti moni taustatekijä. Olin vaatimattomasta työläisperheestä, joka arvosti koulutusta ja työntekoa. Jokainen ihminen on laulun arvoinen, Veikko Lavin laulun sanoin asian ilmaistakseni. Kun tulin ensimmäisissä kouluneuvostovaaleissa valituksi porvaririntaman edustajana, aloitin moninaisen ajatusteni perkaamisen. Syvällisempi perehtyminen asioihin ja kesätyöt Naantalin Sahalla vaikuttivat. Ymmärsin yhteiskunnallisten muutosten tunnistamisen tarpeen. Sellaisia olivat peruskoulujärjestelmään siirtyminen, päivähoidon kehittäminen ja kansanterveyden edistäminen.”

Nuorisijaoston jäsen numero 1 vieroksui jokseenkin jaoston tovereistaan poiketen marxilaista teoretisointia. Hän havaunoi elämää käytännönläheisesti ja pohti ihmisten arkiympäristössä toimivan konkreettisen politiikan mahdollisuuksia. Sen vuoksi hän välillä hämmästytti jaoston ”nuoria vihaisia miehiä” käytännön politiikan kompromisseja ymmärtävällä maltillisuudellaan, mutta vuorovaikutuskykyisenä hän ei synnyttänyt henkilökohtaisia aggressioita. Oli ehkä nähtävissä, että kuuntelukykyisestä nuorukaisesta kehittyisi pragmaattinen asioidenhoitaja kaupungin luottamustehtäviin, joissa hän sitten toimikin yli kaksikymmentä vuotta muun muassa kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa sekä sosiaalilautakunnan puheenjohtaja.

Oliko Naantalin Työväenyhdistyksessä joku henkilö, jonka kanssa tulit erityisen hyvin toimeen?

”Kyllä Mikko Rönnholmin kanssa oli helppo keskustella ja käydä tarpeen vaatiessa reipastakin ajatustenvaihtoa. Hän toimi Työväenyhdistyksen puheenjohtajana ja minä valtuustoryhmän puheenjohtajana vuodesta 1985 tultuani valituksi kaupunginvaltuustoon, jossa toimin aina poismuuttooni asti 1998 Turkuun. Meitä yhdisti ajatus heikomman puolella olemisesta. Yksityisen edun tulee väistyä yhteisen edun tieltä. Äänestin Mikkoa kaikissa valtakunnallisissa ja EU-vaaleissa, joissa hän oli ehdokkaana.”

Oliko muissa poliittisissa ryhmissä henkilöitä, joiden kanssa koit vuorovaikutuksen poikkeuksellisen helppona?

”Pääsääntöisesti tulin kaikkien kanssa toimeen, mutta kukaan tietty henkilö ei siinä mielessä erottunut. Tähän osaltaan vaikutti erityisesti Kokoomuksen valtuustoryhmän tuki vastoin lupauksiaan silloiselle kaupunginjohtaja Jorma Kalliolle vanhan kaupungin rannan joidenkin ravintolakiinteistöjen asioissa, jotka olivat luottamustehtävieni aikana tapetilla.”

Vuosikymmeniä myöhemmin Kauppila muisteli, että kerran hän suuttui sosiaalilautakunnan puheenjohtajana ja sanoi suorat sanat. Työnsä puolesta koko kaupungin tuntema lautakunnan kokoomuslainen jäsen avasi postissa saamansa esityslistan kirjekuoren vasta kokoukseen saavuttuaan.

”Teemme täällä arvokasta ja vaativaa työtä ja päätämme ihmisille elintärkeistä asioista. Tänne ei tarvitse tulla avaamaan kirjekuoria, jos asiat eivät kiinnosta sen vertaa, että jaksaa perehtyä niihin etukäteen, sanoin hänelle.”

VUONNA 1991 KOITTA YHDISTYKSEN HISTORIAN MERKITTÄVIN RATKAISU, JONKA JORMA KAUPPILA POHJUSTAA.

Naantalin vanha Työväentalo myytiin rakennusliike Kujalalle vuoden viimeisellä viikolla 1988. Mikko Rönnholmin mukaan oli Jorma Kauppilan idea, että myynnistä saatu varallisuus olisi säätiöitävä.

Kauppilan mukaan näin asiat sujuivatkin. Hän oli tuolloin vähän yli kolmekymmentävuotiaana ehtinyt toimia jo eräässä vammaisyhdistyksen säätiöissä ja havainnut, että säätiöinti on hyvä tapa turvata yhdistystoiminnassa syntyneet omaisuudet tuleville sukupolville. Vaikka rakennusoikeus oli pieni, saadut varat pitäisi joka tapauksessa sijoittaa turvallisesti, ei jättää yhdistyksen taseeseen.

”Säätiöinnissä on kyse jatkuvuuden turvaamisesta. Se ei ole epäluottamuksen osoitus itse yhdistykselle. Se osoittaa huolellista varautumista tuntemattomaan tulevaisuuteen, joka voi tulla tullessaan yllätyksiä ja mullistuksia. On tärkeää, että varallisuus on suojassa vaihtelevien tilanteiden mukanaan tuomilta mahdollisilta riskeiltä. Näin säätiöinnin ehdottoman välttämättömänä.”

Säätiön perustamisen valmistelussa kului parisen vuotta. Kauppila muisteli syksyllä 2022, että asiaa valmisteli Työväenyhdistyksen johtokunnan ja valtuustoryhmän tiimi. Hän ei muistanut enää tarkasti pidettyjen kokousten lukumäärää, mutta ”lukuisia niitä oli, olihan kyseessä yhdistyksen historian merkittävin ratkaisu”.

Vihdoin toukokuun alussa 1991 työväenyhdistyksen sihteeri Hannu Aalto postitti jäsenille kutsun yhdistyksen toukokuuseen yleiskokoukseen, jonka ainoana aiheena oli säätiön perustaminen. Päätös tehtiin 26.5.1991 pidetyssä kokouksessa.

”Asia herätti pitkän ja monipolvisen keskustelun. Ymmärrettävästi esiintyi tietynlaista varovaisuutta, koska säätiön toimintatapa oli teknisesti tuntematon.”

Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö merkittiin säätiörekisteriin 1992 Kauppilan toimiessa yhteyshenkilönä. Hän seurasi säätiön toimintaa sen valtuuskunnassa kuulemaansa asti.

”Hallitus on hoitanut erinomaisesti säätiön asiat. Kyseessä ei ole rikas säätiö, mutta asiat on hoidettu huolellisesti paneutuen”, Kauppila sanoi syksyllä 2022.

Naantalın Työväenyhdistyksen säätiö on omistanut kiinteistöjä, joissa on liikehuoneistoja ja kokoontumistiloja, näkyvimpänä Torikadun Tiiliholvi. Säätiö toimii vakavaraisena ja pystyy avustamaan Työväenyhdistystä ja muuta paikallista yleishyödyllistä toimintaa.

JORMA KAUPPILA SYNTYY KUUDEN LAPSEN PERHEESEEN RYMÄTTYLÄN HEINÄISISSÄ.

Se oli pieni metsänreunan mökki Hintsalan tilalla, jossa isä työskenteli renkinä, äiti karjakkona.

Perheeseen kuului kolme poikaa ja kolme tytärtä. Kolmanneksi vanhin Jopi oli yhdeksänvuotias, kun perhe muutti Rymättylästä vanhempien työn perässä Naantalın Luonnonmaalle. Kultarannan kansakoulun ja Naantalın yhteiskoulun jälkeen Kauppilan opinnot jatkuivat kasvatustieteiden maisteriksi Turun yliopistossa. Hän täydensi myöhemmin opintojaan erityisopettajan ja erityisluokanopettajan tutkinnoilla sekä johtamisen ja yritysjohtamisen ammattikorkeakoulututkinnolla.

Kauppila teki opettajana työuransa Turussa, jossa toimi muun muassa kaksi ja puoli vuotta kuulovammaisten koulun apulaisrehtorina sekä yhteensä 35 vuotta rehtorina Samppalinnan ja Katariinan kouluissa.

KUNNALLISET LUOTTAMUSTEHTÄVÄT ALKAVAT JO OPISKELUAIKANA.

Kauppila aloitti luottamustehtävänsä Naantalın koululautakunnan jäsenenä 1977-1980. Sen jälkeen vastuu kasvoi, kun hänet valittiin sosiaalilautakunnan puheenjohtajaksi vuosiksi 1981-1992. Hän toimi kaupunginvaltuustossa 1985-1998 ja kaupunginhallituksessa 1993-1996. Lisäksi hän toimi Naantalın Musiikkijuhlasäätiön hallituksen jäsenenä 1980-2013 ja 1996 perustetun Naantalın Aurinkosäätiön ensimmäisessä hallituksessa. Sitten tapahtui jotain yllättävää.

”Oli loppujen lopuksi hämmästyttävän helppo jättää poliittiset tehtävät, vaikka itse päätöksen miettiminen otti koville”, hän kuvasi syksyllä 2022 päätöstään muuttaa Naantalista Turkuun 1998.

Päätöksentekoa vaikeutti tietoisuus, että ei vain Mikko Rönholm asettanut toiveita, vaan Työväenyhdistyksessä yleisesti odotettiin, että hänestä kasvaisi aikanaan yhdistykselle johtava hahmo.

”En havainnut koskaan yhdistyksen sisällä häiritsevää tai pitkäaikaista ristivetoa, vaikka joskus asioista keskusteltiin terävästikin ja hetkellisillä ristiriitaisuuksilla. Päätökseni muuttaa Turkuun oli henkilökohtainen elämänvalinta.”

Jorma Kauppila kuului Työväenyhdistyksen uskollisimpiin jäseniin. Turun-työvuosiin, ensin Turussa ja sitten Kaarinassa asuessaan hän ei enää jatkanut uusien kotikaupunkinsa poliittisissa luottamustehtävissä. Hän oli kuitenkin uuttera järjestöihminen.

Hän toimi moneen otteeseen yhä Naantalista muuton jälkeenkin Naantalın Työväenyhdistyksen edustajana Sdp:n puoluekokouksissa ja osallistui vuosikaudet puolueen Varsinais-Suomen piirikokouksiin. Hän pysyi Naantalın Työväenyhdistyksen jäsenenä koko elämänsä, vaikka asui viimeiset 24 vuotta poissa Naantalista.

LAPSUUDENKODISSA SYNTYY LUONTAINEN EMPAATTISUUS.

Kauppilan nuorin sisko syntyi kehitysvammaisena. Se sai nuoren Jopin jo kouluvuosina perehtymään kehitysvammaisten asemaan ja siihen liittyviin yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiin. Kauppila teki työnsä ohessa pitkän päivätyön vammaisten ja vaikeavammaisten parissa. Hän toimi Lehtimäen erityiskansanopiston kannatusyhdistyksen hallituksen puheenjohtajana 25 vuotta sekä sen lisäksi muun muassa Kehitysvammaliiton aikuisopetustyön oppimateriaalityöryhmän puheenjohtajana, Kehitysvammaisten tuki-instituutin hallituksen puheenjohtajana, Kehitysvammaisten Tuki -yhdistyksen puheenjohtajana ja Varsinais-Suomen tukipiirin puheenjohtajana. Hänelle myönnettiin ansioistaan Suomen Leijonan ritarikunnan ritarimerkki.

”Ystävystyin Jorman kanssa lukiovuosina. Kävin hänen kutsumanaan Raision Tahviossa, Kaarinan Pompossa ja Paimiossa erityislaitoksissa tapaamassa kehitysvammaisia. Hän suuntautui jo lukiolaisena kehitysvammaisten asioihin voimakkaalla henkisesti tarmolla ja luontaisella empatiallaan ja eläytymiskyvyllään”, Jorma Kauppilan lukioaikainen luokkatoveri, yrittäjä Matti Stenholm muistelee.

YHDISTYSELÄMÄSSÄ KUIN KAIKESSA MUUSSAKIN

”Yhdistyksen naisjäsenten keskuudessa oli hyvin aikaiseen vireillä erikoista naisten toimintaa. Naiset perustivat m.m. keskuuteensa n.s. käsityöseuran, joka työskenteli ompeluiltoja toimeenpannan yhdistyksen hyväksi. Tuon työskentelyn taloudellisen hyödyn omistamisesta kuitenkin eräänä ajankohtina syntyi naisten ja yhdistyksen muitten jäsenten kesken erimielisyyttä. Kaikesta huolimatta tuo naisten seura on toiminut, joskin sen työskentely ehkä toisin ajoin on ollut keskeytyksissä. Tällä kertaa työskentelee yhdistyksen yhteydessä nykyaikainen naisjaosto. Naisten erikoistoiminnan muodotkin ovat aikojen kuluessa muuttuneet ja nykyaikaistuneet. Ja Naantalin yhdistyksen naiset ovat kukin aikansa lapsia yhdistyselämässä niin kuin kaikessa muussakin.”

*Työväenyhdistyksen juhlaulkaisu
1894-1947, toimittanut Fr. E. Sinisalo*

TYÖVÄENYHDISTYKSEN NAISJAOSTON TOIMINTA KUKOISTAA SODAN JÄLKEISINÄ VUOSIKYMMENINÄ 1980-LUVULLE ASTI.

Sen jälkeen toiminta alkoi hiipua. Ilmiön taustalta voi hahmottaa erilaisia vaikuttimia.

Kun työväentalo myytiin, kokoava tekijä ja talkoohengen kahdeksankymmenvuotinen ilme poistui koko yhdistyksen henkisenä symbolina. Yhteisöllisyyden henkeä oli alkanut muutenkin koetella kaikkialla yhteiskunnassa elintason nousu ja perinteisen työväestön keskiluokkaistuminen. Asunnot, autot, veneet, kesämökit ja lisääntyvä matkustelu, koko ”omistamisen taakka” ja siihen liittyvä taloudellinen vastuu vaativat huomion ja vaikuttivat elämäntavan muutoksiin. Perhe muodostui yhä enemmän elämän keskeiseksi arvoksi. Sen vuoksi yhteiskunnallinen tietoisuus tarkentui yleisistä poliittisista aatteista ehkä aikaisempaa pelkistetympin tilipussin sisältöön eli edunvalvonnallisiin odotuksiin.

Naisten osalta merkittävää oli myös, että 1980-luvulle tultaessa naiset osallistuiivat työelämään siinä missä miehetkin, palkka-tasa-arvoa lukuunottamatta. Nainen oli yhtä kiireinen kouluttautumisessa, työelämässä ja ammattiyhdistysliikkeessä kuin mies.

Teollisuus- ja luokkayhteiskunnan poliittinen historia on pitkälle miesvaltaista järjestöhistoriaa. Sosialidemokraattien kannattajakunta on 2020-luvulla selvästi naise-nemmistöinen. Poliittisen keskustelun ja järjestötoiminnan keskiöön ovat nousseet luokkataistelun sijaan yhteiskunnalliset palvelut.

Aatteellisen talkootoiminnan hiipumista naisjaostossa voi pitää yhteiskunnallisten muutosten luonnollisena seurauksena. Ehkä voi kysyä sitäkin, oliko Työväenyhdistyksessä vallinnut tuohon asti käsitys miesten johtamasta aatteellis-poliittisesta toiminnasta ja naisjaostosta yhdistyksen varojenhankintaan osallistuvasta tukitoiminnasta aatteellisen keskustelun ja väittelyn ulkopuolella. Tältä kannalta voisi olla

ymmärrettävää, ettei 2020-luvun maailmassa olisi enää olemassakaan naisjaostoa, edes paperilla.

Käytännöllisesti katsoen näin on käynytkin. Sitä mukaa, kuin Työväenyhdistyksestä on noussut joitakin naisvaikuttajia Naantalin merkittävimpään päätöksentekoon, naisjaoston toiminta on käynyt muodolliseksi.

Naiset itse eivät tarvitse enää naisjaostoa. Yhdistys on heille samanlainen arvotausta ja käytännön kanava luottamustehtäviin kuin miehilläkin. Kysymys kuuluu pikemmin, kuinka kyvykkäät nuoret naiset löytävät yhdistyksen muuttuvassa maailmassa. Yhteiskunnallisen muutoksen vauhtia ja syvyyttä, mutta myös arvomaailman pysyvyyttä kuvaavat naisjaoston viimeisimmät voimakkaat vaikuttajat Raili Eloranta, Riitta Alho ja Sirpa Hagsberg.

HUOLEHDITTAVA IHMISTEN ASIOISTA

Raili Eloranta on huolehtinut naantalilaisten asioista monin tavoin. Hän on tehnyt pitkän päivätyön Kuparivuoren koulun keittiön pääkeittäjänä. Hän oli perustamassa kunnallista ammattiyhdistystoimintaa. Hän oli keskeisenä luottamushenkilönä viemässä läpi 1980-luvun mittavat hyvinvointipalveluiden uudistukset. Hän johti samaan aikaan Työväenyhdistyksen naisjaoston toimeliasta talkootyötä. Hän toi neuvottelu- ja sovittelukulttuurin seurakunnan luottamuselimiin. Kertomus yhteisöllisyydestä alkaa jo hänen lapsuudestaan.

Raili Eloranta

RAILI ELORANNAN TOIMELIAISUUS, TYÖHÖN TARTTUMINEN JA VASTUUNTUNTO TOISISTA IHMISSÄ JUONTUVAT LAPSUUDEN KOKEMUKSISTA.

Rymättylän Aaslan saarella 1930 syntynyt Raili Eloranta kävi kansakoulun kotisaaressaan. Tarkoitus, eikä vain tarkoitus, vaan innostus oli jatkaa oppikouluun Turkuun, jossa kortteerikin olisi ollut tiedossa. Toisin kuitenkin kävi.

Pieni mökki, jossa oli tupa ja kamari, oli Railin ja hänen äitinsä koti. Pitkäaikaisen, aina 1970-luvun alkuvuosille jatkuneen perinteen mukaan turkulaiset pienyrittäjä- ja toimihenkilöperheet tai ”virassa olevat”, kuten sanonta kuului, mies- ja naispuoliset yksineläjät vuokrasivat Naantalista ja lähisaaristosta piharakennuksia ja -mökkejä tai kesähuoneita kesänviettopaikoikseen. Raili Elorannan äiti kävi vuosia Turun torilla myymässä kotimökinsä maatilalla kasvattamiaan varhaisperunoita. Hän oli noilla torimyyntimatkoillaan tutustunut turkulaiseen ”Leinon tätiin”, josta tuli sitten Railin ja hänen äitinsä kesävieras Aaslaan.

Turkulainen neiti Leino ja Railin äiti ystäväystyivät. Heidän kesken oli jo sovittu, kun Raili päättää Aaslan yläkoulun, hän pyrkii Turkuun oppikouluun ja saa tädiltä kortteerin, jossa asua oppikoulun ajan lukuvuodet syksystä keväeseen.

Kaikki oli siis kunnossa ja viimeistä piirtoa myöten suunniteltu, mutta suunnitelmat eivät koskaan toteutuneet. Sota esti lahjakkaan tytön pyrkimykset.

Koulut joutivat sodan vuoksi Turussa evakkoon. Sotavuosien jälkeen kaikki oli Railin osalta myöhäistä. Nuori tyttö oli ehtinyt varttua neljätoistavuotiaaksi. Ei ollut enää mahdollista pohtia oppikouluun menoa.

Ei epäilystäkään, etteikö nuorelle Railille olisi ollut ovi auki opintieillä niin pitkälle, kuin innostusta ja tahtoa olisi riittänyt. Hän erottui jo kansakoulutyttönä ikätovereistaan

paitsi etevänä oppilaana myös toimeliaana ja tunnollisena lapsena, johon opettaja voi luottaa. Myöhemmin vuosikymmenien työuran suurtaoluskeittäöissä tehnyt Raili Eloranta aloitti ruoanlaittotyöt jo kansakouluikäisenä. Kun opettaja oli sairaana, sekin ongelma ratkesi Railin avulla. Opettaja tukeutui Railiin, joka sai astua luokan eteen ja huolehtia koulutovereittensa läksyjen luvusta samalla kun hoiteli vielä keittiössä sopan keiton koulutovereilleen.

Työtä riitti äidin apuna koulun ohessa ja lomien aikana. Raili toimi tilallisten lapsenpiikana sekä tupapiikana eli sisäkkönä ja tarhapiikana eli teki töitä myös navetassa.

Vapaa-aikaa ei tarvinnut murehtia, koska joutilasta aikaa ei ollut.

”Taksvärkkityöt ja talkoot kuuluivat arkisena osana lapsuuteni ja nuoruuteni ajan elämään. Me lapset kilpailimme, kuka sai talkoissa parhaimmat merkinnät talkookirjoihin.”

Aaslasta oli hyvät yhteydet muuhun maailmaan, mutta ne toimivat eri tavalla kuin nyt. Nykyajan maailmanmenoon tottuneelle naantalilaiselle Rymättylän suunta pääsarineen on luonteva ja yksinkertainen asia, ja päinvastoin. Elorannan lapsuudessa oli toisin. Aaslalaiset matkustivat merireittiä suoraan Turkuun, johon yhteysalus kulki kolme kertaa viikossa. Matka taittui talvella hevosreellä. Naantali oli täysin syrjässä elämänmenosta Aaslassa asuville, joilla ei ollut vaikeiden kulkuyhteyksien vuoksi edes Rymättylän kirkonkylään paljon käyntejä. Eloranta muistelee käyneensä Rymättylän kirkolla vain muutaman kerran lapsuudessaan. Turussa matkattiin paljonkin, vaateostoksilla ja muita asioita hoitamassa, ja nuori Raili kulki usein äidin mukana torimyyntimatkoilla myymässä perunaa ja sienä.

Aviomies Reijo Elorantakin oli kotoisin Aaslasta. Railin ja Reijon yhteiselo alkoi kuitenkin Kustavista, mihin nuori Raili palkattiin emännöimään merivartioaseman ruokalan keittiötä. Reijo palveli merivartioasemalla, ja nuoret kohtasivat ja rakastuivat.

Pian Reijo vaihtoi merivartiostosta Urho Nummelinin kipparoimalle laivalle. Nyt tuli Naantali tutuksi. Nuori aviopari muutti Kustavista Naantaliin, jossa koti löytyi Kaivokadun Teollisuustyöväentalon asunto-osakeyhtiöstä. Myöhemmin perhe muutti 1968 valmistuneeseen Puistotien kerrostaloon, jossa Raili asuu yhä.

Raili työskenteli Naantalissa kansakoulun keittäjänä. Hänestä tuli eläkkeelle siirtyneen Selma Leivon seuraaja 1963 valmistuneen Kuparivuoren uuden koulun pääkeittäjänä.

NAANTALISSA RAILI ELORANTA KYSYY ITSELTÄÄN, KENEN NÄITÄ ASIOITA PITÄISI HOITAA, RYHTYY AY-AKTIIVIKSI JA LIITTYY TYÖVÄENYHDISTYKSEN NAISJAOSTOON, JOTA JOHTAA YLI KAKSIKYMMENTÄ VUOTTA.

Maahamme perustettiin 1930 Suomen kunnantyöntekijäin liitto SKL. Sen nimi vaihtui 1958 Kunnallisten työntekijäin ja viranhaltijain liitoksi KTV:ksi ja 1991 Kunta-alan ammattiliitto KTV:ksi. KTV kasvoi aikanaan Suomen suurimmaksi ammattiliitoksi, johon kuului sen viimeisenä toimintavuotena 2005 yli 200 000 jäsentä. KTV fuusioitui vuonna 2006 Valtion ja erityispalvelujen ammattiliiton VAL:n ja Valtion yhteisjärjestön VTY:n kanssa. Fuusiosta syntyi nykyinen Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL.

Yhteiskunnan teollistuminen ja kaupungistuminen alkoi kasvattaa julkisen sektorin toimintoja varsinkin 1960-luvulta alkaen. Sen myötä KTV:kin alkoi saada näkyvyyttä pienissäkin kaupungeissa ensimmäisten paikallisten aktiivien ansiosta. Raili Eloranta toimi ammattiliiton keskeisenä varsinaissuomalaisena aktiivina. Hän oli perustamassa 1960-luvulla KTV:n Varsinais-Suomen osastoa, jonka ensimmäisenä puheenjohtajana toimi. Sittemmin hän oli mukana perustamassa eri paikkakuntien paikallisosastoja, myös Naantaliin. Hän muistaa, että erityisesti Niilo Alho oli aktiivisena tukena KTV:n toimistossa.

”Se oli aikamoista aikaa. Oli työ ja lapset, mies merillä. Mutta kysymys kuului, kenen näitä asioita pitäisi hoitaa. Jonkun oli tehtävä se. Täytyy muistaa, että ihmiset olivat vähän koulutettuja. Ammattiosastoilla oli tärkeä tehtävä huolehtia ihmisten asioista, monin tavoin.”

Ammattiyhdistystoiminnan myötä Eloranta kiinnostui laajemmin yhteiskunnallisista asioista. Hän hakeutui Naantalin Työväenyhdistyksen jäseneksi. Ammattiyhdistysaktiivina omaksuttu toimeliaisuus ja selkeät näkemykset käytännön asioista veivät hänet 1960- ja 1970-lukujen taitteessa yhdistyksen naisjaoston puheenjohtajaksi.

”Jokapäiväinen elämä oli yhä niukkaa ja elämänarvot olivat sellaiset, että se oli hyvin talkoopainotteista aikaa. Teimme käsitöitä ja toimitimme monenlaista muuta puuhaa myyjäisiä varten. Meillä oli ompeluseuratoimintaa, kokoonnuimme vuoronperään toistemme kotona. Jossain vaiheessa aloimme kokoontua ompeluseurana työväentalolla. Muistan senkin, kuinka autoimme yhdessä mahdollisuuksien mukaan, jos jollain oli jotain hankaluuksia henkilökohtaisessa arkielämässään.”

Vanhalle Työväentalolle 1958 perustettu elokuvateatteri aloitti sekin toimintansa talkoovoimin. Kioski ja lipunmyynti hoituivat alkuvuosina naisjaoston talkoina.

Elorannan puheenjohtajuudesta tuli pitkä pesti. Hän jatkoi 1990-luvulle asti, kunnes Riitta Alho seurasi häntä naisjaoston puheenjohtajana. Eloranta puolestaan oli ehtinyt toimia siinä vaiheessa jo pitkään poliittisissakin luottamustehtävissä.

Hän muistaa 1970- ja 1980-luvut koko yhteiskunnan kannalta tärkeiden uudistusten aikana, mikä sykehdyttää vieläkin mieltä.

”Saimme aikaan paljon isoja ja myönteisiä asioita, peruskoulusta alkaen, terveyskeskus, lasten päivähoito, koko hyvinvointipalvelujen luomisen korkeasuhdanne. Se oli omalla tavallaan uudistusten kannalta hienoa aikaa, vaikka työmääränä rankkaa. Kokouksia oli paljon, kun rakensimme Naantalin julkisia palveluita. On selvää, että 1990-luvun romahdus olisi ollut ihmisten henkilökohtaisessa arkipäivässä vielä syvempi ilman 1980-luvun uudistuksia.”

Elorannan luottamustehtäväura kaupunginvaltuustossa, kaupunginhallituksessa, sosiaalilautakunnassa ja seurakunnan luottamuselimissä on pisin ja monipuolisin Työväenyhdistyksen naisjäsenistä.

Politiikkaan kuuluvat myös vastoinkäymiset, mutta ”harmituksia ei jääty märehittämään, menimme eteenpäin”.

Eloranta kiittää ammattiyhdistystaustaan, että oli oppinut kuuntelemaan muita osapuolia ja keskustelemaan asioista. Aikalaiset muistavat, jos neuvottelut tuntuivat jumittuvan umpikujaan, varsinkin seurakuntaelinten vastakkainasetteluissa Elorannan sovittelukyky tuli esiin. Asioita opittiin hänen aloitteestaan jättämään myös pöydälle. Sillä tavoin mielet yleensä rauhoittuvat ja harkinta loi myönteisen kompromissin. Se oli yhteisöllisyyteen nojaavan kokemuksen luomaa sivistystä.

Raili Eloranta on saanut Tasavallan presidentin myöntämän Seurakuntaneuvoksen arvonimen.

(tästä on kuva, kuvateksti.)

ELÄMÄ ON YHTEINEN

Riitta Alho seurasi Raili Elorantaa naisjaoston puheenjohtajana. Merkittävimmän työnsä Työväenyhdistyksen jäsenenä hän teki seurakunnan luottamustehtävissä, joissa toimi yhtäjaksoisesti 1980-luvun alusta 40 vuoden ajan.

Riitta Alho

ENNEN KUIN TULEE PYSYVÄSTI NAANTALILAISEKSI, RIITTA ALHO VIETTÄÄ VANHEMPIENSA JA SISKONSA KANSSA LAPSENA KAIKKI KESÄNSÄ NAANTALISSA.

Perhe asui Turussa, mistä Alho on kertonut eloisesti kirjassa *Lapsuuteni Turku 2* (Turkuseura 2011) yhtenä sen kirjoittajista. Ensimmäiset Riitan syntymän jälkeiset kesät perhe asui Luostarinkadulla, sitten Lappalaistenmäessä. Riitta oli alle kouluikäinen, kun vanhemmat rakensivat Pirttiluotoon pienen merenrantatalon pysyväksi kesänviettopaikaksi.

Kun Riitta oli 16-vuotias, perhe vietti yhden kokonaisen talvenkin Pirttiluodossa. Sinä talvena Riitta tutustui Naantalissa Urpo Alhoon. Nuori rakkaus leimahti. Riitta oli 18- ja Urpo 20-vuotias, kun he saivat ensimmäisen lapsensa.

Riitta Alho oli käynyt keskikoulun. Se oli 1960-luvun työmarkkinoilla isompi meriitti kuin 2000-luvun ylioppilastutkinto, joka ei pätevöitä spesialisoituneessa yhteiskunnassa mihinkään. Lyhyt vertailu kuvastaa yhteiskunnan muutosta. Ylioppilaiden osuus omasta ikäluokastaan oli vuonna 1965 13 prosenttia, kun se oli korkeimmillaan 40 vuotta myöhemmin 2005 jo 54 prosenttia ja on 2020-luvulla hieman alle 50 prosenttia.

Alholla oli 22-vuotiaana jo muutaman vuoden monipuolinen toimistotyökokeemus, kun hän tuli syksyllä 1966 Naantalın kaupungin palvelukseen, missä työ jatkui eläkeikään asti. Alhon aloittaessa puhelinkeskuksen hoitajana Naantalın kaupungin hallinnossa työskenteli kaupunginjohtaja Jaakko Kalkkaan ja kaupunginsihteeri Risto Vuorisen lisäksi kuusi muuta henkilöä.

Kaupungin tehtävät laajenivat 1970-luvulla nopeasti. Hallinto kasvoi. Kaupunki perusti 1975 arkistonhoitajan viran. Alho alkoi käydä tehtävästä kiinnostuneena hyvissä ajoin arkistointiin liittyviä maakunta-arkiston kursseja. Itse työ oli antoisaa. Kun kaupungin organisaatio ja tallennettavan tiedon määrä koko ajan kasvoi, Alho nimitettiin myöhemmin keskusarkiston hoitajaksi. Siinä työssä hän muun ohessa koulutti kunkin hallinnonalan arkistovastaavan tehtäväänsä. Hän siirtyi eläkkeelle keskusarkiston hoitajan pitkäaikaisesta tehtävästä.

URPO ALHO (syntymävuosi - kuolinvuosi) SYNTYY MASKUSSA KUUSILAPSISEEN PERHEESEEN.

Hän teki pitkän luottamushenkilöuran Naantalın kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa. Urpo Alhon isä osallistui aktiivisesti politiikkaan. Maskun sosialidemokraatit kokoontuivat Alholla. Pieni Urpo kuunteli, kun aikuiset pitivät kokouksiaan.

Urpo Alhon varsinaiseen poliittiseen heräämiseen vaikuttivat hänen isänsä isän kirjeet, jotka ilmeisesti sattumalta päätyivät jossain vaiheessa nuoren Urpon käsiin.

”Urpon isoisä ei osallistunut millään tavoin punakaartin toimintaan. Hänet kuitenkin yhdistettiin yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneena suutarina punakapinallisiin ja vangittiin, syyttömänä. Hänen kohtalokseen koitui Hennalan vankileiri. Hän kuoli siellä nälkään”, Riitta Alho kertoo.

Urpo punnitsi elämänarvojaan. Hän sanoi Riitalle, ”minun paikkani on Työväenyhdistyksessä”.

Riitta Alhon kotitausta oli tyystin erilainen.

”Omat vanhempani eivät kommentoineet politiikkaa sanallakaan. He kävivät äänestämässä, mutta siskoni ja minä emme tienneet koskaan, ketä he äänestivät. Olen luonteeltani avoin asioille. Minusta oli luonnollista, että tuin Urpoa hänen ratkaisuisaan. Elämämme oli yhteinen. Seurasin pian häntä Työväenyhdistyksen jäseneksi.”

Riitta Alho liittyi naisjaoston toimintaan, jossa hänen aktiivisuutensa pantiin merkille. Hänet valittiin aikanaan Raili Elorannan pitkäaikaisen työn jatkajaksi.

Pikkuhiljaa talkoohenkisyys alkoi hiipua, kun perheitten elintaso nousi ja vapaa-ajan mahdollisuudet monipuolistuivat. Jaoston toiminta oli ollut aikaisemmin talkoohenkisyiden ohella myös virkistystoiminnan luonteista..

”Naiset siirtyivät yhä enemmän työelämään, sillä oli oma merkittävä vaikutuksensa mahdollisuuteen osallistua.”

Riitta Alhon aikana naisjaoston suora poliittinen toiminta voimistui.

”Tehtiin paljon vaalityötä. Varsinkin Mikko Rönnholmin ollessa ehdokkaana eduskuntavaaleissa lomakin otettiin perheissä sen mukaan, että päästiin tekemään vaalityötä.”

Työväenyhdistyksen yleinen toiminta on sujunut Alhon mielestä ilman, että erityisiä ristiriitoja olisi jäänyt kaiheartamaan mieltä.

”Yhdistyksen yleiskokouksissa jotkin valinnat saattoivat aiheuttaa ristiriitoja, ja piti äänestääkin luottamuspaikoista. Erilaisista ajankohtaisasioista on keskusteltu joskus tiukasti. Se kuuluu normaaliin elämään, ja sen vuoksi kokoukset järjestetään, että asiat keskustellaan läpi. Se on tasa-arvoinen tapa toimia. Vaikka yhteiskunnan yleinen suhtautuminen naisiin oli aktiivisen toimintani alkuaikoina erilainen kuin nyt, en ole kokenut Työväenyhdistyksessä koskaan huonoa suhtautumista naisiin.”

ALHOJEN PITKÄAIKAINEN OALLISTUMINEN LUOTTAMUSTEHTÄVIIN OVAT HIEMAN PEILIKUVAMAISET.

Urpo Alhon vuosikymmenien mittainen työ valtuustossa ja sitä myötä kaupunginhalituksessa alkoi vuoden 1977 vaaleista. Riitta Alhokin ehti toimia tällä vuosituohannella yhden vaalikauden ajan kaupunginvaltuustossa, mutta hän ei asettunut uudestaan ehdolle. Hän koki 1983 alkaneen seurakunnallisen luottamustoiminnan sydämenasiakseen. Urpo puolestaan toimi ennen Riittaa yhden kauden kirkkovaltuustossa, mutta se riitti hänelle. Hän koki omakseen kaupungin luottamustehtävät.

”Minunkin kokemuksen seurakunnan päätöksenteosta oli aluksi hyvinkin ristiriitainen. Tuntui, että emme päästä mistään merkittävistä asioista, etäännyimme seurakunnan yhteisyydestä. Esiintyi henkilökohtaisia ristiriitoja.”

Ajan myötä asiat muuttuivat. Ristiriitoja aiheuttaneiden talousasioiden ohella seurakunnan luottamushenkilöt painoutuivat työssään myöhemmin pohtimaan yhä enemmän seurakunnan ja ihmisten suoraa yhteyttä ja vuorovaikutusta.

”Miten lähestyä ja palvella paremmin seurakuntalaisia. Olen iloinen, kuinka seurakunnan näkyminen ihmisten arjessa on lisääntynyt. Diakonian rinnalle ovat tulleet monenlaiset kerhot, tapaamiset, keskustelut, kirpputorit, Cafe Armon aukiolo arkipäivinä. Nuori kirkkoherra Jani Kairavuo on ihmisläheinen, elävää elämää ymmärtävä seurakunnan johtaja, ja yhteistyö aikaisempienkin kirkkoherrojen, Lasse Jyväksen, Rauno Heikolan, Ensio Ruskovuon ja Jyrki Rautiaisen kanssa oli aina antoisaa”, Riitta Alho sanoo marraskuussa 2022.

RIITTA ALHON LAPSUUDEN TOIVEAMMATTI ON LÄHETYSSAARNAAJA.

Hänestä tuntuu, että luottamustoiminta seurakunnassa ja koulutustehtävät kaupungin keskusarkiston hoitajana ovat tietyllä tapaa vastanneet omassa mitassaan lähetysaarnajaan uskonnollisen yhteisyyden rakentamista ja opetustehtävää.

Muutkin ovat sen huomanneet. Syksyllä 2022 ennen seurakuntavaaleja jotkut häntä pitkään äänestäneet naantalilaiset pysäyttivät hänet kadulla ja sanoivat, ketä tässä nyt osaa äänestää, kun et ole enää ehdokkaana.

”Tunnen, että olen ollut kotonani seurakunnassa alkuvaiheen hämmennyksen jälkeen.”

Seurakuntatoiminta tuli Alholle tutuksi jo lapsena. Hän aloitti kolmevuotiaana pyhäkoulun, osallistui myöhemmin tyttökerhoon, lauloi vuosia Turun tuomiokirkon kuorityöissä ja myöhemmin hetken Naantalin kirkkokuoroakin.

”Lapsuudenkodissani hengellinen elämä oli läsnä kaikkina päivinä. Olen oppinut luottamaan rukouksen voimaan.”

Hän havainnoi elämää ennen kaikkea kristilliseltä kannalta. Seurakunnan tärkein tehtävä on hänen mielestään julistustyö.

”Kirkonpalvelijat ovat pääsääntöisesti tätä tehtävää varten. Itse olen kokenut heikkojen, sairaitten ja yksinäisten, niin lasten kuin vanhustenkin auttamisen ja tukemisen tärkeäksi seurakuntatyössä. Diakonia on seurakunnan tärkeimpiä tehtäviä. Toisaalta

olen joutunut ihmettelemään myös seurakunnan hallinnossa yleisesti vallitsevaa ahneuden ilmapiiriä. Sitä en ole koskaan ymmärtänyt.”

Luottamustehtäviä on kertynyt vuosikymmenien mittaan myös Marianrinteen vanhustentalon hallituksessa seurakunnan edustajana, Turun arkkihiippakunnan piispanvaalin valitsijana ja kotiseutuyhdistys Vallis Gratiaen johtokunnassa. Riitta Alho on aktiivitoimintaan osallistuva ainajsenen yli 50 vuotta naantalilaisten ikäihmisten parissa vapaaehtoistyötä tehneessä Vanhusten tuki ry:ssä.

Työväenyhdistyksestä hän sanoo:

”Yhdistyksessä on aina ollut hyvä olla. En olisi koskaan voinut ajatella osallistuvani johonkin, josta en pidä. Työväenyhdistyksestä on jäänyt mieleen erityisesti Paavo Pensamo. Hän oli luonteva ihminen, joka ymmärsi elämää monin tavoin.”

MITEN TULEVAISUUDESSA KÄY

Sirpa Hagsberg uskoo, että tulevaisuudessa luottamushenkilöt keskustelevat entistä mutkattomammin yli puoluerajojen. Periaatteet ovat kuitenkin selvät. Hyvä luottamushenkilö ymmärtää perimmäinen tehtävänsä, jokaisen yksilön mukanaolon turvaaminen yhteiskunnan muutoksissa. Se on arkipäivän sosialidemokratiaa.

Sirpa Hagsberg

HISTORIAA VASTEN VOISI SANOA, SIRPA HAGSBERG ON VUONNA 2023 TULEVAISUUDEN SOSIALIDEMOKRAATTI NYKYAJASSA.

Hän on aatteellinen, mutta ei ideologinen: hän on sitoutunut puolueensa arvoihin, mutta keskustelee päätöksentekijänä kenen hyvänsä kanssa toisenlaisista näkökohdista.

”Vaikka olen tietysti puoluepoliittisesti profiloitunut, koen kantavani vastuun yhteisten asioiden ratkaisusta. Arvostan oman puolueeni menneiden sukupolvien työtä. Päätöksenteossa arvostan nykyistä ja tulevaa ymmärtävää arkijärjen käyttöä.”

Tällainen käytännönläheisyys on hänen mielestään kuntapolitiikassa huomattavasti helpompaa, kuin valtakunnan politiikassa, jossa ideologiat ja puolueiden välinen valtapeli nousevat helposti esiin. Puoluetaktikointia, jossa tehdään yllättäviä irtiottoja sovitusta, on ehtinyt esiintyä hänen mielestään jossain määrin myös Varsinais-Suomen aluevaltuustossa, johon hänet valittiin vuoden 2022 tammikuun ensimmäisissä aluevaaleissa.

Hagsbergin käytännöllisyys on mutkatonta ja suorapuheista, kodin perua. Hagsbergin vanhemmat Veikko ja Aila Ryyänen olivat työväenyhdistyksen jäseniä ja pitkäaikaisia kunnallisia luottamushenkilöitä.

”En ole koskaan tutkinut eri puolueitten ohjelmia, jotta olisin tehnyt sen perusteella poliittisen puoluevalintani. Olen omaksunut arvoni luontaisesti kotoa äidinmaidossa. Ihmisten mukanaolosta yhteiskunnassa on kannettava vastuu. Se ei tarkoita, että ketään pitäisi paapoa, sellaista en arvosta. Pitää kannustaa ja tyrkkiä huolehtimaan itsestään ja asioistaan. Aloin pohtia lukioikäisenä yhteiskunnallisia asioita. Minua pyydettiin kouluneuvostovaaleihin ja tulin valituksi. Samoin minua pyydettiin aikoinaan valtuustoehdokkaaksi kuntavaaleihin. En ollut itse ajatellut asiaa. Mietin hetken ja päätin osallistua. Sen jälkeen kaikki oli selvää. Olen sellainen luonne, että jos lupaan tehdä jotain, teen tosissani ja huolellisesti. Ehkä minua nuoremmat ihmiset osaavat sanoa myös ei. Se on ollut minulle vaikeampaa.”

RYYNÄSEN PERHE MUUTTAA RAISIOSTA NAANTALIIN 1963.

Kolmevuotias Sirpa tutustui naantalilaiselämää vanhan kaupungin kujilla. Perheen ensimmäinen koti sijaitsi Hamppukehruunkadulla Sirpan isisoäiti Sofia Kauniston talossa. Kaunisto oli kylvettäjän ammattinsa vuoksi tunnettu naantalilainen. Hänestä alkaa yhden perheen historia Naantalin Työväenyhdistyksen jäsenenä.

Muutama vuosi myöhemmin vanhemmat rakensivat omakotitalon Taimoon. Oli hauska sattuma, että naapureiksi osui kaksi Työväenyhdistyksen menneiden vuosikymmenien historiaan keskeisesti liittynyttä perhettä, Pentti Paanasen ja Reino Penttisen perheet.

Sirpa Hagsberg opiskeli ensin ylioppilasmerkonomiksi ja työskenteli pankissa. Pankkimaailman tekniset ja toiminnalliset myllerrykset sekä orastavat fuusiokeskustelut saivat hänet pohtimaan alanvaihtoa. Hän lähti opiskelemaan terveydenhuoltoalaa ja valmistui erikoissairaanhoidajaksi. Hän täydensi myöhemmin terveydenhoito-oppilaitoksen tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnolla.

Hän työskentelee 2023 apulaisosastonhoitajana Naantalin terveyskeskuksessa. Se on hänen ensimmäinen vakanssinsa sairaanhoitoalalla ilman vuorotyötä. Kolmikymmenvuotiseen alan työkokemukseen sisältyy muun muassa kuusi vuotta Turun yliopistollisen keskussairaalan teho-osastolla.

Hän osallistui edunvalvontatehtäviin aikoinaan kuusi vuotta sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon koulutettujen ammattijärjestö Tehyssä oman ammattiosastonsa sihteerinä.

Hänet valittiin Naantalin kaupunginvaltuustoon ensimmäisellä yrittämällä vuoden 2000 vaaleissa. Hän vuonna 2023 neljättä kautta kaupunginhallituksessa ja valtuustoryhmän puheenjohtajana. Hän arvostaa luottamustehtäviä niiden käytännönläheisyyden ja ihmisten arkeen liittyvien ratkaisumahdollisuuksien vuoksi. Hänen kokemuksensa mukaan juuri ne tuovat kunnalliseen päätöksentekoon mahdollisuuden luontevaan keskusteluun.

Ideologisiksi tunnistettavia kynnyksiä voi esiintyä merkittävässä kaupunkisuunnittelun liittyvissä kysymyksissä, kuten koulujen ja päiväkotien keskittämisessä ja eräissä muissa kaavoitus- ja investointikysymyksissä.

Vaalikaudella 2017-2021 eräät Naantalin kaavoitukseen liittyvät seikat näkyivät julkisuudessa hyvinkin riitaisina. Asioiden uutisoinnissa saattoi toteutua eräänlainen journalismiin sisäänrakennettu taittovirhe: jokainen yksittäinen uutinen voi olla tosi, mutta niistä muodostuva kokonaiskuva ei.

”Ne olivat todella vaikeita asioita, jotka juontuivat pitkältä ajalta. Mutta politiikan ja vuorovaikutuksen yleiskuva on parempi, kuin noihin ratkaisuihin liittyneet ongelmat. Uskon, että menemme siinä suhteessa koko ajan hyvään suuntaan.”

Tulevaisuus vaikuttaisi päätöksenteon poliittisen ilmapiirin ja keskustelukulttuurin kannalta, että ”on hyvä henki, asioista pystytään keskustelemaan”. Paineita päättäjille kasautuu työmäärän lisääntymisestä ja tiedon spesialisoitumisesta. Virkahenkilöhallinto pyrkii nopeuttamaan asioiden käsittelyä lisäämällä viranomaispäätöksiä kaupunginhallitukselle tulevan valmistelun ohi.

”Olen realisti. Kaikkea kasvavaa asiamäärää ei tarvitse tuoda valmisteluun, koska on myös läpihuutoasioita, mutta tähän sisältyy perusteltu huoli vallan siirtymisestä kaupunkilaisilta virkahallinnolle. Asiaan pitää suhtautua vakavasti.”

SIRPA HAGSBERG OSALLISTUU ENSIMMÄISIIN VALTUUSTOVAALEIHINSA SITOUTUMATTOMANA EHDOKKAANA SOSIALIDEMOKRATTIEN LISTALLA.

Hän ryhtyi ehdokkaaksi pyynnön ja harkinnan jälkeen. Vasta kun tuli valituksi, hän liittyi Työväenyhdistyksen ja Sdp:n jäseneksi.

Luottamustoimet ovat herättäneet kiitollisuudentunteen palkitsevasta elämänopista.

”On ollut hieno kokemus päästä mukaan niin moneen tehtävään, verkostoitua ja oppia tuntemaan ihmisiä, heidän työtään ja taustaansa, erilaisia yhteiskunnallisia ja elämäntapoja.”

Hagsberg kuului kahdeksan vuotta Naantalin koulutuslautakuntaan. Hänellä on ollut pitkäaikaiset luottamustehtävät Raision seudun koulutuskuntayhtymä Rasekossa, Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä ja nyttemmin hyvinvointialueen valtuustossa. Hän kuului edellisellä valtuustokaudella kaupunginhallituksen toisena varapuheenjohtajana Raision ja Naantalin johtavien päättäjien yhteistyöelin Raina-toimikuntaan.

”Arvostan myös, että olen päässyt valitsemaan johtavia virkahenkilöitä tehtäviinsä.”

Hän pitää tärkeänä pitää päätöksenteon ja kaupungin operatiivisen toiminnan lähtökohdat erillään toisistaan, kun itsellä on ollut rooli molemmilla puolilla.

”Päätöksentekoa voi häiritä tietämättömyys, kuinka asiat käytännössä toimivat. Se on dilemma, joka pitää ratkaista tasapainoisesti.”

Työväenyhdistyksessäkkin on vierähtänyt kahdeksan vuotta varapuheenjohtajana. Yhdistyksessä on vuonna 2023 toistasataa jäsentä, mutta Hagsberg on huolissaan yhdistyksen tulevaisuudesta.

”Sitä on pitkälle tulevaisuuteen tällä hetkellä hankala hahmottaa. Yhdistyksemme jäsenten keski-ikä nousee. Aktiiviseen toimintaan osallistuvat ovat vähissä, ja hekin ovat enimmäkseen yhdistyksen iäkkäämmästä päästä. Mutta saamme silti jatkuvasti myös mielenkiintoisia nuoremman ikäluokan yksittäisiä jäseniä. Kiinnostava nähdä, mitä ihmiset ajattelevat ja miten tulevaisuudessa käy.”

Miten julkisen sektorin toiminnan viime vuosikymmeniltä työnsä ja luottamustehtäviensä puolesta läpikotaisin tunteva Hagsberg näkee vuonna 2023 julkisten palveluiden rahoitusaseman tulevaisuuden?

”Velkaantuminen ja veronkorotukset eivät ole pitkällä aikavälillä kestävä ratkaisu. Tarvitsemme rakenteellisia muutoksia, mutta niillekin on annettava aikaa. Julkinen sektori tarvitsee rinnalleen yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin. Tarvitsemme toimivan yhteiskunnan, jossa jokaiselle riittää työtä, millä pidämme hyvinvointiyhteiskunnan pyörät pyörimässä tinkimättä sivistyksestä, terveydestä tai turvallisuudesta.”

UUSI PEILIKUVA

Leena ja Lasse Luomaa yhdistää moni asia lapsuudesta alkaen. Kumpikin oli kymmenen korvilla, kun menetti isänsä. Kummankin oli otettava nuorena vastuuta omasta elämästään. Kumpikin koki 1970-luvulla Työväenyhdistyksen nuorisajaoston elämäänsä innostavana yhteisönä.

Leena ja Lasse Luoma

KERTOMUS ALKAA SODANJÄLKEISEN SUOMEN MAASEUDULTA.

Leena Luoma, os. Lindholm syntyi kahdeksanlapsiseen pienviljelijäperheeseen Kuusjoella, Salon seudun pienessä maaseutukunnassa, joka yhdistyi 2000-luvulla Salon kaupunkiin. Äiti pärjäsi ”kuin ihmeen kaupalla”, kuten Leena Luoma sanoo, ison lapsikatraan kanssa sotaveteraanimiehensä varhaisen kuoleman jälkeen.

Lasten piti ryhtyä töihin sitä mukaa, kuin oli mahdollista. Leena ja yksi hänen siskoistaan kävi keskikoulun. Leena ehti aloittaa Salossa lukion. Lahjakas tyttö joutui pohtimaan elämänvalintoja kovissa olosuhteissa.

”Lukio oli maksullinen ja jokapäiväinen koulumatka linja-autolla maksoi. Siihen aikaan ei ollut sosiaalisia turvaverkkoja. Ajattelin, etten voi rasittaa perhettä lukio-opinnoillani.”

Ensimmäinen työpaikka löytyi lähettinä Salon Seudun Osuuspankissa. Pankissa työskennellyt serkku opetti tulokkaalle toimistotyötkin. Niillä eväillä työt jatkuivat toimistotyöntekijänä ja konekirjoittajana Helsingissä, johon paras kaverikin oli muuttanut. Sitten alkoi tapahtua kuin elokuvakäsikirjoituksessa.

Kaverin miehellä oli sukua Seinäjoella, johon Leena matkusti pariskunnan kutsu- ja kaveritapaamiseen. Tilaisuuteen saapui myös nuori turkulainen metallimies Lasse Luoma. Hän oli kotoisin Seinäjokeen nykyisin kuuluvasta Ylistarosta. Sattumalta hänen serkkunsa oli Leenan kaverin miehen opiskelukaveri. Leena ja Lasse kohtasivat. Rakkaus leimahti. Kolmen kuukauden kuluttua Leena pakkasi kimpunsa ja kampsunsa ja muutti Helsingistä Turkuun, missä Lasse asui nuorisohotellin 16 neliön yksiosassa. Nyt he asuivat siellä molemmat.

Lasse Luoma oli kuusilapsisen perheen nuorin, kun muurari-isä kuoli. Hän kävi Seinäjoella ammattikoulun metallilinjan. Työttömyys oli voimakasta. Seinäjoen seudun nuorilla ei ollut jäämistä kotiseudulle. Kaksi vanhempaa siskoa opiskeli Turun yliopistossa. Lassekin suuntasi Turkuun. Hän kävi Wärtsilän telakan ammattikoulun, työskenteli kaksi vuotta telakalla laivalevyseppänä, otti puolen vuoden pestin rauhan-turvaajaksi Kyprokselle, työskenteli vajaan vuoden Eskilstunassa Volvon traktoritehtaalla, kunnes palasi Turkuun. Työpaikka löytyi palo- ja nostolava-autojen laitevalmistuksesta laitevalmistaja Nummelalta.

Sittemmin työpaikka siirtyi Naantaliin, jossa sama työnantaja jatkoi Hydrostat-nimellä toimintaansa Myllykoneen entisissä tiloissa, nykyisen Aurinkosäätiön rakennuttaminen palvelutalojen paikalla. Siinä vaiheessa Leena oli muuttanut Turkuun ja kävi töissä sotilaspiirin esikunnassa. He olivat nuori aviopari Lasse ja Leena Luoma, ja nyt Naantalin kaupunki etsi konekirjoittajaa. Leena sai paikan. Muutto Naantaliin tapahtui 1974.

Ei aikaakaan, kun nuorenparin ovikello soi Nuhjalan kerrostalossa. Kylään tuli kolme nuorta miestä, Hannu ja Heikki Aalto sekä Jukka Myöhänen. He kertoivat, että Naantaliin Työväenyhdistykseen oli perustettu nuorisajaosto. Se oli aloittanut aktiivisen poliittisen ja opintopiiritoiminnan. Luomat liittyivät nuorisajaostoon.

Päätös oli helppo, mutta mistä vierailijat tiesivät tulla tapaamaan vasta Turusta muuttaneita uusia naantalilaisia?

Ilmeisesti sana oli kiirinyt. Lasse oli jo ennestään sosialidemokraattisen nuorisojärjestö SNK:n jäsen ja toiminut sen paikallisosasto Turun sosialidemokraattisessa killassa ja ammattiyhdistysaktiivina Metalliliiton osasto 1:ssä.

Lasse Luomalle sosialidemokratia merkitsi luontaista sukuperintöä. Hänen isänsä oli sosialidemokraatti. Silläkin oli merkitystä, että sisko Anna-Liisa Luoma toimi Lassen muuttaessa Turkuun sikäläisen Ursin-seuran sihteerinä.

”Merkittävintä oli, että sosialidemokraattien Turun kunnallisjärjestö oli alkanut agitoida vastakaikua vaaleihin kommunisteille ja heidän ammattiyhdistytoiminnalleen. Lähdin Turussa mukaan kunnallisjärjestön kannustamana monipuoliseen poliittiseen ja järjestökoulutukseen.”

Leenakin liittyi nuorisajaoston ja sen myötä automaattisesti puolueen jäseneksi. Nuoren avioparin elämässä alkoi poliittisesti innostava aika.

Järjestökurssit jatkuivat. Nuorisajaoston jäsenet osallistuivat myös SNK:n Turun piirin koulutuksiin. Jaoston radikaalivasemmistolaisia teorioita käsitelty opintopiiri kokoontui monta vuotta Työväentalolla viikottain syksystä kevääseen. Lauantai-ilta-päivisin Työväentalon elokuvateatteri Kinossa kokoontui nuorisajaoston elokuvakerho.

”Järjestimme Naantalissa myös SNK:n piirikokouksia. Ne työllistivät kovasti. Nuorisajaoston aika 1970-luvulla oli yhteiskunnallisesti hyödyllinen ja hieno poliittinen koulu”, Leena Luoma sanoo.

”Koin nuorisajaoston toiminnan innostavana ja yhteisöllisenä. Teimme yhteisiä retkiä SNK:n tapahtumiin. Yhteishenki oli

korkealla. Heikki Aalto oli jaoston primus motor. Hän otti perinpohjaisesti selvää kaikista asioista. Hänellä oli hyvä poliittinen silmä, kuten veljellään Hannullakin. Hän tunniti, miten poliittiset kiemurat toimivat, eikä pelännyt.”

SNK:n liittokokoukset olivat tuohon aikaan kulttuuri- ja liikuntatapahtumineen melkoisia festivaaleja. Liittokokousten urheilutapahtumat, joissa Lasse osallistui muun muassa 1 500 metrin juoksuun, poikivat liikunnalliselle avioparille elämänikäisen aktiivisen liikunta- ja luontoretkeilyharrastuksen. Lasse Luoma on juossut neljä täysmaratonia. Hän toimi vuodesta 1978 jonkin aikaa myös 2022 lakkautetun TUL-seura Naantalin Tovereitten puheenjohtajana.

1970-LUKU EDUSTAA VASEMMISTOLAISEN NUORISOLIIKKEEN NÄYTTÄVINTÄ AIKAA SUOMESSA.

Sen näkyi Naantalissakin, myös Työväenyhdistyksen sisäisinä ristiriitoina.

Naantalissa toimi 1970-luvulla kaksi vasemmistolaisista nuoriso-osastoa, Työväenyhdistyksen nuorisajaosto ja Suomen demokraattisen nuorisoliitto Sdnl:n paikallisosasto Naantalin demokraattiset nuoret.

Työväenyhdistyksen nuorisajaoston jäsen numero 1, Jorma Kauppila muisteli syksyllä 2022, että nuorisajaostoon olisi kuulunut parhaimmillaan kolmisenkymmentä jäsentä. Naantalin demokraattisiin nuoriin kuului alle kymmenen jäsentä. Silläkin oli opintopiiri, jossa luettiin 1800-luvun venäläisiä vallankumousklassikoita, kuten Leniniä ja Plehanovia. Käytännössä osaston tarkoitus oli taistolaisjohtoisena värvätä jäseniä kahtiajakautuneen Suomen Kommunistipuoleen vähemmistöosapuolen osastoihin, jotta vähemmistö olisi saanut mahdollisimman suuren edustuksen SKP:n 17. edustajakokoukseen 1975. Vähemmistössä ollut osapuoli valmistautui ottamaan puolueessa mahdollisimman vahvan jalansijan, josta olisi voinut valmistautua yliotteen saavuttamiseen 18. edustajakokouksessa 1978. Sitä silmälläpitäen Naantalin demokraattisten nuorten jäsenillekin tarjottiin puolueen jäsenyyttä, mutta vain yksi tai kaksi uutta jäsentä liittyi puolueeseen.

Siinä missä Naantalin demokraattiset nuoret oli passiivinen pelinappula taistolaiskommunistien taktiikassa, Työväenyhdistyksen nuorisajaostosta muodostui muutama vuoden ajaksi naantalilaisen poliittisen järjestöelämän näkyvin toimija. Se harjoitti opintopiirissään käytännön politiikan kannalta etäistä teoretisointia, mutta sivistyksellisesti laaja-alaisesti vasemmistolaisuuteen perehtyen. Käytännön politiikassa se oli todellinen, varteenotettava ruohonjuuritason toimija. Se piiristä nousi aikanaan myös neljä uutta valtuutettua, Irmeli Aalto, Hannu Aalto, Heikki Aalto ja Jorma Kauppila.

Heikki Aallon ensimmäisten vaalien mainoslause Uusi Aalto oli suunnattu sekä naantalilaisille yleisesti että myös Työväenyhdistyksen vaikuttajille. Aallon seuraavien vaalien iskulause Vaihtoehto jees-miehille oli protesti sosialidemokraattien ja kokoomuslaisten kunnallispoliittiselle yhteistyölle.

Nuorisajaoston nuorimmat jäsenet Jorma Kauppilaa lukuunottamatta olivat ohjelmallisesti napit vastakkain Työväenyhdistyksen johdon ja eräiden muitten pitkäaikaisten

jäsenten kanssa. Kauppila ja häntä muutaman vuoden vanhemmat nuorisajaoston jäsenet Irmeli ja Hannu Aalto toimivat Työväenyhdistyksen kunnallispoliittisen linjan takana. Sosialidemokraattien sisäisessä keskustelussa puhuttiin oikeisto- ja vasemmistodemareista. Työväenyhdistystä kritisoineet nuorisajaostolaiset kokivat itsensä vasemmistososialidemokraateiksi.

YMPÄRISTÖKYSYMYKSET NOUSEVAT NAANTALIN PAIKALLISPOLITIIKAN KESKIÖÖN 1980-LUVULLA.

Suomen kuntiin, myös Naantaliin, perustettiin 1980-luvulla ympäristölautakunnat. Se aiheutti Työväenyhdistyksessä uusien ristiriitojen ajan.

Naantaliin oli perustettu 1979 luonnonsuojeluyhdistys. Lasse Luoma toimi pitkään yhdistyksen hallituksessa. Luontomiehenä hän oli selvä valinta kaavoitus- ja ympäristölautakuntaan, jossa ympäristöpolitiikka edusti melko uutta hallinnon alaa. Lautakuntaa johti toinen sosialidemokraatti, Turun yliopiston anatomian professori Risto Santti, jonka keskeinen tutkimusalue oli ympäristökemikalien vaikutus eläviin organismeihin. Hän oli oman aikansa merkittävä ympäristöpoliittinen keskustelija Suomessa.

Naantali nousi tapetille hiilivoimalaitoksen rikkipäästöjen ja sataman puuttuvan viemäroinnin vuoksi.

Kaupungin virkamiesjohto ja osa kaupunginhallituksesta halusi pitkittää lautakunnan vaatimaa sataman viemäri-investointia. Lopulta päätös syntyi melko nopeana kompromissina.

”Rikkilaskemat olivat kovin juttu. Kun lautakunta vaati päästöt kuriin, teollisuus esitti, että viemme työpaikat Naantalista. Tämä aiheutti yhdistyksen sisällä aluksi yhteentörmäyksiä, kuten vapaavarastossa tehdyt pcp-löydöt. Olimme ympäristöasioissa aikaisin liikkeellä, vasta sitten tulivat Vihreät. Jos demarit olisi ollut puolueena ohjelmallisemmin vihreä, puoluepolitiikka olisi muodostunut Suomessa toisenlaiseksi.”

Hiilivoimalaitokselle rakennettiin aikanaan uusien säädösten mukainen rikinpoistolaitos. Erimielisyydet olivat kuitenkin olleet tuossa vaiheessa sellaiset, että entiset nuorisoliittolaiset kutsuivat joitakin yhdistyksen jäseniä koolle epäviralliseen keskusteluun. Tarkoitus oli pohtia uuden sosialidemokraattisen paikallisyhdistyksen perustamista Naantaliin. Ympäristöasioiden lisäksi Työväenyhdistyksen sisäistä yhtenäisyyttä oli koetellut Heikki Aallon tyytymättömyys kaupungin vuokra-asuntotuotannon määrään.

Osa kutsutuista oli Luoman muistikuvan mukaan ehdotuksesta hämmentyneitä. Hanke kuivui kokoon, koska vaikutti, ettei sen taakse löytyisi riittävästi jäsen- ja muita resursseja.

Lasse Luoma on tehnyt työmyyränä kolmekymmentävuotisen uran luottamustehtävissä eri lautakunnissa, niistä tärkeimmät ympäristö-, myöhemmin kaavoitus- ja ympäristölautakunnassa sekä rakennuslautakunnassa. Hän on osallistunut vielä eläkevuosinaan vaalilautakunnan toimintaan.

Leena Luoma teki pitkän työuran Naantalın kaupungin palveluksessa. Hän eteni kaupungin it-palveluista vastaavaksi toimihenkilöksi. Hän piti kaupungintaloa

hyvähenkisenä työpaikkana. Olipa kyseessä siivooja tai kaupunginjohtaja, hän koki työn yhteisyyden läsnäolon. Hän toimi luottamustehtävissä 1980-luvulla kulttuurilautakunnassa. Hän on suuntautunut viime vuosina yhdistyselämässä Marttojen toimintaan.

Hänellä on luottamushenkilötoiminnasta pelkkää hyvää sanottavaa.

”Koin sen oikein myönteisenä. Naantalissa on hyvä henki. Ihmiset voivat ystävystyä yli puoluerajojen.”

Hän teki pitkän työuran Naantalın kaupungin palveluksessa. Hän eteni aina kaupungin keskushallinnon it-palveluista vastaavaksi henkilöksi. Hän piti kaupungintaloa hyvähenkisenä työpaikkana. Olipa kyseessä siivooja tai kaupunginjohtaja, hän koki työn yhteisyyden läsnäolon.

YMPÄRISTÖAKTIIVILLE KOITUU HANKALUUKSIA AY-TEHTÄVISSÄ.

Lasse Luoma on tehnyt kaupungin luottamustoimien ohessa huomattavan päivätyön ammattiyhdistysliikkeessä nykyisen Teollisuusliiton edeltäjä Metalliliitossa. Sosialidemokraattina hän sai kokea monenlaiset lieveilmiöt Turun seudulla aina rajuina esiintyneissä kommunistien ja sosialidemokraattien valtataisteluissa metallityöväen sieluista. Hän ei välttynyt siinä taistelussa tappouhkauksiltakaan.

Omatkin ammattiyhdistysoverit arvostelivat toisinaan.

”Pidän itseäni vihervasemmistolaisena. Olen saanut kuulla siitä teollisuuden ay-miehenä”, hän hymyilee vähän yli 70-vuotiaana eläkeläisenä.

Hän työskenteli 37 vuotta Valmetin Pansion-tehtaalla. Työnantaja palkitsi aloitekykyisen ammattimiehen muun muassa aloitepalkkiolla.

”Työpaikoilla pitäisi tuoda paljon enemmän esiin ihmisiä, jotka saavat työyhteisössä jotain aikaan. Pitäisi kannustaa. Ei ole helppo laittaa itseään likoon.”

Lasse Luoman työuran aikana yhtiöön perustettiin konsernitason yhteistyöelin. Hän toimi vuosia yhteistyöelimessä Teollisuusliiton edustajana.

Mitä 1970-luvun innokkaiden nuorisajaostolaisten mielestä Naantalın Työväenyhdistyksen pitäisi ottaa huomioon toiminnassaan, jotta yhdistys säilyisi näkyvänä vaikuttajana tulevaisuuden Naantalissa?

Lasse Luoma pohtii asiaa Naantalın kaupungin palvelurakenteen historiallisen muutoksen kautta. Vuoden 2023 alussa aloittaneet hyvinvointialueet keventävät kaupungin budjetista puolet pois. Voisiko kaupunki lähestyä nykyistä enemmän kolmannen sektorin toimijoita jäljelle jäävissä tehtävissään?

Jos niin tapahtuisi, se voisi luoda Työväenyhdistyksellekin uudenlaisen peilikuvan. Ehkä Työväenyhdistys voisi lähestyä naantalilaisia luomalla poliittisen toimintansa rinnalle kolmannen sektorin tapaista välitöntä vuorovaikutusta.

Leena Luoma pukee yleiseen pohdintaan yhden ulottuvuuden konkreettisiksi sanoiksi.

”Yhdistys voisi järjestää kaupunkilaisille vaikka yleisiä tutustumisretkiä kaupungin eri osiin ja toimintoihin, myös teollisuuteen, kohteita ja ideoita Naantalissa riittää.”

RISTIRIIDOISSAKIN YHTEISET ARVOT

Nälkiintynyt lapsi johdatti Heikki Aallon vasemmistolaisuuteen. Hän painottui poliittisissa luottamustehtävissään pienituloisten sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä asuntoasioitten edistämiseen. Kiinnostus teoreettiseen ajatteluun motivoi Työväenyhdistyksen sisällä käytännön kyseenalaistuksiin, mutta sosialidemokratian historialliset arvot yhdistivät.

Heikki Aalto

NUORI HEIKKI AALTO YRITTÄÄ TUTUSTUA NAANTALIN KIRJASTOSSA KARL MARXIN PÄÄOMAAN.

1967-1970 käyty Nigerian sota tunnetaan Biafran sodan nimellä. Kristinuskoinen Biafra yritti itsenäistyä muslimien johtamasta Nigeriasta. Sodan seurauksena syntyi Biafran nälänhätä. Miljoona ihmistä kuoli. Nälkää näkevä, luurankomainen biafralainen lapsi iskostui tuon ajan mediasta ihmisten mieliin länsimaissa.

Biafran sodan televisiokuvat järkyttivät alle 14-vuotiasta Heikki Aaltoa. Hän oli itse sairastellut varhaislapsuudessaan. Hän samaistui kärsiviin lapsiin. Aallon vanhin veli Jouko oli liittynyt 1960-luvun lopulla työväenyhdistykseen. Hän kehotti maailman kärsimyksiä pohtivaa veljeään tutustumaan vasemmistolaisiin aatteisiin.

Se oli tiedonhankinnan kannalta helppoa, koska Naantalissa oli hyvä pääkirjasto. Helppous loppui siihen.

”Kahlasin kirjastossa Karl Marxin Pääomaa, josta en tietenkään paljon ymmärtänyt. Luulen, että en koskaan edennyt Pääoman lukemisessa muutamaa kymmentä sivua edemmäs, mutta halu ymmärtää näitä asioita oli kova.”

Aalto oli perustamassa vuoden 1972 syksyllä Naantalın yhteiskoulun edistysmieliset -ryhmää. Ryhmä valmistautui kevään 1973 Suomen oppikoulujen ensimmäisiin kouluneuvostovaaleihin. Tilaisuuteen osallistuivat mentoreina tuleva hammaslääketieteen professori Ilkka Paunio (1931-2008) ja Mikko Rönnholm.

”Kokous järjestettiin Naantalın Työväentalolla. Täytyy kuitenkin todeta, että osa tästä porukasta ainakin aluksi koki olevansa edistysmielisiä eli liberaaleja eivätkä niinkään demareita tai muita vasemmistolaisia.”

Pian tämän jälkeen Dave Seligson SNK:n Varsinais-Suomen piiristä tiedusteli Rönnholmilta, tuntisiko tämä jonkun demaritaustaisen oppilaan Naantalın yhteiskoulusta.

”Tästä alkoi toimintamme SNK:ssa. Seuraavana syksynä perustimme Naantaliin SNK:n osaston, joka toimi myös NTY:n nuorisosaostona. Teimme henkilövalintamme

ja päätöksemme itsenäisesti omissa kokouksissamme, kun aiemmin Työväenyhdistys oli valinnut jaoston.”

JAOSTON AKTIIVINEN TOIMINTA KASVATTA JÄSENKUNTAA NOPEASTI.

Alussa mukana olleiden yhteiskoululaisten lisäksi mukaan liittyi ammattikoululaisia ja jo työelämässä olleita nuoria aikuisia. Jäsenmäärä nousi parhaimmillaan noin seitsemäänkymmeneen.

”Järjestimme Naantalissa viikottaiset opintokerhot ja kuukausikokoukset. Osallistuimme joukoittain piirin ja liiton seminaareihin ja valtakunnallisiin massatapahtumiin. Ne, jos mitkä olivat yhteisöllisiä ja hauskoja tilaisuuksia, joissa sattui ja tapahtui.”

Suuri osa nuorisosaostolaisista liittyi pian Työväenyhdistyksen jäseniksi.

”Luulen, että liittymisemme yhdistykseen vahvisti Mikko Rönnholmin asemaa, ja hän erottautui yhdistyksen muista vahvoista vaikuttajista. Tämä helpotti hänen tietään kohti valtakunnan politiikkaa. Mikko ymmärsi jo nuorena verkostoitumisen ja vaalirahoituksen merkityksen. Hän keräsi vuoden 1975 eduskuntavaaleissa 29-vuotiaana ensikertalaisena kolmetuhatta viisisataa ääntä, yli kaksi kertaa enemmän kuin turkulainen ikäoverinsa Armas Lahoniitty. Sillä heltisi toisen varakansanedustajan paikka. Siitä oli hyvä ponnistaa seuraaviin vaaleihin.”

Sen vuoden vaalityö oli nuorisosaostolaisille kova ponnistus. 30 000 vaalimainosta postitettiin talkootyönä. Urakan hoiti kotiin kuitenkin yllättävä uusi kyky.

”Veljeni Hannu tuli mukaan talkoisiin. Hän katseli hetken postituspuuhasteluamme ja sanoi, tästä ei tule mitään. Hän organisoii työmme teolliseksi prosessiksi. Homma alkoi edetä ihan uutta tahtia. Ilman Hanskia postitustyö olisi varmasti vieläkin kesken. Hän oli valmistunut vuotta aiemmin rakennusmestariksi ja toimii työmaamestarina. Hänellä oli ihan eri tatti käytännön töihin, kuin meillä nuoremmilla pojilla. Mikko huomasi heti, mikä potentiaali Hanskista löytyi käytännön järjestöorganisaattoriksi. Tästä alkoi Hanskin vieläkin jatkuva järjestötyö Naantalın Työväenyhdistyksessä.”

Nuorisosaosto oli myös kulttuuritoimija.

”Meillä oli 1960-luvulta perittynä Mikon ja Lauri Kankaan perustamana nuorisosaoston elokuvakerho. Vastaavaa valttikorttia ei ollut muilla naantalilaisilla nuorisojärjestöillä eikä luultavasti koko Suomessakaan poliittisilla nuorisojärjestöillä. Irmeli Aalto veti kerhoa. Konseptimme oli, viikolla poliittiset kokoukset ja lauantaina elokuvakerho. Ensin katsoimme elokuvan. Sen jälkeen keskustelimme Irmelin johdolla siitä.”

1970-LUVUN LOPULLA NUORISOJAOSTOLAISET SUUNTAUTUVAT YHÄ ENEMMÄN SNK:N VARINAIS-SUOMEN PIIRIN TOIMINTAAN.

Vuoden 1979 eduskuntavaaleissa nuorisosaostolaisille syntyi vaikea valintatilanne.

”Naantalissa oli ehdokkaana entinen mentorimme Mikko Rönnholm ja Turussa SNK-aktiivi Ann-Marie Nyroos-Seligson. Meistä naantalilaisista ainakin minä ystäväystyyn Ammin ja varsinkin hänen veljensä Harryn kanssa. Tähän valintatilanteeseen liittyi poliittinen linjaerimielisyys Mikon kanssa. Näistä syistä osa meistä Naantalın

nuorisijaostolaisista kuului Ammin tukijoihin. Naantalin työväenyhdistyksen valtavirta koki, ymmärrettävästi, meidät pettureiksi. Me puolestamme koimme Mikon pettäneen meidät poliittisesti, kun hän meidän mielestämme tukeutui oman edun vuoksi Turun oikeistodemareihin, jotka olivat jääneet ilman pääehdokasta Sylvi Siltasen siirtyessä maaherraksi.”

Asiasta jäi haavoja molemmin puolin, oman aikansa.

”Objektiivisesti ottaen jälkikäteen arvioiden kumpikaan silloisesta ehdokkaastamme ei ollut huono valinta myöhemmän uransa perusteella. Mikosta tuli pitkäaikainen kansanedustaja, Euroopan parlamentin jäsen ja yritysjohtaja. Ammista suurlähettiläs-diplomaatti ja presidentti Halosen ulkopoliittinen neuvonantaja. Mittavat urat molemmilla.”

Aalto sanoo, että tärkeintä on, että sosialidemokratian keskeiset arvot ovat olleet kaikkina aikoina puolueen sisällä yhteiset.

”Kaiken kaikkiaan olimme 1970- ja 1980-luvuilla mukana poliittisessa liikkeessä, jonka johdolla ja ideoilla rakennettiin Suomesta hieno hyvinvointivaltio. Siitä voimme olla ylpeitä.”

Aalto sanoo, että 1970-luvun SNK:ssa arvostettiin ainakin Rosa Luxemburgia (1871-1919). Luxemburg vaikutti keskeisesti 1919 Saksan kommunistipuolueeksi muotoutuneen vallankumouksellisen liikkeen poliittiseen ohjelmaan. Hän menehtyi Saksan vasemmiston keskinäisissä väkivaltaisuuksissa kaksi viikkoa kyseisen organisaation perustamisen jälkeen.

SNK:lla oli myös omia, teoreettisista kysymyksistä kirjoitettuja julkaisuja.

”Tällaisia julkaisivat muun muassa Paavo Löppönen ja ennen kaikkea persoonallinen Jukka Paastela, jonka kanssa pääsin joskus keskustelemaan kiinnostavista aiheista. Paastela oli alunperin kansakoulun käynyt maalari, jonka kerrottiin opetelleen saksan kielen kääntämällä Marxin Pääoman sanakirjan kanssa.”

Helsingin Kallion köyhistä työläisoloista ponnistanut ja kansalaiskoulun jälkeen maalarina työskennellyt Paastela (1946-2022) jatkoi itseopiskelun jälkeen opintojaan yhteiskuntatieteiden väitöskirjaan asti ja toimi Tampereen yliopiston järjestötutkimuksen professorina.

”Pelkistettynä SNK:n ideologinen lähtökohta oli, että marxilainen, mutta ei leniniläinen”, Aalto kuvaa 1970-luvun vasemmistososialidemokratian teoreettisen suuntauksen.

Hänelle muodostuivat 20-vuotiaasta alkaen keskeisiksi yhteiskunnan, talouden ja ihmisyiden suunnannäyttäjiksi ensin Erich Fromm (1900-1980), sittemmin John Galbright (1908-2006).

Yhdysvaltalainen taloustieteilijä Galbright päätyi pohjoismaista sosialidemokratiaa lähestyneeseen näkemykseen, jossa keskeisten teollisuudenalojen pääomavirrat ja muu toiminta pitäisi saattaa yhteiskunnalliseen kontrolliin kansantalouden ja koko yhteiskunnan toiminnan ennustettavuuden vuoksi. Saksalainen Erich Fromm pyrki luomaan Sigmund Freudin luonnontieteellispohjaisen ja Karl Marxin taloushistoriallisen ihmiskuvan pohjalta synteetin ihmisestä, joka ei voi kieltää biologista, psykologista

ja yhteiskunnallista olemassaoloaan, mutta voi pyrkiä vapauttamaan itsensä niitten determinismistä yksilöllisen tahdon eettisillä valinnoilla.

”Alunperin Mikko Rönnholm ja vasemmistolainen nuoruudenystäväni Markku Vuorio puhuivat minulle Erich Frommista, joka vaikutti minuun nuoresta pitäen voimakkaasti.”

Naantalin 1970-luvun snk-laisista Keijo Syväluoma toimi myöhemmin SNK:n Varsinais-Suomen piirin puheenjohtajana ja Jukka Meristö SNK:n Turun aluejärjestön toimitsijana.

KAUPUNGINVALTUUTETTU KYSEENALAISTAA NAANTALIN ASUNTOPOLITIIKAN.

Aalto sanoo, että 1980-luvun voimakkaan kasvun vuosien päätöksenteko oli tehokasta, mutta hänen mielestään asuntokaavoituksen osalta suppeaa. Hän toimi 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa asuntolautakunnan puheenjohtajana, mutta asuntopoliittikka muodostui hänelle luottamushenkilönä alusta asti keskeiseksi teemaksi.

”Teimme 1980-luvulla elinkeinopoliittisesti onnistuneen päätöksen Luolalan alueen kaavoituksessa teollisuusalueeksi. Kun Murikon alue oli täyttynyt, pelkona oli nukku-malähiökehitys. Työpaikkaomavaraisuudesta huolehtiminen oli silloin tärkeää. Dynaaminen päätöksenteko loi nopeasti uusia työpaikkoja. Naantali onnistui kokonaisuutena hyvin myönteisen imagonsa luomisessa. Seurauksena nähtiin haluttujen asuinalueiden korkeat hinnat, joihin muutti Turusta ja muualta hyvätuloisia. Se on sinänsä hyvä asia, mutta me kriitikot pelkäsimme, että varakkaat muuttajat eivät käyttäisi julkisia palveluita, eikä heillä riittäisi siitä syystä veronmaksuhalukkuutta. Pidän kaavoituksen ja asuntopoliittikan tärkeimpänä arvona segregaaation eli sosiaalisen eristäytymiskemityksen estäminen: on hyvä lomittaa, omistus-, aravaomistus- ja vuokra-asunnot.”

Nopeasti kasvaneessa, ripeän asuntokaavoitustarpeen kaupungissa koettiin hänen mukaansa myös paljon myönteisiä asioita.

”Naantali kaavoitti runsaasti omakoti- ja kerrostaloalueita, joihin muutti lapsiperheitä. Naantali toimi silloin ennen lähtökodiltaan järkevästi: osti raakamaata ja kaavoitti sen, jolloin kaavoitusmonopolin aiheuttaman arvonnousun hyöty siirtyi kunnan omaan yhteiseen kukkaraan. Nykyään 2000-luvun myötä asiat etenevät toisin, kun ansiottoman arvonnousun leikkurina maanomistaja maksaa vain pienen kaavoituskorvauksen.

Kaupungin päätöksenteon dynamona toimivat porvaripuolelta kaupunginjohtaja Jorma Kallio, alunperin liberaali, sittemmin kokoomuslainen, ja Kokoomuksen Eero Sutinen, sosialidemokraateista Mikko Rönnholm ja Martti Sipponen, joka siirtyi Liberaalisesta kansanpuolueesta Sdp:hen 1982, kun Lkp liittyi Keskustapuolueen jäsenjärjestöksi. Valtuuston nuoret kriitikot, Kokoomuksen Jan Lindström, Keskustapuolueen Ilkka Akkanen ja sosialidemokraattien Heikki Aalto sekä ikämiespolven demarilähtöinen, mutta puolueesta omille teilleen lähtenyt Antti Mäkelä arvostelivat,

että edellä mainittu kaupungin ”todellinen johtoryhmä” olisi valmistellut keskeiset asiat virallisen päätöksenteon ohii.

”He asuivat vanhassa kaupungissa, joten heidän näkökulmansa oli pääsääntöisesti sen mukainen, kun vain murto-osa asukkaista asui ylipäättään koko kantakaupungissa. Kritiikkini ei koskenut vain Kokoomuksen ja Sdp:n yhteistyötä, vaan myös demokraatiavajetta.”

Aalto rummutti aktiivisesti näkemystään aravaomistus- ja varsinkin aravavuokratulojen tuotannon puolesta.

”Tuliko tämän tuloksena Naantalin paljon vuokra-asuntoja ja myös omistusravaria? Vastaus: ehkä, tai kyllä, tai ei, tai sekä että. Saimme keskustaan laman myötä suunniteltua huomattavasti enemmän vuokra-asuntoja, koska kovanrahan asuntojen kauppa loppui ja gryndereiltä työt. Keskenäiset hankkeet muutettiin vuokratulotuotannoksi. Mutta oliko rummutuksella sittenkin jokin vaikutus? Meillä demareilla oli iso työsarka myös siinä, että kaupunki kasvoi nopeasti, mutta päivähoito ei ollut vielä 1980-luvun puolivälissä subjektiivinen oikeus. Päivähoitoasioissa olimme työväenyhdistyksen piirissä aina yksimielisiä. Kunnallisen päivähoitojärjestelmän rakentaminen nykyiseen malliin on ollut koko maata ajatellen merkittävä kansantaloudellisesti innovaatio.”

Aallon asuntopoliittisen rummutuksen tarkoitus oli pitää vaikutusvaltaisimmat päättäjät ”vähintään varpaillaan”. Hän teki virheitäkin.

”Asuntorakennushanke, jossa tehtiin kerrankin niin, kuin minä halusin, epäonnistui. Naantalissa oli 1980-luvulla huutava pula itsenäistyvien nuorten pienistä asunnoista. Ehdotin ja painostin, että Tammistoon rakennettava vuokrakerrostalo painottuisi korostetusti pieniin asuntoihin. Se toteutui, ja taloon muutti pääasiassa nuoria poikamiehiä. Jatkon voi arvata. Talosta tuli varsinainen biletalo, jossa kukaan halukas ei pystynyt elämään normaalisti ja häiritsemättä, ja poliisi vieraili talossa päivittäin. Tästä opin, että kaiken ikäisten ja kaikenlaisten ihmisten kannattaa asua yhdessä, ei erillään.”

Aalto toimi Naantalin kaupunginvaltuustossa 1985-1996 ja 2009-2012. Hän aloitti nuorisolautakunnassa 1977, minkä jälkeen toimi lukuisissa lautakuntatehtävissä, joista tärkeimmät olivat asuntolautakunnan puheenjohtajuus 1989-1992, sosiaalilautakunnan puheenjohtajuus 1993-1996 sekä sosiaali- ja terveyslautakunnan varapuheenjohtajuus 2009-2012.

Sosiaalilautakunnan puheenjohtajuus 1990-luvun alun lamavuosina oli koulu, joka opetti sosiaalisesta tasa-arvosta ponnistavalle vasemmistolaisellekin elävän elämän todellisuutta kovalla kädellä ja jopa mieltä järkyttävästi.

”Vaikka järkyttäviä tapauksia ei ollut monta, ne olivat amatöörille raskaita. Ammatillaiset osasivat hoitaa esiin tulleita asioita vähemmän tunnepitoisesti. Näin, kuinka sosiaalityöntekijöiden koulutus ja vaatimustaso ovat korkeita, työ raskasta, palkka pieni. Opin myös, että joillakin kanssaihmisillämme, lapsista alkaen, elämä on uskomattoman ankaraa. Ei pidä alkuunkaan paikkaansa, että jokaisella ihmisellä olisi samat lähtökohdat elämässä.”

Lautakuntatyö sujui kuitenkin pääsääntöisesti hyvässä yhteisymmärryksessä yli puoluerajojen.

Kun Aalto palasi sosiaalilautakuntaan vaalikaudella 2009-2012, maailma oli muuttunut. Vakavimmat asiat liittyivät päihdeongelmiin ja lastensuojeluluun.

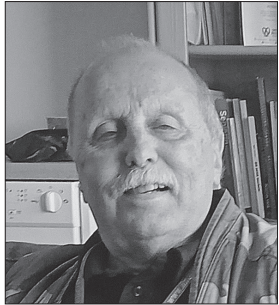
Kaupunki maksoi kymmenien tuhansien eurojen kustannukset päihderiippuvaisten hoidosta, mutta kun kuntoutuja palasi kotiin, hän ajautui helposti entiseen elämäänsä ilman tietoa tyydyttävästä asunnosta ja työstä. Jälkihoito aiheutti lautakunnassa erimielisyyksiä, eikä esimerkiksi kuntoutusta tukevaa asunto-ongelmaa kyetty Aallon kokemuksen mukaan hoitamaan asianmukaisesti poliittisen tahdon puutteen vuoksi.

Lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten, kuten koulujen ja päiväkotien henkilöstön velvollisuutta lastensuojeluilmoituksen tekoon oli madallettu, mikä näkyi lisääntyvinä tapauksina myös lautakunnassa.

Naantalin väestön ikääntyminen näkyi tuolloin myös jo selvänä trendinä.

MAAILMA OMASTA NÄKÖKULMASTA

Jukka Meristö oli Työväenyhdistyksen nuorisosaostoon liittyessään sen nuorin jäsen. Hän tunnisti 1970-luvun radikalismien takaa myös sotaveteraanien läsnäolon.

Jukka Meristö

JUKKA MERISTÖ ISTUU LAPSENA NAVETAN PORTAILLA KUUNTELEMASSA UUTISIA JA KIINNOSTUU HIEROGLYFEISTÄ.

Meristö on turkulaisen kirjakauppa Sammakon vakioasiakas. Hänen pöydällään on heinäkuussa 2023 kolme viimeisintä hankintaa, Markus Leikolan Ukrainan sotaa käsittelevä *Sodan ja rauhan kronikka*, Seppo Zetterbergin *Viron historia* ja virolaisen Antto Terran Neuvostoliiton viimeisten aikojen arkihistorian journalistinen kertomuskokoelma *Verinen Venäjä*.

Meristö kiinnostui jo lapsena historiasta. Hän luki Carl Grimbergin *Kansojen historian* koulupoikana. Hän ei muista vaikutinta, mutta seitsemänvuotiaana häntä alkoi kiehtoa egyptologia. Hän meni Naantalin kirjastoon ja esitti kirjastonhoitajalle ehkä kaikkien aikojen erikoisimpiin kuuluvan kysymyksen, mitä kirjastojen luvatussa maasamme on esitetty: löytyisikö suomi-hieroglyfit-sanakirjaa.

Kiinnostus historiaan suuntautui myöhemmin myös poliittiseen historiaan ja ajan-kohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

”Vanhempani äänestivät kommunisteja, tai ainakin ylipäätään SKDL:ää. Kysyin koulupoikana isältäni, onko olemassa puoluetta, joka toimisi työläisten puolesta, mutta Neuvostoliittoa vastaan. Hän sanoi, ovat nuo nosket, mutta he ovat kaikkein pahimpia.”

Yhteiskunnalliset kysymykset olivat alkaneet askarruttaa jo sitä ennen. Meristön isoäidin mies Emil Pentikäinen edusti Maalaisliittoa Naantalin maalaiskunnan kunnanvaltuustossa. Meristö muistelee, kuinka istui lapsena Luonnonmaan Viialassa Pentikäisen maatilalla navetan portailla ja kuunteli radiota. Kun radiossa tuli uutisten aika, Emil kommentoi hanakasti politiikkaa, mikä syöpyi pikkupojan mieleen. Hän alkoi pohtia radiosta kuulemaansa ja Emilin mielipiteitä.

Kaksi tuttua Naantalin demokraattisista nuorista houkutteli häntä liittymään kansandemokraattien ja kommunistien nuoriso-osastoon. Elettiin 1970-luvun alkuvuotia. Meristö oli 15-vuotias. Kaverusten vetoamukset amerikkalaisen imperialismin vastustamisesta menivät perille. Meristö lupasi liittyä hyvien puolelle pahaa vastaan.

Tämä tapahtui ykskaks Naantalin Kaivokadulla, kun kolmikko oli sattumalta törmännyt toisiinsa.

”Jatkoin siitä matkaani. Seuraavassa hetkessä Heikki Aalto ja Jari Koskinen tulivat vastaan. He antoivat palaa, en kai liity Neuvostoliittoa ihannoiviin porukoihin. He olivat juuri perustaneet SNK:n paikallisosaston Naantaliin. Siitä ei hyvää seuraisi sen enempää Neuvostoliitolle kuin Yhdysvalloille. Liityin heidän osastoonsa.”

Hän oli tuossa vaiheessa osaston nuorin jäsen, mutta kuului niihin harvoihin, jotka olivat työelämässä.

OMA ELÄMÄNKÄSITYS SYNTYY NUORENA.

SNK:n paikallisosastosta tuli Naantalin Työväenyhdistyksen uusi nuorisosaosto. Sen jäsen numero 1 oli Jorma Kauppila. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Pekka Ekholm. Osaston keskeinen vaikuttaja oli kuitenkin Heikki Aalto. Meristön muistikuvan mukaan etupäässä Aalto huolehti esitelmistä ja alustuksista, kun osaston opintopiirissä käytiin läpi *Sosialismin aakkoset* -nimistä kirjaa.

Ideologiset kysymykset synnyttivät elävää ääntä opintopiirissä.

”Heikki Aalto oli innostunut sosialismin teorioista. Hänen ja Pekka Ekholmin välille syntyi usein väittelyitä. Ekholm oli kiinnostunut käytännön asioista ja kuvaili esimerkiksi tanskalaisen sosialidemokratian systeemiä. Muistaakseni Jorma Kauppila, joka oli myös suuntautunut arkisempaan politiikkaan, osallistui opintopiirin toimintaan vähänlaisesti.”

Nuorisosaostolaiset osallistuivat lisäksi muun muassa SNK:n piirijärjestön lehden tekoon. Lehti ilmestyi epäsäännöllisesti. Sen sisältö muotoutui osittain impulsiivisesti. Kirjoittajat saivat kirjoittaa oman halunsa mukaan aiheesta kuin aiheesta, ilman koavaa tematiikkaa. Meristö muistaa kirjoittaneensa lehteen ainakin Yhdysvaltojen rotukysymyksestä. Lehteä toimitti SNK:n piirisihteeri Aarni Tuominen, joka toimi myöhemmin pitkään Työväen Akatemian opettajana.

Meristö työllistyi peruskoulun jälkeen painemittareita valmistaneen Kopen tehtaalle Naantalissa. Kope meni kuitenkin samantien konkurssiin. Meristö siirtyi ammattikouluun, mutta palasi pian takaisin työelämään, Naviren telakalle kaasumiehen apulaiseksi. Poliittinen toiminta tasoitti nuoren miehen omien polkujen kulkua.

”Meillä oli iso osasto Naantalissa. Osallistumisprosenttimme oli aina korkea erilaisissa seminaareissa, joita SNK järjesti ahkerasti. Ne olivat mielenkiintoisia tapahtumia. Mieleeni ovat jääneet seminaariesiintyjistä ennen kaikkea Folke Sundman sekä Jorma ja Tapio Bergholm. Toiminta nuorisosaostossa valtakunnallisine seminaareineen ja liittokokouksineen lisäsi yleistä yhteiskunnallista ymmärrystä, mutta vahvisti myös henkilökohtaista otetta elämään. Seminaareissa ja kokouksissa otettiin kyllä reippaasti alkoholiakin, mutta itsekin toimi kiitettävästi, viihteellä oltiin vain illalla vapaa-ajalla.”

Meristö toimi entisenä VPK-nuorena muutaman vuoden Naantalin palolautakunnassa. Poliittisen aktiivisuuden nuoruusvuosina syntyi myös ystävyys Mikko Rönnholmin kanssa.

”Hänen vaikutuksensa on ollut tärkein, yhteiskunnallisesti ja henkilökohtaisesti. Hänen kokemuksensa oli yliverinen ja auttoi asettamaan monenlaisia asioita suhteisiinsa. Opin keskustelustamme paljon, kuten sen, että kaikki imperiumit hajoavat. Se oli yllättävä ajatus 1970-luvun puolivälissä, kun Neuvostoliitto vaikutti ikuiselta.”

Varusmiespalveluksen jälkeen seurasi viiden vuoden työura Naantalin Sahalla, jossa toimi pääluottamusmiehenä Jorma Kauppilan isä Aimo Kauppila.

”En ole ollut koskaan erityisen ammattiyhdistyssuuntautunut, mutta jo Navirella ja myöhemmin Naantalin Sahalla minut valittiin varapääluottamusmieheksi. Myöhemmin toimin pääluottamusmiehenä Valkojärven Sahalla Laitilassa ja turkulaisessa metalliyritys Hana-Tuotteessa. Tulin aina hyvin toimeen työnantajien kanssa.”

Naantalin Saha oli värikäs työmaa, jonka palkkalistoilla pyöri pitkäaikaisten työntekijöiden ohella monenlaisia kulkumiehiä. Sahan asuntolassa tehtiin noiden vuosien aikana yksi tappo.

Sahan jälkeen Meristö turkulaistui ja siirtyi kolmeksi vuodeksi SNK:n aluesihteeriksi. Hänen vastuullaan olivat erilaiset seminaarijärjestelyt ja liittokokousvalmistelut. Turun Päivälehti julkaisi lahjakkaan kirjoittajan kolumneja. Aluesihteerin työtä tuki kolmen kuukauden nuorisotyön kurssi Voionmaan opistossa. Aluesihteerin pestin jälkeen seurasi vielä viimeinen yhteiskunnallinen opintoprojekti, lukuvuoden mittainen yhteiskunnallisten aineiden kurssi Työväen Akatemiassa.

Aktiivinen poliittinen toiminta päättyi siihen. 1990-luvulta alkaen elämä suuntautui työn ohessa opiskeluun iltakoulussa. Ensin nuoruuden seikkailuissa kesken jäänyt peruskoulu loppuun, sitten lukio ja ylioppilastutkinto.

Yhteiskunta on muuttunut vuosikymmenien mittaan eri maailmaksi.

Meristön nuoruudessa 1975 Kalevi Sorsan jälkeen vaikutusvaltaisin sosialidemokraatti Ulf Sundqvist (1945-2023) ehdotti pankkien sosialisointia. Jukka Meristö katsoi maailmaa omasta näkökulmastaan, johon mahtui ajankohtaispolitiikan ohella historiallinen vaikutus.

”Naantalin Työväenyhdistyksessä oli 1970-luvulla paljon sotaveteraaneja. Sekin vaikutti elämänsäitykseeni.”

TOISEN SAAPPAISIIN

Heikki Lindgren on asettunut toisen saappaisiin ammattiyhdistysaktiivina ja kunnallisena luottamushenkilönä. Hän on kokenut omista nahoistaan sosialidemokraattisen ammattiyhdistysliikkeen monimutkaisuuden. On pitänyt käydä yleisen edunvalvonnan lisäksi sisäistä valtakamppailua kommunisteilta periytyvää ammattiyhdistystoimintaa vastaan. Häntä pyydettiin Naantalin kunnallispolitiikkaan niin nuorena, että halusi pitää vaalikauden mittaisen tuumaustauon ennen kuin asettui ensimmäisen kerran ehdokkaaksi. Hän kasvoi Työväenyhdistyksen toimintaan lapsuuden pullantuokuisessa Työväentalossa.

Heikki Lindgren

SOSIALIDEMOKRAATTISEN TYÖVÄENLIIKKEEN HISTORIASSA EROTTUU KAKSISUUNTAINEEN TYÖ, PUOLUE- JA AMMATIYHDISTYTOIMINTA.

Puolueen peruslähtökohta on ollut yhteiskunnallisen tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Alunperin ja taas 1960- ja 1970-luvuilla taustalla näkyivät vaihtelevin painoituksin ja sisäisiä riitoja aiheuttaen sosialistiseen tuotantoon ja talouteen liittyneet marxilaiset vaikutteet. Viimeistään 1970-luvun jälkeen suomalainen sosialidemokratia on painottunut markkinatalouden säätelyyn, laajaan julkisten palvelujen maksuttomuuteen, sosiaaliseen tulontasaukseen sekä pienituloisimpien yhteiskunnallisten turvaverkkojen kattavuuteen.

Yleispoliittisen linjansa ohella sosialidemokratia on käyttänyt voimiaan toisaalta myös kommunistien vaikutusvallan rajaamiseen puolustaen parlamentaarisen kansanvallan periaatetta.

Niin kauan kuin Neuvostoliitto oli olemassa, sosialidemokraatit kävivät tätä aatteellista ja valtopoliittista painia kommunistien kanssa paitsi puolueena paikallistasolta eduskuntaan myös ammattiyhdistysliikkeessä. Sosialidemokraattien ja kommunistien taistelu keskeisten sak-laisten liittojen vaikutusvallasta kärjistyi vuosikymmenien läpi ajoittain rajuksi järjestösodaksi ja ilmeni varsinkin metalliteollisuuden isoilla työpaikoilla sukupolvesta toiseen jatkuvana henkilökohtaisena vihanpitoa.

Kommunistipuolueet katosivat nopeasti Euroopan poliittiselta kartalta Neuvostoliiton vuoden 1991 romahduksen jälkeen. Suomessa Sdp:n vasemmistolaiseksi

kilpailijaksi muodostui SKP:n ja ennen kaikkea sen liittolaisjärjestö Skdl:n seuraajana Vasemmistoliitto, myöhemmin Vasemmisto. Se on omaksunut ohjelmassaan parlamentarismien periaatteet ja korostaa mielellään erilaisten yhteiskunnallisten vähemmistöjen ja marginaaliryhmien asemaa.

Helpottuiko sosialidemokratian kaksisuuntainen työ poliittisen oikeiston sekä poliittisen ja ammattiyhdistysliikkeeseen liittyneen äärivasemmiston toiminnan välissä?

HEIKKI LINDGREN SYNTYY 1970-LUVULLA NAANTALIN KREIVINNIITYN KOLMIKERROKSISEEN KERROSTALOON TYÖLÄISPERHEESEEN.

Lindgren opiskeli peruskoulun jälkeen ammattikoulussa levyseppähitsaajan ammatin ja sen jälkeen IVO Servicen kaksivuotisella oppisopimuksella hitsaajamestariksi IVO:n Naantalin-voimalaitoksella.

Työelämä opetti nuorta metallimiestä ja tulevaa ay-toimitsijaa alusta alkaen kovin ottein. IVO:n jälkeen heti ensimmäisen työpaikan kokemukset olivat niin rajut, että vaati kovaa itsepintaisuutta jatkaa, kuin mitään ei olisi tapahtunut. *Hessua voi ihailia, ettei hän ole antanut koskaan periksi, vaan on hakeutunut aina uuteen työhön vaikeimpienkin kokemusten jälkeen*, häntä tuntevat ihmiset sanovat.

”Menin Masa-Yardsille töihin. Jouduin demarina heti vaikeuksiin. Kuuluin Metalliliiton osasto 143:een, mutta telakka oli kommunistien osasto 49:n hallussa”, hän sanoo.

Kommunistien jokapäiväinen henkilökohtainen painostus oli niin kova, että Lindgren otti vuoden jälkeen Masa-Yardsilta lopputilin. Hän hakeutui Masa-Yardsin alihankkija Finn-Brass Oy:n työntekijäksi. Telakalla nousi taas häntä vastaan suunnattu meteli, kun hän asettui Metalliliiton liittovaaliedokkaaksi.

Lindgrenin työpaikka vaihtui pian Multiliftiin, kahdentoista vuoden ajaksi, missä hän toimi hitsaustyönjohtajana. Multiliftille siirryttyään Lindgren vaihtoi isompaan demariosastoon, ammattiosasto 1:een. Neljäkymmentä muuta työntekijää seurasi hänen esimerkkiään.

”Vaikka en pyytänyt heitä. Se liittyi siihen, että Multilift oli myös vahva neljäysin paikka. Pääluottamusmies oli neljäysistä. He olivat tottuneet sanelemaan kaiken. Se oli todellinen ammattiyhdistyskouluni.”

Pääluottamusmies oli 49:stä, Lindgrenistä tuli varapääluottamusmies. Riidat olivat kovia.

MULTILIFTIN JÄLKEEN LÖYTYY TYÖPAIKKA, JOSSA LINDGREN PÄÄSEE ILMAN AMMATTIYHDISTYSTOIMINNAN SISÄISIÄ RIITOJA UUDISTAMAAN TYÖYHTEISÖN TOIMINTOJA JA NEUVOTTELUKULTTUURIA.

Multilift ulkoisti toimintojaan merkittävästi 2012, jolloin Heikki Lindgreninkin työt loppuivat. Hän hakeutui Sandvikille, jossa sielläkin osasto 49 hallitsi. Se pyrki sabotoimaan Lindgrenin osallistumisen pääluottamusmiesvaaliin ”kadottamalla” hänen ammattiliiton jäsenmaksulappunsa.

Aika Sandvikissa jäi lyhyeksi. Lindgren siirtyi kolmen vuoden ajaksi Stera Oy:n palvelukseen vastaten lopuksi laadunvalvonnasta. Sterassa hänet valittiin ensimmäisen kerran pääluottamusmieheksi.

Lindgren havaitsi, että konsernin sisällä vallitsi sekava soppa erilaisia työehtosopimuksia. Hän vauhditti sopimusten koordinoitua yhteneväisiksi. Siihen liittyen hän pohjusti aloitteillaan uudenlaisen neuvottelukulttuurin Steran koko konserniin. Vuosina 2013-2016 rakennettu toimintatapa merkitsi isoa askelta paikallisen keskustelutavan edistämisessä.

”Ideoimassani uudessa neuvottelutapasysteemissä kaikki pääluottamusmiehet ja konsernin johto kokoontuivat kaksi kertaa vuodessa keskustelemaan yhteisistä suuntaviivoista.”

Lindgren arvosti konsernin johtoa, joka ponnisteli säilyttääkseen työpaikat Suomessa. Paikallistasolla esiintyi edelleen perinteisiä ongelmia, kuten turhauttavan huonosti valmistellut yt-neuvottelut.

”Meille tuotiin esitys viidenkymmenen ihmisen lomauttamisesta. Kolme ja puoli kuukautta neuvoteltiin. Lopputulos: kaksi työntekijää lomautettiin.”

Vuonna 2022 Stera-konserni laajeni ostamalla naantalilaisen ohutlevyvalmistaja Protopaja Oy:n. Heikki Lindgren on pyrkinyt toimimaan aktiivisesti Naantalin kaupungin virkamies- ja luottamushenkilöjohdon suuntaan, jotta Steran pääkonttori saataisiin Naantaliin.

SUOMEN SUURIN AMMATTILIITTO TEOLLISUUSLIITTO SYNTYY 2018, KUN METALLILIITTO, TEOLLISUUSALOJEN AMMATTILIITTO TEAM JA PUULIITTO YHDISTYVÄT.

Jo Steran aikana edunvalvontaan paneutunut Lindgren työskenteli kolme kuukautta Teollisuusliitossa. Steran työsuhteen jälkeen hän toimi liiton määräaikaisena aluetoimitsijana, kunnes siirtyi Turun Teollisuustyöntekijät ry:n toimitsijaksi.

Uudessa vakinaisessa työssään hän esitteli Teollisuusliitolle suunnitteleman jäsenhankintamenetelmän, joka nimettiin *ammattiosastojärjestelmäksi*.

Mallissa ammattiosasto palkkaa työntekijän, joka kartoittaa työpaikat, informoi ja opettaa edunvalvonnan merkityksestä työpaikoilla sekä osallistuu ay-aktiivien kouluttamiseen. Teollisuusliiton aluetoimisto ja Työväen Sivistysliitto osallistuvat yhteistyöhön. Toiminnan sinetöi sen perimmäinen motiivi, jäsenhankintasitoumus sekä palkatulta henkilöltä että osastolta. Työ käynnistyi myönteisesti. Lindgrenin omassa ammattiosastossa, Ykkösessä jäsenmäärä on kasvanut tasaisesti sadalla vuodessa.

Lindgren nostaa työpaikkansa pöydältä vihreäkantisen kirjan.

”Valtaosa työntekijöistä ei tiedä, mikä on työehtosopimus. Se on tämä vihreä kirja, jossa on vain tyhjät kannet ennen kuin joku neuvottelee sille sisällön jokaisen työntekijän puolesta.”

Monella pk-työnantajallakaan ei ole juridisia ja informatiivisia resursseja tehdä työehtosopimuksia. Tämä kävi kouriintuntuvasti ilmi, kun Teknologiateollisuus ilmoitti

siirtyvänsä paikalliseen sopimiseen. Pienille työnantajille ei löytynyt uudessa tilanteessa apua oman alan työnantajaliitolta-

”Pienet metallipajat ja sahat ottivat meihin, ammattiliittoon yhteyttä. Kävimme työpaikan kerrallaan omine olosuhteineen paikan päällä läpi ja rauhoittelimme työnantajat. Teollisuusliitto teki Helsingissä kattavan sopimusmallin, joka sovellettiin eri työpaikkoihin.

PULLAN TUOKSU ON JÄÄNYT HEIKKI LINDGRENIN MIELEEN LAPSUUDEN JA NUORUUDEN NAANTALIN TYÖVÄENTALOSTA.

Sinne mentiin äidin ja isän, Anja Svärdirin ja Esa Lindgrenin matkassa. Esan isä Viljo Lindgren oli omana aikanaan SKDL:n pitkäaikainen luottamushenkilö Naantalin kunnallispolitiikassa. Äidin isoisä menehtyi Hennalan vankileirillä.

Työväenyhdistys pyysi Heikki Lindgreniä ensimmäisen kerran valtuustoehdokkaaksi, kun hän oli 19-vuotias. Hän piti itseään liian nuorena. Hän kieltäytyi. Seuraavissa vaaleissa 1999 hän oli ehdokkaana, juuri samaan aikaan kun koki nuorena ammattiyhdistysaktiivina kovaa painostusta telakalla vasemmistoliittolaisten ay-aktiivien taholta.

Lindgrenin omimmaksi alueeksi kunnallispolitiikassa on muodostunut työ teknisessä sekä kaavoitus- ja ympäristölautakunnassa. Hän koki vaalikauden 2017-2021 vaikeana ajoittaisten vastakkainasettelujen vuoksi, mutta sanoo oppineensa, kuinka asioita voi edistää poliittisissa luottamustoimissa.

”Kuntapolitiikassa kannattaa unohtaa ammattiyhdistystausta. Kuntapolitiikka ei ole edunvalvontaa. Asioita pitää osata valmistella ennakkoon keskustellen ja viedä siellä tavoin eteenpäin. Merkit viittaavat, että olemme menoa Naantalissa tässä mielessä parempaan suuntaan”, Lindgren sanoo marraskuussa 2022.

”Pettymys on ollut, että en ole saanut ehdotustani hulevesiasian ratkaisusta läpi. Puhdistamaton sadevesi menee mereen. Tätä lukuunottamatta yleinen kokemukseni kuntapolitiikasta on myönteinen. Vaikka olisimme eri mieltä, pitää osata asettua toisen saappaisiin. Tässä mielessä kokemus ammattiyhdistysliikkeen toimintatavoista on nimenomaan auttanut. Luottamushenkilönä voi myös huomaamattaan irtautua niisanotusta tavallisen ihmisen näkökulmasta. Siksi kysyn usein myös vaimoltani hänen näkökulmaansa eri asioihin.”

Lindgren on yhdistysaktiivi myös Naantalin Meripelastusseurassa, jossa toimii puheenjohtajana haastatteluhetkellä. Harrastus on seurannut kodin perintönä. Koko perhe on meripelastajia, vanhemmat, vaimo, lapset, veli, kummisetä.

IHMISTEN ASIOISSA JOKA PÄIVÄ

Kimmo Aho kokee poliittisen toiminnan arvot ajankohtaisten asioiden kannalta. Sosiaalidemokratia mahdollistaa koulutustaustaltaan erilaisten ihmisten asioiden myönteiset yhteiskunnalliset ratkaisut. Itse aate sisältyy luonnostaan käytännön elämän arvovalintoihin, kokenut ammattiyhdistysaktiivi sanoo.

Kimmo Aho

NUORI INSTRUMENTTIASENTAJA YLLÄTTÄÄ AY-KONKARIN.

Kimmo Aho opiskeli ammattikoulussa instrumenttiasentajaksi. Hän aloitti työuransa vuosiharjoittelijana Nesteen Naantalin-jalostamolla. Tarmokas nuorukainen saapas-teli jalostamon työntekijöitten pääluottamusmiehen koppiin. Siellä istui Naantalin Työväenyhdistyksen johtokunnan jäsen Paavo Pensamo, joka sai kokea yllätyksen.

Koppiin astellut nuorukainen ilmoitti haluavansa liittyä ammattiliittoon. Harvoin nuorten työntekijöitten liittyminen tapahtui tuolloinkaan, 1980-luvun alussa, oma-aloitteisesti. Poliitiikka sinänsä ei ollut nuorelle instrumenttiasentajalle kiinnostuksen kohde. Häntä kiinnostivat moottoripyörät ja tytöt. Mieleen oli kuitenkin syöpynyt lapsena jotain, joka oli kuulostanut merkittävältä.

”Olin kuunnellut jotakin aikuisten keskustelua. Muistin isäni veljen sanoneen, aina kannattaa liittyä liittoon.”

Varusmiespalveluksen jälkeen työt jatkuivat Turun Televisiotehtaalla. Pääluottamus-henkilö Kaarina Rostedt sai nuoresta instrumenttiasentajasta innokkaan keskustelukumppanin, joka vietti lyhyitä kahvitunteja myöten kaikki työtauot keskustellen Rostedin kanssa palkkausjärjestelmistä alkaen laajoihin yhteiskunnallisiin kysymyk-siin asti. Sysäys noille keskusteluille oli syntynyt, kun ilmeni että kaikki asiat eivät edenneet niin, kuin olisi pitänyt.

Innostus oli suuri.

”Taisin kättää noita keskusteluita häiriöksi asti”, Aho sanoo 35 vuotta myöhemmin, kokeneena luottamushenkilönä, kuntapoliitikkona ja nyt myös Työväenyhdistyksen puheenjohtajana.

”Talo sinänsä oli mahtava työpaikka. Työyhteisö talon johtoa myöten oli hienoa porukkaa.”

Hän nimeää nuoruutensa tärkeäksi keskustelukumppaniksi myös vanhimman tyttärensä äidin isän, Aimo Rahikkalan, joka toimi Merimaskussa sosialidemokraattien valtuutettuna.

Elämää kokeneet vanhemmat työntekijät loivat nuoren miehen mieleen toimeliasta rohkeutta. Kaarina Rostedt kannusti ryhtymään Televisiotehtaan varapääluottamushenkilöksi ja ehdokkaaksi Metallityöväenliiton vaaleihin, joissa Aho valittiin liittokokousedustajaksi.

Rostedt myös huomautti, kun ammattiyhdistys- ja yhteiskunnalliset asiat kiinnostivat niin voimakkaasti, olisi asiallista liittyä sosialidemokraattiseen puolueeseen. Rostedt suositteli puolueosastoksi Ahon kotikaupunki Naantalin Työväenyhdistystä, jonka toiminnasta nuorella miehellä ei ollut siinä vaiheessa mitään tietoa. Turkulainen Rostedt selvitti kaiken yhdistyksen toiminnasta ja kokoontumisista, jotta innokas naantalilainen saatiin vauhdilla kotikulmiensa sosialidemokraattien toimintaan mukaan.

AMMATTIYHDISTYSDEMARISTA TULEE PAIKALLISEN SOPIMISEN URANUURTAJA.

Kimmo Ahosta tuli Naantalin Työväenyhdistyksen jäsen 24-vuotiaana 1990. Kaksi vuotta myöhemmin koitti ehdokkuus kuntavaaleissa. Ne olivat sosialidemokraateille voitokkaat vaalit kautta maan. Aho valittiin ensimmäisissä vaaleissaan Naantalin kaupunginvaltuustoon, jossa työ jatkuu vuonna 2023.

Ensimmäisen vaalikauden aikana kotikaupunki tuli tutuksi myös teknisen lautakunnan varapuheenjohtajan näkökulmasta.

Seuraavat kolme vaalikautta kuuluivat valtuustotyöskentelyn lisäksi sosiaalilautakunnan puheenjohtajana, minkä jälkeen työ on jatkunut muun kaupunginhallituksessa ja yhden vuoden valtuuston puheenjohtajana.

Metalliliiton vaalien jälkeen 1980-luvun lopulla Aho oli edennyt Televisiotehtaalla toimihenkilöpuolelle suunnittelijaksi. Ammattiliitoksi vaihtui siinä vaiheessa Teknisten liitto, jossa hän toimi rivijäsenenä.

Televisiotehtaalla vierähti kymmenkunta vuotta, kunnes työt päättyivät yrityssaaneeraukseen.

Alkoi uusi elämäkoulu. Työttömyys jatkui pari vuotta. Pitkäaikaistyöttömän mieli ja sinnikkyys olivat ajoittain kovalla koetuksella.

”Tässä oli sitemmin silloisen Työväenyhdistyksen puheenjohtajan rooli sellainen, jota en ikinä unohda. Se oli jo silloin sitä luokkaa, että pidetään kaikki mukana.”

Vuosituhanen vaihteessa ovi avautui oman alan jatkokoulutukseen ja sitä kautta takaisin työelämään. Ensin keväällä 2000 Instrumenttiteknicot Oy:n palvelukseen, mikä vei taas töihin tuttuun paikkaan, Nesteelle, jossa työnantaja teki pitkäaikaista alihankintaurakkaa.

”Yrittäjällä oli syystä tai toisesta vaikeuksia maksaa palkkoja siten, kuin oli sovittu.”

Siinä vaiheessa Kimmo Aho osoitti ensimmäisen kerran päättäväisyytensä ja neuvokkuutensa koko työyhteisön puolesta.

”Ajattelin, jos asiat eivät mene oikein, niistä pitää puhua. Otin yhteyttä yrittäjään. Hän sanoi, ettei ollut itsekään syönyt kahteen viikkoon. Kerroin, että kaikki työntekijät ovat lähdössä, kannattaisi tulla keskustelemaan porukan kanssa, kun vielä on mahdollista. Hän tuli seuraavana päivänä työmaalle. Toin hänelle hernekeittopurkin tuliaisiksi. Ehkä se laukaisi tunnelman. Keskustelu onnistui. Johtaja sanoi, eivätköhän maksut hoidu taannehtivasti, kiitos Kimmo.”

Nesteen jalostamolla avautui saman vuoden syksyllä instrumenttiasentajan paikka. Aho pysytteli Nesteen työntekijäksi siirryttyään ensin pitkään poissa ay-tehtävistä. Hän noudatti tietoista varovaisuutta ja halusi välttää helposti syntyviä väärinkäsityksiä, koska tiesi että hänet tunnettiin kuntapoliitikkona. Luottamustehtävät eivät kuuluneet tässä vaiheessa tavoitteisiini. Mutta ennen pitkää vastuu omaa työyhteisöä kohtaan velvoitti.

Kun jalostamon työntekijöiden pitkäaikainen pääluottamushenkilö Hannu Mykrä sai haastajan, hän pyysi Kimmo Ahoa ehdokkaaksi ammattiosaston puheenjohtajan tehtävään. Ahosta tuli osaston puheenjohtaja 2011 ja kaksi vuotta myöhemmin varapääluottamushenkilö. Hän aloitti Mykrän ja Risto Raitokiven jälkeen Nesteen Naantalin-työntekijöiden pääluottamushenkilönä vuonna 2015, missä tehtävässä jatkaa edelleen tätä kirjoitettaessa 2023.

Nesteen luottamustehtävissä Aholle kertyi vankkaa kokemusta teemasta, josta Suomessa on puhuttu paljon ideologiseen ja julistavaan sävyyn, mutta ei ehkä saatu kovin paljon mainittavaa aikaan.

Nesteellä toteutettiin 2010-luvulla oma kemian työntekijöitä koskeva palkkausjärjestelmä, paikallisen sopimisen konkreettinen versio. Taustalla oli vuosien, ehkä pitempiaikainenkin projekti. Aloite tuli jalostamoiden työntekijöiltä ja Nesteen hr-jodolta.

”Sinänsä historiallisessa mielessä ei niinkään mitään uutta; se vanhakin järjestelmä oli paikallisesti sovittu ja pitkälti vuorineuvos Raaden kanssa tehty. Se siitä väitteestä, ettei paikallinen sopiminen muka ole ollut mahdollista.”

Tämä uudistus työllisti pitkään työntekijöiden edustajia Porvoossa ja Naantalissa ja saattoi heidät tiiviiseen, kannustavaan keskusteluyhteyteen.

”Saimme aikaan paikallisesti sovittuun päivitetyn järjestelmän, johon haettiin liittojen puheenjohtajien allekirjoitukset.”

Järjestelmä työllistää Ahoa pääluottamushenkilönä 2020-luvulla ja tulevaisuudessa uudenaikaisin vastuin ja ongelmin.

Naantalin jalostamon alasajon jälkeen hän on Naantalin toimipaikassa ainoa henkilö sekä työntekijöiden että työnantajan puolelta, joka tuntee palkkausjärjestelmän.

”Porvoon jalostamossa vallitsee samanlainen tilanne. Vain työntekijöiden pääluottamushenkilö tuntee järjestelmän. Edes yhtiön hallinnossa ei ole enää ketään, joka olisi ollut mukana rakentamassa järjestelmää.”

Kaiken kokenut luottamushenkilö on huolissaan oman työyhteisönsä sopimuskulttuurin tulevaisuudesta.

Työehtosopimukset ovat vaativia kokonaisuuksia. Työnantajan pitäisi perehdyttää esimiestehtävissä olevat sopimuksiin. Esimiesten perehtymättömyys ilmenee jatkuvana ongelmana pääluottamushenkilön päivittäistehtävissä.

”Esimiehet ulkoistavat työehtosopimusasiat henkilöstöhallinnolle. Nämä ovat pitkälti lakimiestaustaisia ihmisiä, jotka tulkitsevat yhtä lausetta, koska eivät ole olleet mukana keskusteluissa, kun sopimuskokonaisuus on rakennettu. Kun alkuperäisissä keskusteluissa mukana olleet työnantajan edustajat eivät ole enää talossa, toisella puolella pöytää istuu lainoppineita, toisella puolella ammattikoulun käynyt pääluottamushenkilö.”

Aho sanoo, että Teollisuusliitolla on hyviä koulutuksia luottamushenkilöille, mutta kun on kertynyt kolmenkymmenen vuoden ajan myös vaativia kunnallisia luottamustehtäviä, hän ei ole ehtinyt käydä edes liiton peruskoulutuskurssia. Hän on kyennyt työelämän yleisellä ymmärryksellään sekä henkilökohtaisella paneutumisellaan ja neuvottelukyvyllään rakentamaan urauurtavia paikallisia sopimuksia maan merkittävimpiin kuuluvassa yrityksessä.

Aho on kuulunut ammattiyhdistysuransa aikana Metalliliiton ja Teknisten liiton lisäksi Kemian työntekijöiden liittoon sekä liittojen fuusioiden jälkeen ensin Teamiin ja sitten Teollisuusliittoon, jonka liittovaltuustoon hän on kuulunut vuodesta 2018,

DEMOKRATIAN PERINNE ELÄÄ TYÖVÄENYHDISTYKSESSÄ.

Kimmo Aholla on takanaan Naantalin kunnallispolitiikassa yli kolmenkymmenen vuoden jakso, joka jatkuu. Hän pitää Saaristo-Naantalin muodostamista päätöksentekoa, jonka merkittävyys ulottuu historiallisiin mittoihin.

”Olemme edelleen Naantali. Hoidimme oman osuutemme. Olimme yksimielisiä. Kaikki tämä oli suuri helpotus saaristokunnille.”

Hän kantaa huolta Naantalin vierasvenesataman ja sitä ympäröivän koko rannan tulevaisuudesta. Muumit pelastivat kaupungin kesäelämän 1990-luvulla. Se pitäisi pelastaa 2020-luvulla uudestaan. Vanhan kaupungin ranta ei ole hänen mielestään enää niin vetoimainen, kuin kuvitellaan.

”Minua on harmittanut aikoinaan tapahtunut, kaupungin omistuksessa ollut Paspatuurin myynti Rantakadun päässä. Mikko Rönnholmilla oli ajatus kallion sisään rakennettavasta uimahallista oheistoimintoineen. Siihen olisi tarvittu Paspatuurin alue.”

Kimmo Aho seurasi Mikko Rönnholmia Työväenyhdistyksen puheenjohtajana vuonna 2017. Rönnholm ilmestyi hänen tietoisuuteensa, kun hän oli Turun Televisiotehtaan nuori metallityöntekijä.

”Sosialidemokraattien listalla oli eduskuntavaalien ehdokkaana muun muassa Uudenkaupungin autotehtaan duunari ja pääluottamusmies Risto Ahonen. Hän oli vaali-
piirimme Metallityöväenliiton ehdokas. Kotikaupungistani Naantalista oli ehdokkaana Mikko Rönnholm. Olin lukenut hänestä lehdistä. Olin hankalassa valintatilanteessa. Kallistuini äänestämään Rönnholmia, vaikka hän oli diplomi-insinööri ja minulle silloin täysin tuntematon. Tähän vaikutti pitkälti kotiseuturakkaus. Myöhemmin tuli ilmi,

että Mikko ja äitini olivat olleet lapsuudenaikaisia leikkivereita, joille Lappalaisten kalliot olivat olleet yksi mieluisimpia leikkipaikkoja.

Ensikertalaisäänestäjästä ja silloisesta kansanedustajasta tuli vuosikymmenien mittaan ystäviä ja kollegoja, perinteikkään yhdistyksen puheenjohtajia.

”Mikko Rönnholminkin pitkäaikainen rooli on yhdistyksen kannattelemisessa poliittisesti ja taloudellisesti poikkeuksellinen. Perintö ja perinne ovat arvokkaita. Demokratia toimii yhdistyksessä. Jokainen halukas pääsee yleisessä kokouksessa vaikuttamaan valtuustoryhmän tekemiin ratkaisuihin. Kansanvalta toimii. Hoidamme ihmisten asioita käytännöllisesti. Niihin liittyviin arvovalintoihin sisältyy aatteemme joka päivä.”

TYÖVÄENTALON TALKOOSUKUPOLVET

Työväentalo muodostui Työväenyhdistykselle merkittäväksi yhteisöllisyyden symboliksi ja konkreettiseksi voimannäytteeksi. Yhdistyksen jäsenet olivat rakentaneet talon talkoilla. He myös ylläpitivät sitä talkoilla läpi vuosikymmenien jatkuneiden korjausten ja muutostöiden myötä. He taistelivat talvi- ja jatkosodassa ja osallistuivat henkilökohtaisesti taloudellisiin talkoisiin suojellakseen yhteistä taloaan.

TALO VALMISTUU VÄHIN VAROIN, MUTTA NOPEASTI.

Naantalin Työväenyhdistys oli ollut olemassa vain neljätoista vuotta ja toiminut siitä ajasta kirvesmies Kalle Salmisen johdolla vasta kaksi vuotta wrightiläisyydestä irtautuneen Suomen Työväenpuolueen paikallisyhdistyksenä, kun Työväentalo valmistui 1908. Tontti oli hankittu samana vuonna 1906, kun yhdistys liittyi sosialistisen ohjelman omaksuneeseen Työväenpuolueeseen. Vaikka yhdistys eli tuolloinkin raskasta taloudellista aikaa, se ei estänyt Salmisen johtamaa talkooväkeä uskomasta itseensä, kun tontti oli hankittu ja kuva omin käsin rakennettavasta yhteisestä talosta iskostunut jokaisen syvimpään mielenopukkaan.

Oma talo loi yhdistyksen jäsenille tulevaisuudenuskoa ja vahvisti tietoisuutta yhteisestä poliittisesta tehtävästä. Uskon ja tietoisuuden henkeä piti yllä talkoovoima, joka alkoi ensimmäisestä lapionpistosta yhdistyksen omalla tontilla ja jatkui yli kahdeksankymmentä vuotta myöhemmin tapahtuneeseen talon myyntiin asti. Viime vuosisadan alussa talo avasi työläisille uudenlaisen maailman vähäisen vapaa-ajan kulttuuri- ja liikuntaharrastusten rientoihin sekä naisten toimintaan.

Talo oli käynyt viidessäkymmenessä vuodessa, vuoteen 1958 mennessä jo monta talkooruljanssia, kun Työväenyhdistys teki merkittävän investoinnin ja perusti juhla- ja liikuntasaliin elokuvateatteri Kinon.

Elokuvateatterin perustaminen oli merkittävä kulttuuri- ja sosiaalishistoriallinen teko. Se suuntasi teollistuvan pikkukaupungin nuorten ikäluokkien vapaa-ajan viettoa modernin populaarikulttuurin pariin.

Elokuvateatterin piti toimia Työväentalon taloutta vakauttavana tekijänä, mutta sellaista siitäkään ei missään vaiheessa lopulta tullut.

Elokuvateatteri olisi pitänyt perustaa aikaisemmin, jotta se olisi voinut tuottaa pitkällä tähtäyksellä taloudellista hyvää Työväenyhdistykselle. Nyt se joutui kohta kilpailemaan uuden ilmiön, kotona ilmaiseksi katseltavan television kanssa samalla, kun hyvät kulkuyhteydet ja 1960-luvun autoistuminen helpottivat liikkumista Turkuun, joka veti puoleensa nuoria aikuisia lisääntyneen vapaa-ajan tarjonnan pariin. Elokuvateatterin toiminnasta tuli tappiollista, vaikka vain koneenkäyttäjät olivat ammattilaisia. Kaikki muu tehtiin tässäkin talkoilla.

Talkoohenki talon ylläpidossa eli kuitenkin vielä sitkeänä seuraavat kolmekymmentä vuotta, kunnes talo myytiin rakennusliike Kujalalle 1988. Itse talo jatkoi olemassaoloaan

elokuvateatterina myynnin jälkeenkin vielä kymmenen vuotta, jolloin se purettiin paikalle rakennetun asunto-osakeyhtiö Kinopalatsin tieltä.

Työväenyhdistyksen talostaan myyntitulona hankkima varallisuus säätöitiin. Säätö osti Kaivokadulta kahden perheen asuintalona toimineen, huonokuntoisen talon. Tämä talo kunnostettiin ammattityövoimalla. Perinteisten talkoiden aika oli ohi.

TALKOOTYÖ JATKUU UUSIN MENETELMIN.

Kaivokadun talossa on jatkunut kuitenkin moderni talkootyö. Työväenyhdistyksen puheenjohtajana neljäkymmentä vuotta 1977-2017 toiminut Mikko Rönholm alkoi ylläpitää 2000-luvulla yhdistyksen verkkosivuja. Kyseessä on ainakin suomalaisittain poikkeuksellinen paikallisen puolejärjestön sivusto.

Tavanomaisen järjestötiedotuksen lisäksi sivustolla toimivat lähes päivittäin uudella materiaalilla täydentyvät ajankohtais-, blogi- ja Kirjoituksia-sivut. Rönholm tuottaa kaksi ensinmainittua osiota kommentoiden Naantalin, Suomen ja EU:n politiikkaa. Hän siteeraa bloginsa alustuksina ahkerasti Financial Timesin talouskriittikkona tunnettua kolumnisti Martin Wolffia. Kirjoituksia-sivu on varattu vierailuille kirjoittajille. Näin aktiivinen ja sisällöllisesti laaja, talkootyönä ylläpidetty poliittisen yhdistyksen sivusto on Suomessa ainutlaatuinen.

Sivustolla ei harjoiteta poliittisen keskustelun ennakkosensuuria. Kaikki kriittinen keskustelu on ollut tervetullutta.

Työväentalon aikaiseen talkookulttuuriin tottuneelle yhdistyksen vanhan polven jäsenistölle tällainen virtuaaliyhteiskunnan vuorovaikutus on ollut ymmärrettävästi uusi asia. Sen sijaan on ehkä yllättävää, että jäsenistön sosiaalisen median keskustelukulttuuriin kasvanut ikäluokka on kaikkein passiivisin keskusteluun osallistuja. Se ei juurikaan keskustele oman yhdistyksensä sivustolla. Kuitenkin tekninen seuranta osoittaa, että sivusto kuuluu Suomen seuratuimpiin poliittisiin sivustoihin. Sillä on seuraajia ympäri maailman, kotimaassa politiikan ja elinkeinoelämän vaikutusvaltaisiin piireihin asti.

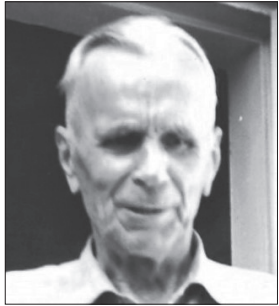
Uudenlainen, keskusteleva talkootyö on jäänyt toistaiseksi Rönholmin yksin ahertamaksi. Hänen aherruksensa ansiosta historian jatkuvuus tulee henkilökohtaisesti nykylukijaa lähelle. 2020-luvun lukija voi kokea aikalaisuuden ja yhteenkuuluvaisuuden tunteen yhdistyksen menneiden sukupolvienkin kanssa. Sivuston puhuttelevinta antia ovat Rönholmin kirjoittamat lukuisat henkilökuvat yhdistyksen edesmenneistä, pitkäaikaisista uurastajista.

Talkootyön jatkuvuus välittyi kertomuksina vuosikymmeniä kotikaupunkinsa hyväksi työtä tehneitten veteraanien elämästä. Sen lisäksi, että olivat työn ja luottamus- toimien sitkeitä veteraaneja, he olivat monessa tapauksessa myös sotaveteraaneja.

Tulevaisuus on tärkeintä historiaa, koska jokainen ihminen voi vaikuttaa siihen. Mikko Rönholmin kirjoittamat viisi henkilökuva saattelevat Naantalin Työväenyhdistystä tulevaisuuden tehtäviinsä, kun yhdistys valmistautuu vuonna 2024 130-vuotisjuhlaansa. Rönholmin kirjoittamat henkilökuvat on julkaistu aikaisemmin Työväenyhdistyksen verkkosivuilla.

PUNAKAARTISTA PASIFISTIKSI

Armas Rönnholm teki vuosikymmenien uran Työväenyhdistyksen puheenjohtajana ja merkittävässä kunnallisissa luottamustehtävissä. Työ oli hänen elämässään aina kaiken yläpuolella ja elämäntavat olivat puritaaniset.

Armas Rönnholm

NUORI TYÖMIES ARMAS RÖNNHOLM LIITTYY

KAKSIKYMMENTÄVUOTIAANA NAANTALIN PUNAKAARTIIN.

Hän ei syylistynyt väkivaltaisuuksiin. Hänet tuomittiin vankileirille.

Armas Rönnholm (1898-1977) kävi kansakoulun ja rippikoulun. Hänen isänsä oli maalarina Antton Rönnholm. Armas oli Anttonin ja Amandan kolmas lapsi ja toinen poika. Isä kuoli nuorena 1904 Armaksen ollessa kuuden vuoden ikäinen. Antton ehti kuitenkin olla valtuutettu vanhanmallisessa valtuustossa ja muistan kerrotun, että hänen maalarin jälkensä olisi ollut näkyvissä kirkon kellotaulussa ja vuoteen 1965 asti alttarin oottrauksessa.

Armas kuului Naantalissa kuuluisiin rantapoikiin, jotka tekivät kaikenlaisia aputoita. Ensimmäinen työpaikka oli ilmeisesti pikkurenkinä kauppias Marjasella. Sen jälkeen maatöissä sukulaistaloissa Askaisissa ja 1916 linnoitustöissä ainakin Örossä. Hänen varsinainen ammattinsa oli myöhemmin sähköasentaja. Naantalissa vähäisten työmahdollisuuksien vuoksi hän oli paljon matkatoissa 1920-1930 luvulla.

Viimeiset 28 vuotta hän toimi Lounais-Suomen Sähkön, myöhemmin Länsivoinman, sittemmin Fortumin ja nykyisin Carunan Raision ja Naantalissa maalaiskunnan alueen piirimiehenä vuoden 1963 loppuun asti. Yhteensä hänelle kertyi työvuosia yli viisikymmentä.

Hän liittyi Sdp:n jäseneksi 1916. Hänet tuomittiin kolmeksi vuodeksi kuristushuoneeseen ja menettämään kansalaisluottamuksena viideksi vuodeksi. Vapausrangaistus lykkääntyi viideksi vuodeksi eli hän selvisi ehdonalaisella.

Kuulustelupöytäkirjan mukaan ”*sekatyömies Armas Rönnholm vangittiin Hollolassa 1.5.1918. Toiminut Naantalissa punakaartissa paikallisen puhelinlaitoksen hoitajana. Saanut palkkaa Turun piirin Naantalista osastolta 225 mk. On voinut kuulua vähän aikaa esikuntaan. Kantanut kivääriä, mutta ei osallistunut murhiin eikä ryöstöihin.*”

Kyllä hän varmaan vapaasta tahdosta oli lähtenyt punakaartiin, vaikka kertoi kuulustelussa liittyneensä ammattiosaston käskystä. Suojeluskunnan lausunnon mukaan ”*Rönnholm on kohtalaisen työteliäs suupaltti, toimeentulo hyvä?*”

Luultavasti hän oli ensin vankileirillä Lahdessa Felmanin kentällä ja sen jälkeen Hennalassa, ehkä Lappeenrannassakin, mutta pääosan ajasta Stor Mjölössä eli nykyisessä Isosaaressa Helsingin edustalla. Isosaaresta hän muisteli, että venäläisiä vankeja kohdeltiin vielä huonommin kuin suomalaisia punavakeja. He olivat sikakarsinassa, jossa oli juuretkin syöty ja vartijat kohtelivat heitä kuin koiria. Omina muistoinaan hän kertoi hartaustilaisuuksista, joissa heille kadotukseen meneviä kehoitettiin rukoukseen helpotusta helvettiin. He pyysivät virttä *Miksi vääryys vallan saapi* ja pappi valitteli, ”ettekö te mitään muuta virttä tunne”.

Hän ei koskaan eronnut kirkosta. Mitä luultavimmin hänellä oli kristillinen vakaumus. Kotona perusteltiin väkivallan vastaisuutta suuren kirjan lainauksella: ”Ken miekkaan tarttuu, hän miekkaan hukkuu.”

Vankileirikokemukset olivat riittävät.

”Yksi reissu siihen saareen riittää”, hän sanoi, kun asepalveluksessa Isosaaressa ollessani kysyin hänen kiinnostuksestaan tulla tutustumaan entiseen leirin alueeseen. Elämänsä viimeisenä päivänä Paimion parantolassa lähes 60 vuotta myöhemmin hän kauhistuneena houraili: ”Nyt se hyppäs mereen, ja nyt ne ampuu sen.”

RÖNNHOLM OSALLISTUU VALTUUTETTUNA 46 VUOTTA

KOTIKAUPUNKINSA PÄÄTÖKSENTEKOON.

Armas toimi Naantalissa Työväenyhdistyksen puheenjohtajana vuosikymmeniä, oli piiritoimikunnan jäsen ja puoluekokousedustaja jo 1920 ja viimeisen kerran vuonna 1969 Turun kokouksessa. Vuonna 1975 Jyväskylässä hänet nimettiin puolueen kunniajäseneksi. Puoluekokouksessa näitä nimetään yksi piiriä kohden. Jäsenyysvuosia kertyi 61.

Hän toimi Naantalissa kaupunginvaltuustossa 46 vuotta 1926-1972, kahteen otteeseen puheenjohtajana ja monia vuosia varapuheenjohtajana. Sosiaalilautakunnan puheenjohtajan hän toimi vuosia ja hänellä oli monia muita luottamustoimia niin Naantalissa kuin maakunnassa. TUL:n urheiluseura Naantalissa Toverit oli hänen perustamansa. Hän toimi seuran rahastohoitajan vuosikymmenet. Naantalissa Puhelinosuuskunnan hallituksen puheenjohtajan hän toimi pitkään. Viimeinen pitkäaikainen luottamustehtävä oli Naantalissa kirkkohallintokunnan jäsenyys, jota hän hoiti kuolemaansa saakka.

Armas avioitui vasta 40 vuoden ikäisenä Helena Karlströmin kanssa. Äitini oli 1920-luvulla NTY:n puheenjohtajana toimineen Frans Karlströmin tytär.

Elämäntavat olivat puritaaniset: Aamupuuro, suolainen kala ja peruna, kahvikuppi, sanomalehdet, radion ja tv:n uutiset ja kokoukset, niistä päivä täyttyi.

Hän oli yleisistä asioista hyvin perillä ja hallitsi erityisesti kunnallishallinnon. Kaupunginjohtaja Lasse Kangas oli hänelle tärkeä. Arvostus alkoi siitä, että Kangas palautti Työväenyhdistykselle sen omistamat torvet. Hän koki 1959 tapahtuneen Kankaan erottamisen ajojahtina ja oikeusmurhana. Nuo Naantalın riitojen ajat hän otti raskaasti.

Mutta työ oli aina kaiken muun edellä.

Koko perheemme palveli Lounais-Suomen Sähköä. Hän ei lähtenyt ”helpompiin” poliittisiin tehtäviin, ei ammattiyhdistyksen eikä piirin hommiin.

Aikalaiset pitivät häntä seurallisena ja hauskana, yksityisessä kanssakäymisessä poliittikkaa välttävänä perusnaantalilaisena raittiusmiehenä. Kun toiset ihailivat hänen kovaa luonnetta olla ottamatta, hän vastasi: ”Ei ole kyse vahvasta luonteesta, vaan heikoista himoista.”

MIKKO RÖNNHOLM

HENKILÖKOHTAISEN KOHTELUN OPETUS

Älykkään ja vastustajiaan kohtaan myrkyllisen sanavalmiin sotasankari Lasse Kankaan erottaminen virastaan horjutti aikoinaan koko suomalaisen oikeuskäytännön uskottavuutta. Dynaaminen kaupunginjohtaja jatkoi erottamisensa jälkeen kaupungin kaikkien aikojen ääniharavana sosialidemokraattisena valtuutettuna kuolemaansa asti. Kaupunginjohtajan erottamiseen päätyneen, poliittisesti motivoitunut oikeusprosessi on otettu Työväenyhdistyksessä epäitsekkäästi opiksi. Poliittiset erimielisyydet eivät ratkea oikeudessa, vaan neuvottelemalla. Naantalın sosialidemokraatit eivät käytä hallintovalituksia politiikan keinona, vaikka aihetta olisi ehkä toisinaan ilmennyt. Henkilökohtaisuus ei kuulu politiikkaan, on perimmäinen opetus.

Lasse Kangas

KOROSTUNEEN OMANARVONTUNTOINEN JURISTI TOIMII VÄHÄOSAISTEN PUOLUSTAJANA.

Naantalın jakautuminen oikeiston ja vasemmiston kesken kärjistyi huhtikuussa 1959, kun Korkein oikeus vahvisti kaupunginjohtaja Lasse Kankaan (1913-1969) erottamisen. Porvarillinen enemmistö muodosti Kankaan vastaisen, sosialidemokraatit ja muut vasemmiston edustajat entistä kaupunginjohtajaa puolustaneen osapuolen.

Vajaa kymmenen vuotta myöhemmin tammikuussa 1969 aloitin ensimmäisen kauteni Naantalın kaupunginvaltuustossa. Kokenut Lasse Kangas oli valtuuston kokouksissa vierustoverini. Nopeaälyistä Kangasta vihattiin piikikkään puhetapansa ja voimakkaiden kannanottojensa vuoksi, mutta nuorta vierustoveriaan hän kohteli kannustavasti ja monin tavoin avuliaasti.

Hänen poismenonsa 1969 oli sekä järkytys että menetys henkilökohtaisesti. Kankaan pojat Erkki ja Lauri olivat koulutovereitani. Vierailin koulupoikana usein heidän kotonaan. Muistan, kuinka isä Kangas varatuomarina opasti minua, miten oikeudessa puolustaudutaan. Kun vähän vaivautuneena kerroin hänelle joutuneeni poliisin kassa hakaukseen, hän ei moittinut, vaan jopa väitti ymmärtävänsä ja uskovansa, että olin oikeassa ja että poliisin menettely oli ollut epäasiallinen. Hänen omat poikansa olisivat varaankin saaneet aikamoista satikutia vastaavasta tempusta.

Muistan myös Lasse Kankaan kuoleman jälkeen tavanneeni hänen asiakkaitaan. He olivat yhteiskuntamme heikoimmassa asemassa olevia, jotka valittelivat, kuka meitä nyt oikeudessa puolustaa; Lasse Kangas toimi asianajajana.

Senkin muistan, että Nesteen toimitusjohtaja Uolevi Raade mainitsi kahdenkeskisessä keskustelussa Lasse Kankaan olleen hankala neuvottelija, jolloin hän viittasi myös Kankaan sodassa kokemaan vaikeaan päähän haavoittumiseen. Kangas oli selvinnyt pään lävistäneen luodin aiheuttamasta haavoittumisesta, kuin ihmeen kaupalla. Näin hänet tunnettiin myös sotasankarina.

Toimittaja Veli Junntila kertoi Lasse Kankaan erottamisesta Turun Sanomien 50 vuotta sitten -palstalla 20.4.2009:

”Korkeimman oikeuden päätös Naantalın kaupunginjohtaja Lasse Kankaan erottamisesta, josta TS kertoi 21.4.1959, saattoi tuoda tähän jupakkaan viimein juridisen ratkaisun. Tulehtuneista kärhämistä kaupunginjohtajaa vastaan syntyi kuitenkin Naantaliin perinne.

Kankaan viraltapano aiheutui tahallisesta virkarikoksesta ilman hyötyä sekä laittomien yleisten maksujen keräämisestä. Kangas joutuu suorittamaan Naantalın liikenne- ja satamamaksujen korvauksia 2,85 miljoonaa markkaa sekä oikeudenkäyntikuluja neljännesmiljoonan.

TS:n pääkirjoittaja uskoi, että Naantalia puoli vuosikymmentä hallinnut häiriötila oli vihdoinkin laennut. Kankaan edesottamukset olivat niin raskaita, että ”meidän oloissamme harvinainen viraltapano on ollut rangaistuksena”. Lehti katsoi, että lääninhallitus oli asiassa liikaa lepsuillut ja päästänyt tilanteen kärjistymään.

Korkein oikeus oli tehnyt äänestyspäätöksen, jolla kaupunginjohtaja pantiin viralta ja hänelle määrättiin vahingonkorvaus. Korkein oikeus tuli Raastuvanoikeuden kannalle vastoin Hovioikeuden viraltapanon hylännyttä kantaa. Nykyrahan arvossa korvaussumma 2,85 miljoonaa markkaa olisi 62 130 euroa ja oikeudenkäyntikulujen neljännesmiljoona markkaa vastaisi 5 450 euroa.”

KAUPUNGINJOHTAJAN RIKOS HYÖDYTTÄÄ KAUPUNKIA, EI HÄNTÄ ITSEÄÄN, MUTTA OIKEUSKANSLERINKAAN PUUTTUMINEN ASIAAN EI MUUTA LOPPUTULOSTA.

Lasse Kankaan ”rikos” liittyi satamamaksujen korottamiseen ja niiden vahvistamiseen sisäasianministeriössä ja siihen, että maksuja oli peritty ennen niiden vahvistamista. Asiaan ei liittynyt henkilökohtaista hyötymistarkoitusta. Vahingotkaan eivät olleet mainittavat.

Nykykäytäntöjen valossa viraltapanopäätös tuntuu kovalta. Normaaliolosuhteissa se olisikin ohitettu sanaryöpyn saattamana ja jätetty sikseen.

Mutta silloisissa olosuhteissa kaupungin luottamushenkilöjohdon enemmistön ja kaupunginjohtajan välinen erimielisyys oli muuttunut periaatteelliseksi, sovittamattomaksi ja hyvin henkilökohtaiseksi ristiriidaksi. Viisaampaa, joka olisi antanut periksi, ei ollut. Asenteet olivat lukkoonlyödyt ja rintamalinjat selvät. Turun Sanomien pääkirjoituksen asenne paljastaa, että rikokset sinänsä eivät olleet aiheena, vaan edesottamukset: *”Kankaan edesottamukset olivat niin raskaita, että meidän oloissamme harvinainen viraltapano on ollut rangaistuksena”* (TS 21.4.1959).

Lasse Kankaan muotokuvan paljastuksen yhteydessä kesällä 2001 Rannikkoseudun pääkirjoituksen mukaan Lasse Kankaan nuorempi poika, suurlähettiläs Lauri Kangas pohdiskeli: *”Vaikka aika ei kultaisikaan muistoja, se kuitenkin auttaa ymmärtämään arpia.”*

Pohdinnoissaan Lauri vielä vuosia jälkeenpäin piti oikeuden päätöstä vääränä, mutta toisaalta demokratiassa pitäisi ymmärtää, että valtuuston enemmistö on oikeassa silloinkin, kun se on väärässä. Vahvalla ja tinkimättömällä luonteella varustetulle juristille virkamiehelle sen ymmärtäminen saattoi olla vaikeaa.

Muistan tapauksen liittyneen dramatiikan hyvin. Korkeimman oikeuden päätös oli vanhemmilleni järkytys. Äitini oli kuitenkin tyytyväinen siitä, että isä oli juuri tuolloin sairaalassa sydänvativaivojensa takia. *”Apu olisi lähellä, jos jotain sattuisi”*, äiti tuumaili. Elin itsekin mukana vahvasti, sillä luokkatoverini Laurin kaverina tunsin koko Kankaan perheen, ja minun silmissäni Lasse Kangas oli ystävällisen mukava mies, joka tosin vaati omilta pojiltaan usein ihan liian paljon.

Asian oikeudellinen käsittely ei suinkaan loppunut Korkeimman oikeuden tuomioon.

Oikeuskansleri Olavi Honka pyysi Korkeinta oikeutta harkitsemaan tuomion purkua. KO ei nähnyt siihen tarvetta.

Professori Bruno A. Salmiala puolestaan julkaisi syksyllä 1960 kirjan *Tuomio*, jossa hän Kankaan tapausta esimerkkinä käyttäen arvosteli suomalaisen oikeudenkäytön puutteita johtopäätöksensä, että luottamus Korkeimman oikeuden lainkäyttöön oli horjunut. Poliitikko ja oikeus olivat tässä tapauksessa sekaantuneet keskenään.

Kankaan persoona oli voimakkaan särmikäs. Hän joko ihastutti tai vihastutti. Hänen ylikorostunut omanarvontuntonsa yhdistettynä purevaan kieleensä oli pikkukaupungin mahtiväelle liikaa. Kankaalla oli myös epäilyttäviä vasemmistosympatioita. Hän oli halukas liittymään sosialidemokraatteihin jo varhain, mutta isäni käytännössä sen esti arvellen siitä olevan suurta haittaa viranhoidossa. Joissakin yksittäistapauksissa, kuten Työväenyhdistyksen torvien palautuksessa Suojeluskunnalta Työväenyhdistykselle, Naantalın suojeluskuntalaiset näkivät Kankaan asenteessa punaista, ja niin sotasankari joutui epäiltyjen listalle.

Kaikkea muutakin asiaan liittyi: liiketoimia, tennistä ja rakkauttakin. Joten kyllä siinä sitä ainesta kertyi kaikkeen mahdolliseen ja mahdollittomaan.

VIHA, VAINO POIS, ON TÄMÄNKIN TAPAHTUMASARJAN OPETUS.

Poliittinen kädenvääntö jatkui Naantalissa Kankaan erottamisen jälkeen. Kankaan vastaisen rintaman asiamiehenä toiminut lääninsihteeri Jaakko Kalkas valittiin Kankaan seuraajaksi.

Kaupungin ja maalaiskunnan yhdistymisvaaleissa 1963 Lasse Kangas nousi sosialidemokraattina suhteellisesti laskien kakkien aikojen kovimmaksi ääniharavaksi yli kahdellasadalla äänellään. Lasse Kankaan valtuustoura jatkui hänen kuolemaansa, vuoden 1969 kevääseen saakka.

Kangas arvosteli Kalkasta hellittämättömästi. Kalkas omalta puoleltaan puolustautui vähättelemällä ja puhumalla sovittävän pilkallisesti. Se ei ollut helppoa eikä eteenpäin vievää aikaa.

Tämän vaiheen dramaattinen ja traaginen päätös on vieläkin monen mielessä: Lasse Kangas oli kuollut sydänkohtaukseen Askaisissa mökkinsä veräjän luona, kun kaupunginkansliassa juotiin kuohuviiniä Jaakko Kalkkaan pojan syntymän kunniaksi.

Juridiikan ja politiikan sekoittaminen on tuhoisaa. Omakohtaisesti tuonkaltaisissa olosuhteissa eläneenä ja henkilöön käyvän riitelyn vaikutukset tuntien olen vakuutunut, että poliittisia ristiriitoja ei voi ratkaista oikeudessa. Ne on hoidettava poliittisin keinoin; neuvottelemalla, sopimalla ja / tai äänestämällä. Keskinäinen luottamus saavutetaan vain avoimuudella.

Lasse Kankaan vastaisten oikeudenkäyntien seuraukset nähneinä Naantalin sosialidemokraatit ovat pyrkineet välttämään hallintovalituksia, kanteluita tai muita oikeudellisia keinoja politiikassa. Esimerkiksi, kun Naantalin mannerpuolen yleiskaavassa hävisimme valtuustossa monta äänestystä ja vaikka se harmitti, emme valittaneet päätöksistä, kuten samoilla linjoilla kanssamme olleet Vihreät. Sain tuolloin noista asioista paljon yhteydenottoja. Monen mielestä Naantalissa suhtaudutaan ylimielisesti hyvään hallintotapaan ja on epäilty jopa, että tuolloisista päätöksenteoista olisi löytynyt juridisia moitteita.

Olen tietoinen, että poliittinen muisti on lyhyt ja tiedän, että valittamalla asiat nousevat moneen kertaan julkisuuteen. Tällä tavalla voisi suunnata uudestaan huomion huonoihin päätöksiin. Mutta vaikka harmittaa, että asiallisia ehdotuksia ei oteta vakavasti, niin en edelleenkään pidä hallintovalituksia politiikkaan kuuluvina toimina.

Mieliviisauteni on yksinkertainen: ”*Kun toverit pysyvät irti toistensa vaimoista, välttyy puolue linjaristiriidoilta*”. Taavi Tainion (1874-1929) Sdp:n puoluesihteerinä esittämä toteamus laajennettuna tarkoittaa, että ei pidä sotkea henkilökihtiaisia asioita yleisiin, ja että henkilökohtainen vastenmielisyys ja kauna olisi syytä unohtaa yhteisten asioiden hoidossa.

Se on aika ajoin todella vaikeaa, mutta ei mahdotonta, kun sen oikein päähänsä takoo, ja kun aina silloin tällöin voi havaita vilpittönnä pyrkimystä muiden toimissa.

MIKKO RÖNNHOLM

NAANTALI OLISI TOISENLAINEN

Erkki Luotonen oli voimaksatahtoinen mies ja vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän huolehti isänmaastaan ja yhteiskunnasta, eri yhteisöistä, ympäristöstään ja itsestään.

Erkki Luotonen

ERKKI LUOTOSEN JÄSENYYS TYÖVÄENYHDISTYKSESSÄ KESTÄÄ 67 VUOTTA.

Erkki Luotonen (1920-2012) syntyi Naantalin Luonnonmaalla ja sieltä hän lähti viimeiselle sairaalamatkalleen. Matka iäisyyteen alkoi Naantalin terveyskeskuksessa neljä päivää 92-vuotissyntymäpäivän jälkeen.

Erkki asui elämäkumppaninsa Sirkkan kanssa lähellä Ukko-Pekan siltaa sijainneessa, omin käsin rakennetussa omakotitalossaan. Se tunnettiin aina kauniisti hoidetusta puutarhastaan. Hän viihtyi siellä aina viimeiseen syksyynsä asti, jolloin hän ja Sirkka saivat Naantalin kaupungin kotipihakilpailussa korkeimman palkinnon. Se oli ainutlaatuinen tapahtuma. Erkki ei löytänyt palkintotilaisuudessa sanoja osoittaakseen kiitollisuutta Sirkalleen. Kunnioitettavaa ja ihailtavaa huolenpitoa.

Erkki Luotonen osallistui nuorukaisena jatkosotaan sodan alusta loppuun. Hän haavoittui viimeisissä torjuntataisteluissa. Naantalin sankarihaudassa lepäävät hänen sodassa mukana olleista neljästä veljestään kaksi. Kansalaissota oli vienyt yhden velipuolista.

Kansakunnan pelastaminen oli Erkin suuri tehtävä: sotaa seurasi ankara jälleerakennuksen aika. Taisteltiin puutetta vastaan ja demokratian puolesta. Opiskelu rakennusmestariksi työn ohessa osoitti lahjakkuuden lisäksi luonteen lujuuutta. Erkki oli arjen sankari.

Hänet tunnettiin kaupungin rakennustarkastajana asiallisena, osaavana ammattimiehenä. Hänelle oli ominaista kyky nähdä kokonaisuus. Hän keskittyi oleelliseen, hyvään lopputulokseen. Naantali eli hänen työuransa aikana historiansa voimakkainta rakentamisen aikaa. Kaupunki muuttui hänen aikanaan enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Erkki Luotonen edusti sosialidemokraatteja lukuisissa tehtävissä, jo ennen vuoden 1964 kuntaliitosta Naantalin maalaiskunnan valtuuston puheenjohtajana. Hän ehti toimia Naantalin Työväenyhdistyksen jäsenenä vuosisadan mittaisesta ajanjaksosta kaksi kolmannesta, 67 vuotta. Kahteen otteeseen, viimeksi 1970-luvulla, myös yhdistyksen

puheenjohtajana. hän hoiti Naantalin seurakunnan luottamustehtäviä niinikään kymmeniä vuosikymmeniä

NAANTALIN KAUPUNGIN JA MAALAIKUNNAN YHDISTÄMINEN SEKÄ NESTEEN JALOSTAMON SAAMINEN NAANTALIIN VAATIVAT OIVALLUSTA JA TAHTOA.

Erkki Luotonen oli keskeinen henkilö heistä, rohkeista ja vahvoista miehistä, joiden ansiosta perustettiin Raision-Naantalin vesilaitos. Sillä varmistettiin Nesteen jalostamon sijoittuminen Naantaliin. Naantalin ja maalaiskunnan yhdistäminenkin oli hänen aloitteensa..

Erkki kuului yhdistyksemme veteraanien kovaan ytimeen – todelliseen iskuryhmään, jonka jäntevin kourin Työväentalo pysyi kunnossa ja sosialidemokratia kunniasa. Mieleeni on jäänyt Työväentalon talkoohommista meidän nuorempien erinäiset yrittelmät, jotka alkoivat tuottaa tulosta vasta Ekin ohjauksessa. Tarvittiin kykyä, taitoa ja kokemusta. Niitä Erkillä riitti.

Hän oli tärkeä henkilö omassa elämäntilassaan. Sain kurkistaa nuorena hänen tehokkaaseen ja tulokselliseen työtapaansa, kun hän uskoi minulle rakennustarkastajan kesälomatuuraajan hommat. Kansanedustajaksikin tulin Ekin aloitteesta ja merkittäväällä tuella – hän toimi takuumiehenäni erityisesti Raision suuntaan.

Eki ei ollut koskaan politiikan puhekone. Hän kuului siihen harvalukuisen porukkaan, jonka silmistä ja koko olemuksesta näkee välähdyksen, nopean älyn ja oivalluksen.

Erinomaisen muistinsa ja laajan kokemuksen ansiosta hänen tapaamisensa tarjosi keskustelukumppanille aina niin tietoa kuin näkemyksiäkin. Huumoritajunsa ansioista hetket hänen seurassaan olivat aina hyvän olon hetkiä ja ilon aiheita. Eki oli jotenkin niin iätön ja vahva, että korkeasta iästä huolimatta oli suruviesti vaikea hyväksyä. Poismenon hetkelläkin tuntui, kuin Eki haluaisi ja hänen olisi syytä sanoa vielä jotakin tärkeää ja järkevää meille muille.

Ilman hänenlaistaan miestä Naantali olisi toisenlainen kaupunki.

MIKKO RÖNNHOLM

HIENOVARAISIN TAITO

Sosiaalineuvos, sotaveteraani Jorma Salmikivi kuului Naantalin Työväenyhdistykseen 72 vuotta. Hän oli ihmisten johtaja.

Jorma Salmikivi

JORMA SALMIKIVIESTÄ KEHKEYTYY MONEN ASIAN PÄÄLUOTTAMUSMIES KOKO MIELELTÄÄN.

Naantalin Työväenyhdistyksen kunniajäsen, sosiaalineuvos Jorma Salmikivi (1924-2019) on yhdistyksen historian pitkäaikaisin jäsen; 72 vuotta lienee sosialidemokratian puolueen historiassakin pisimpiä. 95 vuotta työtä ja toimintaa isänmaan, kotiseudun ja yhteisen aatteen puolesta, ja aina muiden apuna. Se ei unohdu.

Luonnonmaan kylänvanhimmaksi Jorkkaa sanottiin. Hänen juurensa olivat maassa ja työssä. Renkipojasta tuli Suomen puolustuksessa isänmaan soturi ja sodan jälkeen demokraattisen menon säilyttäjä. Naantalin suurimpaan tehtaaseen mentyään Jorkka valittiin heti Myllykoneen pääluottamusmieheksi.

Päáluottamusmies mieleltään Jorma Salmikivi oli niin monessa muussakin: kaupunginvaltuustossa ja sen puheenjohtajistossa, kaupunginjohtajan varamiehenä, sosiaalilautakunnan puheenjohtajana, terveyskeskuksen rakentajana ja tietenkin Työväenyhdistyksen puheenjohtajana.

YHTEISTYÖN RAKENTAJAN PERSOONA HIOUTUU TYÖVÄENYHDISTYKSEN VAIKEIMPINA VUOSINA.

Hän johti yhdistystä, kun oli vaikein aika. Puolueriidat, Työväentalon vaikeudet ja Naantalin kaupungin ja maalaiskunnan yhdistyminen, kaupunginhallituksen puheenjohtajan päivittäiset huolet sekä oman talon rakentaminen koettelivat voimia, mutta eivät koskaan lannistaneet. Myös Rainan työkeskuksesta muodostui hänen ansiostaan merkittävä tekijä ja vaikeassa asemassa olevien ihmisten auttaja.

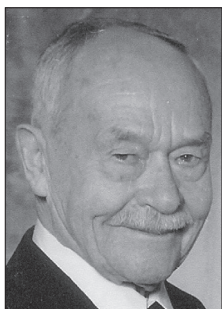
Jorma Salmikivi oli aikakautensa monumentti, yhdistyksemme viimeinen sotaveteraani. Hänen velvoittava muistonsa elää. Jorkan viimeinen aamupuuro lauantaina 13.7.2019 oli suuren ihmisen viimeinen iltasoitto.

Jorma Salmikivi osasi muokata rautaa ja puuta, mutta hän osoitti vaikeimpinakin hetkinä hienovaraisimman taitonsa ihmisten johtamisessa.

MIKKO RÖNNHOLM

YLIMMÄLLÄ OKSALLA

Paavo Pensamo teki pitkän päivätyön Naantalin kunnallispolitiikassa ja Nesteen pääluottamusmiehenä. Hän oli vastuunkantaja, isänmaan pelastaja ja kotikaupunkinsa rakentaja. Kaiken ohella hän toimi sotaveteraanityössä pitkän elämänsä loppuun asti.

Paavo Pensamo

PAAVO PENSAMON NUORUUS ALKAA VASTA PARIKYMPPISENÄ SODAN JÄLKEEN.

Paavo Pensamo (1925-2017) oli Harkovassa syntyneen, Kronstadtissa vankina olleen ja sieltä paenneen omenankasvattaja Vasili Pihjulan poika. Kronstadtista pakeni 1921 noin 6 400 kapinallista jään yli Suomeen. Suomen puolella pakolaiset joutuivat ensin keskitysleireille. Suuri osa, muun muassa Vasilin veli lähti takaisin armahduksen luottaen, kadoten Neuvostoliitossa jäljettämiin niin monen muun kohtalotoverin tavoin. Vain noin 1 600 pakolaista jäi Suomeen pysyvästi. Vasilin tie kulki Nousiaisten kautta Naantaliin. ensin Soiniisiin ja sieltä Karvettiin tallirengiksi.

Naantalissa syntynyt Paavo toimi Nesteen pääluottamusmiehenä ja Naantalin kunnallispolitiikassa Sdp:n edustajana monissa tehtävissä sekä sotaveteraanien johtotehtävissä elämänsä loppuun asti. Hän istui itsenäisyyspäivän vastaanotolla tasavallan presidentin pöydässä 2013. Paavo kuoli 91-vuotiaan toukokuussa 2017 Mauno Kivistön hautajaisten jälkeisellä viikolla.

Paavolla oli harvinainen taito laukaista tilanteita nokkelilla ja hauskoilla sanakäänneillä. Muistan vain kerran läsnäolijoiden hymyn hyytyneen. ”Minulla ei ollut kultaista nuoruutta”, hän sanoi, kun tuolla laululla muisteltiin hänen 90-vuotispäiväänsä. ”Nuoruuteni alkoi vasta sodan jälkeen”, lausu kunniaveteraani.

Meidän on syytä muistaa tämäkin näkökulma tulevina aikoina, kun auttamisen innostus vähenee.

Kohtuuttomien ihmiskohtaloiden kohteeksi joutuivat Paavon isän Vasilin ohella moni ukrainalainen. Heitä näännytettiin Stalinin kollektivisointipolitiikassa nälkään ja monen kohtaloksi tuli toinen maailmansota; talvisodassa Raatteentiellä Suomea vastaan taistellut ukrainalainen 44. Divisioona tuhottiin. Väitetään, että joukot olisivat haluttomia taistelemaan suomalaisia vastaan.

Tätä kirjoitettaessa 2023 suomalaiset ovat osoittaneet voimakasta myötätuntoa rohkeaa Ukrainan kansaa kohtaan. Toivotaan, että asenne jatkuu ja kestää niin Suomessa

kuin Euroopassa. Paavo Pensamon muiston liitän vahvasti Ukrainaan. Paavon kaltaisista ihmisistä on kysymys.

”Komeat hautajaiset. Manu oli viimeinen presidenttini”, Paavo sanoi helatorstain jälkeisenä perjantaina terveyskeskuksen vuodeosastolla. Sairaus ei antanut periksi, ja kuusi päivää myöhemmin toukokuun viimeisenä päivänä 91-vuotiaana pitkä elämänliekki sammui.

YHTEISKUNTA, TYÖELÄMÄ JA SOSIALIDEMOKRATIA TARVITSEVAT PENSAMOA MONEEN TEHTÄVÄÄN.

Nuori Paavo varttui ja vahvistui tallirengin apulaisena. Hän lähti ennen asevelvollisuuskäskyä sotatoimiin, missä palveli ilmavoimissa. Häntä haastateltiin noista kokemuksista Ylen Suomi 100 vuotta -sarjassa.

Hän oli Suomen puolustaja.

Lapin sodan päätyttyä nuorukainen suoritti veturinkuljettajan tutkinnon. Hänen raiteensa johtivat kuitenkin entisen isäntänsä, Einari Karvetin johtaman LSO:n kylmäkoneasentajaksi. Nesteen öljynjalostamon tulo Naantaliin 1956 veti ammattimiehiä. Niinpä Paavosta tuli jalostamon laitospäälliköksi aina eläkkeelle siirtymiseensä asti.

Sosialidemokratia tarvitsi Paavoja ay-toimintaan ja politiikkaan. Pitkäaikainen pääluottamusmies oli arvostettu omien työtovereiden ja ”vanhan hyvän ajan patruunahenkisen” Nesteen johdon keskuudessa. Paavo nousi oman Kemian liittonsa valtuuston puheenjohtajaksi.

Hän oli isänmaan pelastaja ja rakentaja.

Nykytermein sanottuna sosiaalisesti lahjakas ja hyvin verkostoitunut maltillisen työväenliikkeen edustaja imaistiin kymmeniksi vuosiksi Naantalin kunnalliselämänsä. Paavo Pensamo toimi kaikkein keskeisimmissä kunnallisissa luottamustoimissa valtuustossa, sen puheenjohtajistossa ja kaupunginhallituksessa neljännesvuosisadan. Paavon selvät näkemykset ja hyvä itsetunto tekivät hänestä luontevan, kaikkien kanssa toimeen tulleen ystävän.

Hän oli Naantalin kehittäjä.

Alunperin lääkintälottana Naantaliin tulleen ja Kalevaniemen parantolan lastenhoitajana toimineen Maikin ja Paavon tiet osuivat yhteen. 1950 alkoi yli 60 vuotta kestänyt avioliitto. Yhteiset harrastukset ja yhteenkuuluvaisuuden iloinen henki ovat olleet Pensamoiden tunnusmerkkejä, lasten, lastenlapsien ja lastenlastenlapsien muodostamien perhekuntien.

Huomaavainen ja kaveria ei jätetä -hengessä toimimut Paavo poikkeiksi kerran taivoistaan. Olimme Maikin ohjauksessa Naantalin kylpylän satavuotiskavalkadin tanssiryhmässä. Paavolle määrättiin tsaarin everstin komea uniformu, jota toinen ryhmässä mukana ollut innokas reservin upseeri himoitsi. Poikkeuksellisesti Paavo ei antanut periksi, kuten viisaimmilla yleensä oli tapana. Niin oli oikein.

Paavo teki vuosikymmenet iltaisin ilman koneiden apua uria ja latuja harrastajille. Hän harrasti pitkiä hiihtomatkoja, patikointia ja pyöräilyä Suomessa ja Euroopassa.

Yhteinen arviomme oli, että yhteenlaskettuna maapallon ympärysmitta ei riittäisi moiden matkojen mittaamiseen. Ja mikä parasta, hän osasi vetää muita mukaan. Oivallinen ohje kuului: hitaasti kiiruhtaen vaikeudet voitetaan.

ELÄMÄNTYÖN TÄYDENTÄÄ VERTAANSA VAILLA OLEVA VETERAANITYÖ, JOSSA HÄN KOHTASI MYÖS NUORET.

Paavon vapaaehtoinen, vuosikymmenien mittainen veteraanityö on vertaansa vailla. Moni muistaa hänet satojen hautajaisten veljesvartion vetäjänä ja veteraanijuhlien organisaattorina. Veljeä ei jätetä -ajattelu vei hänet sotaveteraanitoiminnassa paikallisiin ja piiritason johtotehtäviin. Tampereen itsenäisyyspäivän juhlissa presidentti istui Paavon pöytään. Hänen viimeisessä veteraanipäivän vietossään pääroolissa olivat nuoret. Niin Paavo oli toivonut.

Yhteenkuuluvaisuus ja yhteisvastuu tarkoittivat Paavolle toimintaa. Tulevaisuudesta huolehtiminen oli hänelle arkipäivää ihan viimeisiin vuosiin asti. Maikin kaipaus ja kunnostaan hyvää huolta pitäneen Paavon voimien ehtyminen valmistelivat häntä maallisen vaelluksen maaliin.

Mielessäni näen Paavon omenapuun ylimmällä oksalla lähellä taivasta.

MIKKO RÖNNHOLM

SYNNYNNÄINEN ASIOIDENHOITAJA

Reino Penttinen tarttui 13-vuotiaana palokunnan autonrattiin. Siitä alkoi vuosikymmenien toimelias ura naantalilaisten asioiden hoitajana.

Reino Penttinen

REINO PENTTINEN OTTAA PAIKKANSA YHTEISKUNNASSA MONITAITOISENA TEKNISENÄ LAHJAKKUUTENA JA TEOLLISTUVAN SUOMEN YMMÄRTÄJÄNÄ.

Reino Penttinen (1931-2020) syntyi kansainvälisessä Viipurissa. Viipurin Hovimaa ja kansakoulukin saivat jäädä kesken, kun talvisota pakotti kahdeksanvuotiaan Reinon Anna-äitinsä ja Jenny-sisarensa kanssa evakkoon. Matka suuntautui ensin Punkalaitumelle ja sieltä Yläneelle Joen Jussin tilalle, jossa maatyöt hevosineen tulivat Reinolle tutuiksi.

Aleksis Kiven päivänä kymmenes lokakuuta 1946 perhe muutti Naantaliin. Reka kuului viidensadan karjalaisen uuteen, suureen vähemmistöön pienessä Naantalissa. Näistä murheellisista tapahtumista, joita varsinaissuomalaisten ”vieraanvaraisuus” ei aina ehkä helpottanut, hyväluontoinen Reka kertoi katkeruutta osoittamatta.

Hyvin sujuneen koulun jälkeen Reino ahersi monipuolisissa töissä. Hän oli kiinnostunut tekniikasta, mikä helpotti monipuolisen työkokemuksen kertymistä. Kaksikymmentävuotuinen koneasentajan ura Juurikassokerissa loi hyvän pohjan ymmärtää teollistuvaa yhteiskuntaa.

Naantalilaisautolauttasataman matkustajaterminaalin hoitajan työn vastaanotto vuonna 1974 oli luontainen tehtävä monitoimiselle osaajalle. Miljoonat matkustajat lähtivät ja tulivat Rekan huolehtiessa tuon tärkeän solmukohtan toiminnasta vanhuuseläkkeelle siirtymiseen asti. Reino Penttisen työura on mallisuoritus, jollaisesta puhutaan nykyään merkittävänä tavoitteena.

Aktiivisuus vei urheilun pariin, vapaaehtoisen palokuntaan ja yhteiskunnallisiin rientoihin. Naantalilainen Toverit sai innokkaan urheilijan, järjestönuorukaisen ja puheenjohtajan. Naantalilainen Työväentalosta tuli toinen koti. Sieltä löytyi Tuovi Stenroos aviopuolisoksi.

Reka vietti viimeistä poikamiesiltaan Työväentalon uuden parketin viimeistelyssä, ja niin talon hyvä henki Maija Turunen ehti ilmoittaa ennen kirkossa vihkimistä, että

kuivunut on. Se kuvaa talon yhteishenkeä, johon karjalaiset toivat uutta sisältöä ja uskoa.

Tuovin ja Rekan uljas häävalssi oli hieno avaus talon uudelle parketille. yhteistä matkaa ehti kertyä melkein 70 vuotta.

Innostui yhteiskunnalliseen vastuunkantoon alkoi palokunnasta; Reka ajoi jo 13 vuotiaana palokunnan jeeppiä. Siksi hän – emmekä me muutkaan – ymmärtäneet, miksi kokeneelta ja taitavalta automieheltä terveydellisistä syistä 70 vuotta myöhemmin evättiin ajolupa. Kysymys oli vakavasta sairaudesta, jota Rekan elämänmyönteinen asennekaan ei pystynyt voittamaan.

URHEILULAUTAKUNNASTA ALKAA LÄHES 65 VUODEN URA KUNNALLISISSA JA SEURAKUNNALLISISSA LUOTTAMUSTEHTÄVISSÄ.

Reka oli nuoruudessaan niin tunnettu kuorma-autokuski Naantalissa, että kun hän ajokortti-ikänsä tultuaan suoritti virallisen kortin ja meni hakemaan siihen poliisimestarin allekirjoitusta, poliisimestari oli ensin raivostunut, ”*tämä mieshän on ajanut kuorma-autoa jo monta vuotta*”. Reka oli ollut kuljettajana muuan muassa poliisimestarin muutossa.

Reino Penttisen ja Naantalin Työväenyhdistykseen kumppanuus kesti Rekan aikuisiän vuodesta 1953. Siitä käynnistyi yksi kaikkien aikojen pisimmistä luottamusmiehurista Naantalissa.

Ura alkoi urheilulautakunnasta 1954 ja jatkui palo- ja koululautakunnassa. Valtuustoon Reka valittiin vuoden 1960 vaaleissa. Iän karttuessa hän ehti olla vuosia alkupe räisen Naantalin viimeinen valtuutettu. Ennen kuntaliitosta hän vastusti rehtori Lauri Kaislan kanssa vanhan, kauniin, Kuparivuoren puurakenteisen koulun purkamista.

Reino Penttisen ansiolista on hengästyttävän pitkä, josta nousevat näkyviin muun muassa neljännesvuosisatainen kaupunginhallituksen jäsenyys sekä pitkä suunnittelejaoston jäsenyys ja puheenjohtajuus. Niitten jälkeen seurasi vielä monivuotinen työ tilintarkastajien puheenjohtajana. Viimeisin luottamustoimi Kesti-Maarian hallituksessa päättyi 2012, eli työ kaupungin luottamustoimissa kesti 58 vuotta.

Mutta tämä ei Rekalle riittänyt. *Aina mukana ja aktiivisesti* oli Rekan tavaramerkki. kunnallisten luottamustehtävien jälkeen seurakunta sai ikämieheksi varttuneesta Re-kasta reippaan toimijan. Yhteiskunnallista palvelua kertyi 65 vuotta.

VILPITÖN ESIINTYMINEN LUO VALOISAN LUOTTOMIEHEN.

Viimeisissäkin pihatapaamisissa Rekalla oli Meripelastajien lippalakki kertomassa loppuun asti kestäneestä aktiivisuudesta niissä tehtävissä.

Tunnollisuus, asiallisuus ja avoimuus yhdistettynä sanomisen rohkeuteen nostivat valoisan Rekan Naantalin Työväenyhdistyksen luottomieheksi. Sosialidemokratia oli hänelle synnynnäistä, luonnollista ihmisten asioiden hoitamista.

Iloinen ja hyväntahtoinen kamppailija oli pulppuava puhuja ja tarinankertoja, jolta pienetkään yksityiskohdat eivät jääneet huomaamatta. Hän tarkkaili, arvioi ja otti reippaasti kantaa, mutta otti huomioon toisten perustellut argumentit.

Myönteinen karjalaisuus näkyi ja kuului. Hymy oli herkässä, mutta liikituksen palatkin nousivat herkästi esiin. Reino Penttinen oli isänmaallinen toveri, kaikkien kaveri.

MIKKO RÖNNHOLM

VOIMAKKAAMPI OTE ASIOIHIN

Mikko Rönnholmin poliittinen elämäkerta alkaa Frans Karlströmista, joka oli hänen isoisänsä. Lapsuudenkoti tarjosi monipuolisen näköalan kotikaupunkiin, yhteiskuntaan ja historiaan. Väinö Tanner vaikutti alusta alkaen. Hän odottaa Naantalin virkamies- ja poliittiselta johdolta aikaisempien vuosikymmenien tapaan nykyistä voimakkaampaa aloitekykyä asioissa, jotka liittyvät muun muassa valtion tiesuunnitelmiin ja kaupungin työpaikkaomavaraisuuteen.

Mikko Rönnholm

SOSIALIDEMOKRATIA NÄYTTÄYTYY MIKKO RÖNNHOLMILLE NUORESTA PITÄEN MONIPUOLISENA ARVOMAAILMANA, JOKA NOJAA MYÖS KRISTILLISEEN SIVISTYKSEEN.

Työväenyhdistyksen pitkäaikainen puheenjohtaja Mikko Rönnholm aloitti poliittisen uransa vähän yli kaksikymmentävuotiaana 1969 Naantalin kaupunginvaltuustossa, jossa hän edustaa sosialidemokraatteja edelleen vaalikaudella 2021-2025. Hänen ensimmäinen vierustoverinsa valtuuston istuntosalissa oli entinen kaupunginjohtaja Lasse Kangas, Mikko Rönnholmin isä Armas Rönnholmin yhteistyökumppani ja ystävä. Mikko puolestaan oli Lasse Kankaan poika Lauri Kankaan ystävä. Lauri ja Mikko muun muassa perustivat Naantalin Kinossa pitkään toimineen elokuvakerhon. Lauri Kankaan työura kulki Ylen toimittajasta diplomaatiksi, kun Mikko Rönnholm eteni monen siviilityön lisäksi muun muassa kansanedustajaksi ja europarlamentaarikoksi.

Äänestäjät ovat mieltäneet Mikko Rönnholmin isänsä työn ja poliittisen perinteen jatkajaksi. Näin tietysti on, varsinkin välittömän vaikuttavuuden puolesta, mutta aatteellinen into laajaan yhteiskunnalliseen pohdiskeluun ja historialliseen sivistykseen juontaa ennen kaikkea äiti Helenan kodinperinnön kautta.

Helena Rönnholm oli Frans Karlströmin tytär. Frans Karlström edusti Työväenyhdistystä Naantalin kaupunginvaltuustossa ennen kansalaissotaa.

”Frans Karlström oli todennäköisesti ainakin vuoden 1916 Naantalissa valtuutettuna. Tämä on minullekin verrattain uusi tieto. Tähän liittyy sellainen yleisempi, muistaakseni Paavo Lipposenkin esittämä näkemys, että jos tuohon aikaan olisi ollut

demokraattinen kunnallishallinto, kapinaa ja kansalaissotaa ei olisi syntynyt. Frans Karlström ei osallistunut kapinaan, joten hän pystyi herättämään Työväenyhdistyksen henkiin ja oli oikeustoimikelpoinen kansalaissodan jälkeen”, Mikko Rönnholm sanoo.

Hän viittaa paikallishistorian ja suomalaisen kunnallishallinnon tutkija, professori Juhani Piilosen väitöskirjaan *Vallankumous kunnallishallinnossa* (1982). Piilonen dokumentoi kaupunkien ja kauppaloitten valtuustojen kokoonpanojen painottuneen voimakkaasti taloudellisen eliitin edustukseen.

Helena Rönnholm sai omana aikanaan hyvän koulutuksen eli kävi keskikoulun. Hän oli kodin perintönä kiinnostunut aatehistoriasta ja työväenliikkeestä. Mikko Rönnholmin lapsuudenkodin kirjahyllystä löytyi muun muassa isä Armaksen lahjaksi saama Väinö Tannerin kirjallinen tuotanto, jota äiti Helena luki ahkerasti, ja nuori Mikko perässä.

Tulevan poliitikon lapsuudenkoti tarjosi monipuoliset eväät elävän elämän ja yhteiskunnan havainnoimiseen.

”Kodin perintöä sekä isän että äidin puolelta oli, että vakaumusta pitää kunnioittaa, eikä kristillisyyttä ole pahasta.”

Siihen aikaan, kun Armas Rönnholm toimi sosiaalilautakunnan puheenjohtajana, kaupungilla ei ollut sosiaalitoimistoa ja virkailijoita. Sosiaalituen tarvitsijat tulivat Rönnholmin kotiin hoitamaan asioitaan ja hakemaan apua iltaisin ja viikonloppuisin, lautakunnan puheenjohtajan vapaa-aikana. Isä Armas toimi kaupungin köyhimmän väen tukimiehenä, mutta myös nuhtelijana ja ankarana opastajana. Alkoholi-ongelmaiset saivat tinkimättömän kohtelun ja määräyksen kohentaa henkilökohtaiset elämäntapansa. Äiti Helenan kanssa nuoren Mikon sopi keskustella elävän elämän ilmiöihin vaikuttavista yhteiskunnallisista taustoista.

Tällaista taustaa vasten Rönnholmista kehittyi nuoresta poliitikosta alkaen käytännönläheisesti sosialidemokratiaa soveltava poliitikko. Hän valjasti 1970-luvun vasemmistoradikalismista poiketen sosialidemokraattisesta taustasta teknokraattisen näkemyksen palvelemaan tasa-arvoista yhteiskuntapolitiikkaa. Hän on korostanut pääomavaltaisen, kansallisen strategian kannalta merkittävien teollisuuden tuotannonalojen valtio-omistaisuutta. Se on edustanut tannnerilaisen talousnäkemyksen jatkumoa. Kädenjälki on näkynyt Naantalin kuntapolitiikasta alkaen aina 2020-luvun poliittiseen keskusteluun, jossa Rönnholm esiintyy Euroopan unionin merkityksen terävänä puolustajana.

Vasemmistolaisen työväenliikkeen kuluttajaosuustoiminta alkoi Suomessa 1920-luvulla vastapainona maatalousyrittäjien tuottajaosuuskunnille eli Osuuskaupoille. Naantalin Mannerheiminkadulle perustettiin edistyksellisen osuustoimintaliikkeen Tarmola 1950-luvun alussa. Siitä kehittyi nopeasti kaupungin modernein vähittäiskauppa, jossa toimi kaksi ruokaosastoa, sekatarvikaosasto ja kangasosasto.

Rönnholm sai ensimmäisen kosketuksensa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen Tarmolan ansiosta. Hänet valittiin jo nuorukaisena ennen valtuustoaikaa

myymäläneuvostoon. Työväen osuustoimintaliikkeeseen sisältyi sivistyksellinen ja poliittisen valmennuksen ohjelma.

”Toiminta oli aktiivista. Oli osuuskauppa-aatteen levittämistä, erilaisia valistuksellisia tilaisuuksia, joissa saatiin tietoa osuuskaupan toiminnasta. Osallistuin nuorisokoulutukseen, jota veti sen ajan tunnettu turkulaisdemari Terho Lehto. Saimme kokoustekniikan koulutusta, harjoittelimme väittelytekniikkaa, Juhani Paasivirta (Turun yliopiston historian professori, Työväen akatemian opettaja) luennoi maailmanpolitiikasta, Sylvi Siltanen (kansanedustaja, maaherra) päivänpolitiikasta.

Työväenliikkeen toimintaan osallistuminen merkitsi 1960-luvulla kokonaisvaltaista elämäntapaa ja -tietoisuutta.

”Ammattiyhdistysliike tuli tutuksi Työväenyhdistyksen kautta. Ammattiyhdistysihmisillä oli keskeinen rooli yhdistyksessä. SAK-laiset ammattiyhdistysaktiivit kokoontuivat Työväentalolla, jossa myös perustettiin JHL:n edeltäjän paikallisosasto.”

Ehkä elävän elämän ja aatehistoriallisen sivistyksen monipuolinen kokemus jo nuoresta pitäen kouluihin Rönholmista persoonan, joka tuli aktiiviseen puoluetöihin mukaan osoittaen alusta alkaen itsenäisen ajattelunsa ja toimintatapansa. Työväenyhdistyksen 1970-luvun radikaalit nuorisajaostolaiset saivat siitä aiheen kritisoida häntä ”oikeistososialidemokratiasta”.

”Asiaan vaikutti, että nuorten vastustamat turkulaiset sosialidemokraatit, Terho Lehto ja kumppanit löysivät minut vastapainoksi niinsanotuille Turun Ryssänmäen radikaaleille. Toinen juttu, paljon tärkeämpi, on että päädyin 1970-luvulla telakkayhtiö Navirella ollessani ja sen omistaja Rallu Sjöströmiin tutustuessani lopullisesti markkinatalouden kannattajaksi. En uskonut enää sosialisointiin. Pidän yksityistä yrittämistä yhteiskunnalle, siis työtätekeville, hyvänä asiana taloudellisesti ja henkisesti. Noina vuosina käytiin vilkasta sekatalouskeskustelua muun muassa Turun Päivälehdessä. Pidän tuota aikaa tärkeänä vedenjakajana koko sosialidemokraattisen kentän kannalta. Näistä syistä ja myös siksi, että puhuin sosialidemokraattina sotaveteraanien asiasta, Yleisradion toimittajasta kansanedustajaksi noussut Seppo Tikka luokitteli minut eduskunnan vähäiseen oikeistodemareiden joukkoon kuuluvaksi Veikko Helteen ja Eino Loikkasen lisäksi.”

Armas Rönholm liittyi sosialidemokraatteihin, kun wrightiläinen idealismi oli muuttunut teollistuvan yhteiskunnan köyhälistön oikeuksia ajavaksi sosialismiksi. Mikko Rönholminkin aikana sosialidemokratia on muuntunut teollisuusyhteiskunnan luokkaristiriitojen sovittelijasta julkisen sektorin puolustajaksi. Puolue ja sen ääntäjät naisvaltaistuvat.

Naantalin väestörakenne ikääntyy. Sosiaali- ja terveystalvet ovat siirtyneet aluehallinnon vastuulle.

Rönholm sanoo, että Naantalin virkamies- ja poliittisen johdon pitäisi ottaa vuonna 2024 voimakkaampi aloite sitä koskevissa asioissa, jotka liittyvät muun muassa valtion tiesuunnitelmiin ja kaupungin työpaikkaomavaraisuuteen.

”Kaupunkilaisten asiaa voi ajaa poliittisesti vain, kun tuntee asiat ja tekee kotiläksyt kunnolla. Naantalin suora tieyhteys Turkuun, Kuparivuoren tunneli ja Naantalin salmen silta ovat vaatineet monipuolista osaamista; poliittinen vaikuttaminen on siinä vain kirsikka kakun päällä”, Rönholm sanoo.

Naantalin Työväenyhdistys täyttää vuonna 2024 130 vuotta.

Kaupungissa toimii vain yksi sitä vanhempi yhdistys, vuotta vanhempi VPK. Taustalla toimiva Naantalin Työväenyhdistyksen säätiö turvaa monipuolisen näköalan tulevaisuuteen. Säätiö tunnetaan muun muassa moninaisista paikallista kulttuuria tukevista toimistaan. Rönholminkin puheenjohtama toimielin säätiö kuuluu Suomen vakavaraisimpiin poliittisiin järjestöihin.

TYÖVÄENYHDISTYKSEN PUHEENJOHTAJAT

Oskari Tervo	1894-1906
Kalle Salminen	1906-1918
Frans Karlström	1918
Edvard Salonen	1918-1920
Frans Karlström	1920-1921
Armas Rönholm	1921-1922
Bernt Salenius	1922-1923
Frans Leinonen	1923-1925
Armas Rönholm	1925-1928
Einari Toivonen	1928-1930
Aarne Salminen	1930-1932
Armas Rönholm	1932-1949
Erkki Luotonen	1949-1950
Armas Rönholm	1950-1958
Paavo Nylander	1958-1963
Jorma Salmikivi	1963-1973
Erkki Luotonen	1973-1977
Mikko-Rönholm	1977-2017
Kimmo Aho	2017-

SÄILYYKÖ TEOLLINEN NAANTALI

Naantalin suurteollisuuskehitys on hiipunut 1980-luvun jälkeen. Sahatavaran ja sokerin tuotanto on loppunut. Viking Linen vilkas autolauttayhteys Ruotsiin päättyi. Viimeisenä kaatui tärkein, Nesteen öljynjalostus. Tilalle ovat tulleet Naantalin Kylpylä ja kesämatkailua palveleva Muumimaailma. Rakennemuutos teollisuudesta palveluihin on luonut Naantalista nykyaikaisen nukkumalähiön, jossa eläkeläisten osuus väestöstä kasvaa voimakkaimmin. Kun teollisuus on hiipunut, vasemmiston kannatus vaaleissa on laskenut. Se on tuonut 2000-luvulla ongelmia sote-rahoitukseen varsinkin vanhusten hoidossa, vaikka kaupunki uutisoi velattomuuttaan.

2020-LUVUN NAANTALI ON VARAKAS KAUPUNKI, JOLLA EI OLE VARAA HOITAA VANHUKSIAAN.

Eräs Naantalin kaupunginhallituksen keväinen kokous 2023 alkoi poikkeuksellisesti. Kokoushuoneeseen tuotiin käreilyinen kuohujuomaa. Kaupunki oli juuri uutisoitu, että se on velaton. Moni johtava luottamushenkilö riemuitsi asiasta sosiaalisessa mediassa.

Sosialidemokraatit omaksuivat asiassa toisenlaisen julkisuuslinjan, pidättyväisyyden. Heidän mielestään julkinen hehkutus antoi kuvan, että ansio kuului pelkästään kaupungin päättäjille ja virkahenkilöille. Sosialidemokraatit näkivät senhetkisen velattomuuden taustalta teollisuushistoriallisen vaikutuksen. Sen mukaan Nesteen vuosikymmenien yhteisöverotuotto loi Naantalin vaurauden.

Työväenyhdistyksen puheenjohtaja ja kaupunginhallituksen toinen varapuheenjohtaja Kimmo Aho oli kirjoittanut asiasta Työväenyhdistyksen verkkosivuilla helmikuussa 2022, yli vuosi aikaisemmin edellä mainittua kaupunginhallituksen kokousta:

”Raakaöljyn nykyisestä fossiilin mustasta kirosanasta huolimatta on hyvä muistaa asioilla olevan aina enemmän kuin yksi puoli. Esimerkiksi pelkästään naantalilaisille näiden menneiden vuosikymmenten aikana tuodut raakaöljylastit ovat tarkoittaneet palveluiden kehittämistä ja niiden ylläpidon rahoittamista mm. naapurikuntia alhaisemmalla veroprosentilla ja siten, että pikkukaupunkimme kassaan on mainittuna aikajaksona joidenkin laskelmien mukaan kertynyt yhteensä vähintäänkin reilut 130 M€, kaupungin omien pääomien ollessa noin 115 M€. Siinä sitä on ollut hyvä paukutella henkseleitä talousosaamisella, kenen milloinkin. Tästä syystä en ole koskaan tykännyt joidenkin johtavien päättäjiemme tavasta retostella julkisuudessa taloutemme hyvyydellä – siinä on tähän mennessä ollut paljon enemmän muualta tuotua, kuin omaa osaamista.”

Aho sanoo, että kaupungin osuus velattomuuteen on näkynyt pikemmin oikeistoenemmistöisen päätöksenteon jarrutuksessa sote-palveluiden rahoituskeskusteluissa.

”Vähemmistöön jäänyt osapuoli on esittänyt 2000-luvulla huomattavasti mittaampaa rahoitusta, kuin oikeistoenemmistön päätöksin on resurssoitu. Kaupungin ikärakenne painottuu vuosi vuodelta voimakkaammin eläkeläis- ja sitä lähellä oleviin ikäluokkiin, mutta vanhusten hoito kriisiytyy. Vanhuksia kuskataan ympäri lääniniä, kun lähes velattomalla kaupungilla ei ole ollut varaa hoitaa. Maan hallitusta syytetään

nyt sote-rahoituksen puutteesta, kun varakaskaan kunta ei ole hoitanut itse ennen sote-uudistusta vastuulleen kuuluneita asioita. Ja sitten on aina muistettu kehua alhaista veroprosenttia”, Kimmo Aho sanoo haastattelussaan keväällä 2023 sosialidemokraatti Sanna Marinin hallituksen aikaan.

NAANTALI SÄILYY TEOLLISUUSKAUPUNKINA, KIMMO AHO USKOO.

Naantalin tulevaisuuskuva muuttui kertaheitolla, kun Neste ilmoitti marraskuun lopulla 2022 yt-neuvottelujen päättyttyä Naantalin-jalostamon lopettamisesta. Jalostamon toiminta ajettiin alas ennennäkemättömällä vauhdilla, vähän yli kolmessa kuukaudessa päätöksestä.

”Se ei heikentänyt oleellisesti Naantalin 2000-luvulla romahtanutta työpaikkaomavaraisuutta. Sen sijaan se heikentää kaupungin yhteisöverotuloja tulevaisuudessa huolestuttavasti.”

Vaikka Naantalin suurteollisuuskehityksen uhka ymmärrettiin ainakin sosialidemokraattien piirissä jo 1980-luvun alussa (Heino 1984), kaupunki ei ollut missään vaiheessa varautunut maankäyttösuunnitelmissaan merkittäviin teollisuuspoliittisiin uudistuksiin.

Teollisuuden kannalta systemaattista tulevaisuuden maankäyttöstrategiaa ei ole juurikaan olemassa Luolalan teollisuusalueen rakentamisen jälkeen. Perinteisen teollisuuspuolue Sdp:n paikallisosastokaan, Työväenyhdistys valtuustoryhmineen ei ole tehnyt asiassa esityksiä.

Kimmo Aho sanoo, että Naantalin teollinen aika ei ole silti ohi. Hänen myönteinen näkemyksensä teollisuuden merkityksestä Suomen kansantaloudelle ja Naantalille perustuu historiankuvaan, joka katsoo menneisyyden ohella sitäkin painokkaammin tulevaisuuden mahdollisuuksiin.

Vuoteen 2024 tultaessa kaupunki odottaa Nesteen päätöksiä puretun jalostamoalueen toimenpiteistä.

”Nesteellä riittää vaihtoehtoja erilaisille toimijoille ja toiminnoille. Rakentaa alueelleen jääneiden terminaalitoimintojen oheen jotain uutta omaan toimintaan liittyvää, luovuttaa osia alueesta toisille toimijoille tai se huonoin, jättää tällä hetkellä käyttämättömät alueensa vuosiksi odottamaan mahdollisia tulevia tarpeitaan.

Naantaliin vetyteknologian tuotantolaitoksen käynnistämistä suunnitteleva Green North2 Energy Oy on aloittanut ympäristöselvityksen alueella, josta Neste omistaa valtaosan. Yhtiö on globaalisti toimivan, turkulaisen insinööritoimisto Elomatic Oy:n tytär-yhtiö.

Kun Neste perusti jalostamonsa Naantaliin 1950-luvulla, valtakunnan tason poliitisten kabinettikaupankäyntien ohella Naantalin ja Raision yhteistyö oli keskeinen tekijä hankkeen onnistumiseksi Naantalin koko olemassaolon kannalta. Ilman Naantalin ja silloisen

Raisio kauppalan yhteistyötä Turku olisi ollut nielaisemassa Naantalin kunnallisen itsenäisyyden. (Rönholm 2004).

Naantalin ja Raision yhteistyö on vuonna 2023 taas avainasemassa, kun Naantali tavoittelee Nesteen jättämään erilaisten mahdollisuuksien tyhjän tilaan uutta teollisuutta.

”Kaupunkien olisi ryhdyttävä yhteistyöhön esimerkiksi 400 kV:n suurjännitelinjan aikaansaamiseksi. Hanke on tärkeä Naantalille uuden vetyteknologian investointien vuoksi, Raisiolle muun muassa siksi, että se nähdäkseen kaavailee suurjännitelinjauksen varrelle omia uusia toimintojaan. Kyse on viidestä kymmeneen vuotta näkyvissä olevasta yhteistyöprojektista. Linjaukset ovat maakuntakaavassa olemassa, mutta ne pitäisi saada nopeasti toteutukseen”, Kimmo Aho sanoo toukokuussa 2023.

Väinö Tanner Naantalin Työväentalolla 1938.

Vuoden 1938 maakuntajuhlan viettoa.

Mauno Koivisto Naantalin Työväentalolla 1988.

Työväentalo 1970-luvulla. Elokvateatteri Kinon kyltti katolla.

Työväenyhdistykseltä vuoden 1918 tapahtumien jälkeen laittomasti takavarikoitujen torvien palautus onnistui vasta kaupunginjohtaja Lasse Kankaan aktiivisuudesta 1949.

Jorma Salmikivi ja Raili Eloranta Työväentalon muistolaatan paljastamistilaisuudessa 2008.

Kansanedustaja Ilkka Kantola ja Erkki Luotonen Työväentalon muistolaatan paljastamistilaisuudessa 2008.

1970-luvun nuorisajaostolaisia, yläkuivissa Hannu Aalto, Leena Luoma ja Jorma Kauppila, alakuvissa Lasse Luoma, Leena Rönnholm (ei ollut nuorisajaoston jäsen), Hannu Aalto, Jorma Kauppila, Juhani Kulmala, Jukka Myöhänen, Jukka Meristö, Jari Koskinen ja Heikki Aalto.

KIRJALLISET JA HAASTATTELULÄHTEET

KIRJALLISET LÄHTEET

- Heino Ulla: *Naantali eilen – tänään*, Naantalin kaupungin ja Naantalin seurakunnan historiatoimikunta 1983.
- Heino Ulla: *NTY: Naantalin tie eilisestä nykyaikaan, Naantalin Työväenyhdistys 1894-1984*, NTY 1984.
- Hentilä Marjaliisa: *Työväenliikkeen 100 itsenäisyyden vuotta: Itsenäisyyden kuohuntaa*, www.tyovaenliike.fi
- Innamaa Kerttu: *Naantalin historia III*, Naantalin kaupunki 1963.
- Juntunen Matti – Mehtonen Lauri: *Ihmistieteiden filosofiset perusteet*, 2. painos, Gummerus 1977.
- Juva Mikko: *Historialliset katastrofit maailmankatsomuksen järkyttäjinä*, Valvoja 1960.
- Kuisma Markku: *Kylmä sota, kuuma öljy: Neste, Suomi ja kaksi Eurooppaa 1948-1979*, WSOY 1997.
- Lehtinen Lasse: *Tanner – itsenäisen Suomen mies*, Otava 2017.
- Marx Karl: *Taloudelliset käsikirjoitukset 1857-1858*, suomentanut Antero Tiusanen, Kustannusliike Edistys 1986.
- Miettunen Hannu: *Naantalin jalostamo liitti Suomen energiahuollon Neuvostoliittoon*, Turun Sanomat, kolumni 19.8.2007.
- Naantalin kaupunki: naantali.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/museot-kulttuuriperinto-ja-nayttelyt/naantalin-historiaa
- Nordling Olli: *Työväenliikkeen 100 itsenäisyyden vuotta: Tammikuu 1918*, www.tyovaenliike.fi
- Nylander Paavo: *Muistio*, NTY:n kokous 9.1.1964.
- Nylander Paavo: *Puhe*, NTY:n kokous 19.1.1964.
- Nylander Paavo: *Puhe*, NTY:n kokous 19.11.1964.
- Oittinen Reino: *Avainkysymyksiä työväenliikkeemme kehitysvaiheissa*, esitelmä historianopettajien päivillä 1952, Suomalainen Suomi 1952.
- Olavinen Iris: *Työväenliikkeen 100 itsenäisyyden vuotta: Oikeutta kaikille – Suomen Työväenpuolue syntyy*, tyovaenliike.fi
- Palmgren Raoul: *Suuri linja*, Kansankulttuuri Oy 1948.
- Rannikkoseutu 18.9.1981.
- Rautkallio Hannu: *Suomen sotakorvaukset*, Paasilinna 2014.
- Rönnholm Mikko: *Mietittäväksi*, Yhteinen Naantali 1/1983.
- Rönnholm, Mikko: *Jalostamo päätettiin rakentaa Naantaliin 50 vuotta sitten*, Turun Sanomat, alio 17.12.2004.
- Rönnholm Mikko: *Naantalin Työväenyhdistys 120 vuotta*, juhlaesitelmä 27.9.2014.
- Sinisalo Fr. E., toimittanut: *Naantalin Työväenyhdistyksen juhla-julkaisu 1894-1947*, NTY 1947.
- Soikkanen Hannu: *Kunnallinen itsehallinto - kansavallan perusta*. Maalaiskuntien Liitto 1966.

Soikkanen Timo, toimittanut: *Taistelu autonomiasta - perustuslait vai itsevaltius?* Kleio / Edita 2009.

Tuominen Aaro. *Oman katon alla*, Naantalin Työväenyhdistys r.y. 1994-1979, NTY 1980.

Turun Päivälehti 19.9.1981.

Turun Päivälehti 13.10.1994

Wilenius Reijo: *Marx ennen Marxia, Marxin ajattelun ensimmäinen vaihe*, Weilin + Göös 1966.

Wilenius Reijo: *Filosofia ja politiikka - poliittisen ja sosiaalisen ajattelun perusteiden kehityksestä*, Tammi 1967.

Wilenius Reijo: *Snellmanin linja: Henkisen kasvun filosofia*, Gummerus 1978.

Vuolanne Antti: *Sosiaalinen tasaus ja tehokas talous. Sosialidemokraattinen talouspolitiikka markkinataloudessa, kolmas tie: kapitalismin sisällöllinen uudistaminen*. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisu 2/2011. Bookwell Oy 2011.

HAASTATTELUT

Aalto Hannu

Aalto Heikki

Aho Kimmo

Alho Riitta

Eloranta Raili

Hagsberg Sirpa

Jokinen Tapani

Kauppila Jorma

Lindgren Heikki

Luoma Lasse

Luoma Leena

Meristö Jukka

Rönholm Mikko

Sipponen Martti

Stenholm Matti

Aino Malkamäen runoelma sivulla 101 aloitti Naantalin Työväenyhdistyksen 50-vuotisjuhla-julkaisun. Aino Malkamäki oli Työväenyhdistyksen jäsen.

Me pyrimme onneen ja oikeuteen

Naantalin Työväenyhdistyksen 50-vuotisjuhlaan

kirjoittanut AINO MALKAMÄKI

Olot surkeat sukumme,
raskas työmme, päivät pitkät,
palkat pienet ja vähäiset,
asuntona abdas loukko,
koti köyhä ja kolea,
elo ilman aurinkoa,
ilman riemun rippeitä,
ilman toivoa toista,
uuden päivän uskallusta —
sellainen oli osamme,
koddallamme armonaika
ennenvanhaan vaeltaissa,
tarpoessa taipaletta.

Harmaa, abdas, auringoton
elontaival työläiskansan.
Eipä kuukaan kumottanut,
eivät tuikkinehet tähdet.
Paleltuivat pakkasessa
kaikki kauniit kukantaimet
hengen berkän vainoilta,
sielujemme sisimmästä.
Eivät päässeet kukkaan asti
ajatukset, aatoksemme.
Kesken nääntyi nälkävoinä
nuori sielu, nuori ruumis.
Onnettomat olosuhteet,
sorto, vääritys väistämätön
mebut imi meikäläisen,
polki luokkamme poloisen.

Saapui vibdoin sanomia
maista ventovierahista,
tuli toivon tuikkiebia
syvänsynkkiin sydämiimme.
Ihanista ihmeistä
vieri viesti, kaiut kertoi:
Toisin voisi vuodet mennä,
kun vain yhteen ybtyisimme,
vaatisimme valkeutta,
päivän meille paistamaban,
aurinkoa askeleille.

“Yhteen, yhteen liitykääte,
pubaltakaa hiileen samaan!”
kutsu kaikui kaikkialla,
kehoitteli kerkeästi.
Uudet aatteet ilmaa balkoi,
nosti masentuneet mielet.
Niinkuin kosket kobisivat
päässä ajatukset uudet,
suuret, raski riemulliset.
Yhteisvoimin yötä kobiti
käytiin silloin käsi käsissä
intomielin, innokkaasti.
Murtui mabdottomat muurit,
vääritys pyrki väistymähän,
estää eivät enää voineet
katkomasta kablebia,
ottamasta oikeutta,
päivän pääsyä perille
mataloihin majoihimme.

*

Nyt on vuosia yhdessä taisteltu,
moneen päästy määränpäähän.
Toki silti toiveita, unelmia
yhä täyttymättä jäähän.

On vuosia yhdessä taisteltu,
yhä käymme taistoon samaan.
Yhä kutsuu työmme tärkeä
meitä eelleen rakentamaan.

Ja voittomme entiset osoittaa,
että taistella kannattaa jälleen.
Työ, tarmokas toiminta ainoastaan
tuo tulokset yrittäjälleen.

Siis astu jo mukaan, nainen ja mies!
Kukin kortensa kekoon kun kantaa,
me käymme ulaita unia päin
ja kobiti elämän rantaa.

Niin pääsemme voitosta voitohon,
ei mikään mabdoton meille.
Nin kirkkaus, rauka ja onni myös
on saapuva elomme teille.

Ken mitään ei tobdi, ei mukaan saa,
elon abdingon antaa kestää,
tasa-arvon, vieläpä vapauden
ja veljeydenkin estää.

Että unet ja unelmat todeksi saa,
on käyvä ybteistyöhön.
Siis meihin jo, toverit, liitykää,
me soibdut kannamme yöhön!

Jo riittää pelko ja toimettomuus,
ylös suosta saamattomuuden!
Kevät kirkas on tulossa meillekin,
me saamme myös päivän uuden.

Jo riittää kamppailu yksinään,
vain yhdessä voitokkaasti
me sautamme kulkea eteenpäin
niin nyt kuin ainoaasti.

Täällä vuosia yhdessä taisteltu,
yhä käymme taistoon samaan.
Me pyrimme onneen ja oikeuteen,
elon täyden valloittamaan.

Me pyrimme aina päivään päin
ja korkeita tähtiä kobiti.
Elon kauneimmat aatteet ja ibanteet
ne aina eessämme kobiti.

Elon kauneimmat aatteet ja ibanteet
ne hebkuvat rinnassamme.
Ne kerran avulla ybteistyön
myös riemuiten toteutamme.

Me pyrimme onneen ja oikeuteen,
elon täyden valloittamaan.
Kuka määrämme korkean ymmärtää,
nyt käyköön jo taistoon samaan!

